वर्ष : २०, अंक : ०९, काठमाडौं, २०८१ असार ७ गते शुक्रबार, 21 June, 2024, Friday पृष्ठ : ८, मूल्य रू : १०/-

राष्ट्रिय एकता, राष्ट्रियता र मधेशवादप्रति समर्पित www.madheshvani.com

राष्ट्रिय साप्ताहिक

मधेशवाणी

The Voice of Madhesh

डिजिटल प्लेटफर्ममा मधेशवाणी

https://www.facebook.com/madheshvaninews

https://twitter.com/madheshvani

https://www.youtube.com/@madheshvanit.v.7538

https://www.madheshvani.com

संघीयता विरोधीहरूलाई दरिलो झापड : यादव

जनकपुरधाम । जनता समाजवादी पार्टी नेपालका राष्ट्रिय अध्यक्ष उपेन्द्र यादवले जनकपुरधाममा सम्पन्न एकताको राष्ट्रिय महाधिवेशनले संघीयता विरोधिहरु माथी दरिलो झापड प्रहार गरेको बताएका छन् ।

महाधिवेशनबाट निर्विरोध निर्वाचित अध्यक्ष यादवको सम्मानमा जसपा धनुषाले आयोजना गरेको सम्मान कार्यक्रमलाई सम्बोधन गर्दै अध्यक्ष यादवले महाधिवेशनको उद्घाटन सत्रमा उपस्थित भिडले जसपालाई कमजोर गरेर संघीयतालाई समाप्त पार्ने मनसुबा बोकेकाहरु दरिलो झापड भेटेको प्रतिक्रिया दिएका हुन् ।

संघीयता पक्षधर मधेशी, आदिवासी, जनजाति, महिला, मुस्लिम लगायतका शक्तिहरु एकजुट रहेको सन्देश जनकपुर महाधिवेशनले दिएको उल्लेख गर्दै अध्यक्ष यादवले मौसमको प्रतिकुलता, सत्ता पक्षको षड्यन्त्रका बिच समर्थकहरुको अपार उपस्थितिले जनतासँग जसपा र जसपासँग जनता रहेको पुष्टि भैसकेको दाबी समेत गरे ।

हिमाल, पहाड र मधेशको एक्यबद्धताले जनता समाजवादी पार्टीको बेगलाई अब कसैले रोक्न नसक्ने पुष्टि भैसकेको भए पनि संघीयता विरोधीहरुले भविष्यमा गर्न सक्ने षड्यन्त्रलाई पराजित गर्नका लागि सचेत रहन नेता कार्यकर्ताहरुलाई निर्देश समेत दिए ।

जिल्ला अध्यक्ष पशुपति यादवको अध्यक्षतामा भएको उक्त कार्यक्रममा प्रदेश अध्यक्ष बालकिशोर यादव, नेताहरु हरिनारायण यादव, डा. सुरेन्द्र यादव, लाल किशोर साह, स्थानीय आयोजन समितिका संयोजकहरुको उपस्थिति रहेको थियो ।

'नेपाल-भारत खुला सीमा वैज्ञानिक तरिकाले व्यवस्थापन गर्नुपर्छ'

जनकपुरधाम । नेपाल र भारतबीचको सम्बन्ध अझ सुमधुर तथा यथावत राख्न खुला सीमालाई वैज्ञानिक तरिकाले व्यवस्थापन गर्नु पर्नेमा एक कार्यक्रमका वक्ताहरुले जोड दिएका छन् ।

नेपाल-भारत खुला सीमा संवाद समूह सिरहाले बिहीबार सिरहामा आयोजना गरेको 'नेपाल-भारत खुला सीमा सुमधुर सम्बन्धको आधारशिला' विषयक अन्तरक्रिया कार्यक्रमका वक्ताहरुले सीमा थप व्यवस्थापन गर्नुपर्ने बताएका हुन् ।

संवाद समूहका केन्द्रीय अध्यक्ष राजीव झाले खुला सीमामा पछिल्लो समय चेकजाँचको नाममा सर्वसाधारणलाई दुबै देशका सुरक्षकर्मीबाट दुर्व्यबहार झेल्नु परेको जिकिर गरेका छन् । उनले भारतीय सुरक्षाकर्मी एसएसबी र नेपाली सुरक्षाकर्मी सशस्त्र प्रहरीको यस्ता कार्यले सदियौंदेखिको रोटीबेटीको सम्बन्धमा दरार पैदा हुँदै गएको तर्क गरेका हुन् ।

'खुला सीमाले हुने तस्करी, लागूऔषध ओसारपसार, अपराध प्रहरी प्रशासनले नै नियन्त्रण गर्न सक्छन् । तर त्यतातिर ध्यान दिँदैन । तस्करलाई रोक्न सक्दैन । तर त्यसको नाममा दुबै देशका आमसर्वसाधरणलाई अनावश्क दुःख दिने काम बढेको छ। यसले दुबै देशको सदियौंको सम्बन्धमा दरार पैदा भइरहेको छ', उनले भनेका छन् ।

दुबै देशका सरकारले सुरक्षा निकायमा जनतासँग राम्रो व्यवहार गर्न निर्देशन दिनुपर्ने उनले बताए । सीमामा अपराध तस्करी रोक्न तारजाली गर्नु समस्याको समाधान नरहेको भन्दै खुल्ला राखेर पनि वैज्ञानिक पद्धति अपनाएर व्यवस्थित गर्न सके दुबै देशको सम्बन्ध प्रगाढ भइराख्ने उनको तर्क छ ।

देशमा आर्थिक संकट भएको बेला १ हजार ७५१ किलोमिटर खुल्ला सीमामा तारजाली गर्नु उचित नहुने उनले बताए ।

भारतको कम्युनिष्ट पार्टी मालेका नेता भुषण सिंहले खुल्ला सीमा व्यवस्थपनका लागि अभियान चलाउनु पर्नेमा जोड दिए । सीमा सुदृढिकरण नभए अपराध मौलाउँदै जाने र सुरक्षाकर्मीको व्यबहारले सम्बन्धमा थप तिक्तता हुने उनको भनाइ थियो ।

सिरहाका प्रवुद्ध नागरिक समाजका अगुवा डा. रामप्रताप यादवले सीमा सम्बन्धी कानुन नीति सुधार आवश्यक रहेको बताए । दुबै देशले राष्ट्रियता बचाएर तस्करी, अपराध न्यूनिकरण गर्दै सुमधुर सम्बन्ध अनुकुल बनाउनु पर्ने विचार उनले व्यक्त गरे ।

प्रोफेसर चन्देश्वर प्रसाद यादवले अपराध न्युनिकरणको विषयमा विचार गर्दै खुल्ला सीमा विषयमा मन्थन गर्नुपर्ने अवश्यक्ता रहेको बताए ।

मधेश प्रदेशको नीति तथा कार्यक्रम सर्वसम्मतले पारित

जनकपुरधाम । मधेश प्रदेश सरकारको आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को नीति तथा कार्यक्रम प्रदेशसभाबाट सर्वसम्मतले पारित भएको छ ।

प्रदेशसभाको बिहीबार बसेको बैठकमा नीति तथा कार्यक्रममाथि उठेका प्रश्नहरूको जवाफ दिँदै मधेश प्रदेशका मुख्यमन्त्री सतिश कुमार सिंहले प्रदेशसभाका सदस्यहरुले राखेको सुझावहरू बजेटमा समेट्ने प्रतिबद्धता प्रकट गरेका थिए ।

उनले मधेश प्रदेश सरकारले बोलेर होइन काम गरेर देखाउने पक्षमा रहेकाले काम गर्नका लागि सबैसँग सहयोगका लागि आग्रह समेत गरे ।

यसअघि नीति तथा कार्यक्रममा नेपाली काँग्रेसका प्रदेशसभा सदस्य विरेन्द्र प्रसाद सिंहले राखेको संशोधन प्रस्ताव फिर्ता लिएका थिए ।

मुख्यमन्त्री सिंहले पारित गर्नका लागि प्रदेशसभामा पेश गरेको नीति तथा कार्यक्रमलाई उपसभामुख बबिता कुमारी राउत ईशरले निर्णायार्थ पेश गरेकी थिइन् । उक्त प्रस्ताव ध्वनि मतको आधारमा सर्वसम्मतिले पारित भएको हो ।

राष्ट्रिय मुक्ति क्रान्तिको एकमहिने १०१ कार्यक्रम सम्पन्न

काठमाडौं । राष्ट्रिय मुक्ति क्रान्तिको दोस्रो चरणको १०१ कार्यक्रमहरु देशव्यापीरुपमा सम्पन्न भएको छ ।

राष्ट्रिय मुक्ति क्रान्तिका संयोजक राजेन्द्र महतोले सोमबार प्रेस विज्ञप्ति जारी गर्दै दोश्रो चरणको १०१ वटा कार्यक्रमहरू सम्पन्न गर्ने कार्ययोजना वमोजिम देशभरी कार्यक्रमहरू सफलतापूर्वक सम्पन्न भएकोमा सम्पूर्ण नेता, अभियन्ता, जनसमुदाय तथा सहयोगी, शभेच्छुक, शुभचिन्तक, पत्रकारहरूलाई हार्दिक आभार सहित धन्यवाद ज्ञापन गरेका छन् ।

यसै सन्दर्भमा असार ४ गते केन्द्रिय कार्यक्रम अन्तर्गत काठमाडौंमा विशाल जनप्रदर्शन गर्ने कार्यक्रम तय भएकोमा देशभरिको कार्यक्रमहरुमा सबै नेतृत्वहरू व्यस्त रहेकोले पर्याप्त तयारी हुन नसक्दा हाल सो कार्यक्रम स्थगन गर्ने निर्णय भएवमोजिम कार्यक्रम स्थगन गरिएको महतोले जनाएका हुन् ।

काठमाडौंको विशाल जनप्रदर्शन कार्यक्रमको मिति पुनः छलफल गरि सार्वजानिक गरिने उनले बताए ।

साथै, महतोले इस्लाम धर्मावलम्बीहरूको महान पर्व वकर ईदको पावन अवसरमा सुख, समृद्धि एवम् शान्तिको मंगलमय हार्दिक शुभकामना व्यक्त गरेका हुन् ।

सर्लाहीको विद्यालयमा पूर्वप्रदेश प्रमुखद्वारा शैक्षिक सामग्री वितरण

सर्लाही । मधेश प्रदेशका पूर्वप्रदेश प्रमुख डा.राजेश अहिराजले सर्लाहीको एक सामुदायिक विद्यालयमा शैक्षिक सामग्री वितरण गरेका छन् ।

जिल्लाको बरहथवा नगरपालिका-१४ सैतपुरस्थित श्री जनता सामुदायिक प्राथमिक विद्यालयमा पूर्वप्रदेश प्रमुख डा.अहिराजले राष्ट्र निर्माता पृथ्वीनारायण शाहको तस्वीर अंकित पुस्तिका वितरण गरेका छन् ।

सर्लाही जिल्ला भ्रमणको क्रममा डा.अहिराजले विद्यालयको निरीक्षण गर्दै करिब एक सयभन्दा बढी विद्यार्थीलाई पुस्तिका वितरण गरेका हुन् ।

'चुरिया क्षेत्रको दोहन रोक्न निषेधित क्षेत्र घोषणा गर्नुपर्छ'

काठमाडौं । आम जनता पार्टी (आजपा)का अध्यक्ष एवं सांसद प्रभु साहले मधेशमा चापाकल सुकिरहेको भए पनि सरकार मौन बस्नु दुर्भाग्य भएको बताएका छन् । चुरियाको दोहनले मधेसका चापाकल सुकिरहेको बताउँदै उनले सरकार यस्तो गम्भिर बिषयमा मौन किन बसेको भन्दै प्रश्न उठाएका छन् ।

वन, खानेपानी, पर्यटन तथा संचार मन्त्रालयका विभिन्न शीर्षकको बजेट माथिको छलफलमा शुक्रबार बसेको प्रतिनिधिसभा बैठकमा सांसद साहले चुरेको संरक्षण गर्नुपर्ने जोड दिदै सरकारले निश्चित मापदण्ड बनाउँनुपर्ने ध्यानाकर्षण गराए ।

'चुरिया क्षेत्रमा हुने उत्खनन, जंगल कटान, बसोबास, निर्माण लगायत कार्यहरुको निश्चित मापदण्ड बनाइयोस् । त्यो क्षेत्रलाई निषेधित क्षेत्र घोषणा गरियोस । अनिमात्रै हामीले चुरियादोहन रोक्न सक्छौं' साहले भने, 'तर दुर्भाग्य सरकारको बजेटमा यो कार्यक्रम कतै देख्न पाइएन् । मधेसमा खानेपानीको ठुलो हाहाकार छ । पानी पाईरहेको छैन् । सरकारले बजेटमार्फत सम्बोधन गर्छ भनेको त केही आएको छैन् । चापाकलका पानी सुकिरहेका छन् । पानीटंकी शोको लागि छ, सञ्चालनमा छैन । यसलाई अगाडी बढाउँन हामीले ठोस कार्यक्रमको अपेक्षा गरेका थियौं तर सरकारको कार्यक्रममा किन परेन हामी जान्नचाहन्छौं । काठमाडौंमा मेलम्ची खानेपानीको जसरी चर्चा छ त्यो व्यवहारमा छैन् । कहिले आउँने कहिले बन्द हुने ।'

जंगली जनावरबाट पीडित किसानहरुलाई सरकारले क्षतिपुर्तिको व्यवस्था किन नगरेको भन्दै उनले सरकारसंग जवाफ माग गरेका छन् । पूर्वमन्त्री समेत रहेका सांसद साहले जंगली जनावरबाट पीडित किसानहरुलाई बजेटले सम्बोधन नगरेको भन्दै आक्रोश व्यक्त गरे ।

'जंगली जनावरबाट पीडित किसानलाई क्षतीपुर्ति दिनका लागि किन बजेट छुट्याइएन, म सरकारसंग सोध्न चाहन्छु । कानूनमा पीडितलाई क्षतिपुर्ति दिने व्यवस्था भएपनि सरकारले बजेट नछुट्याउनुको कारण के होला हामी जान्न चाहन्छौं' साहले भने, 'बदेल, निलगाई, बादर जस्ता जंगली जनावरका कारण अर्बौंको क्षति भएको छ । किसानहरुको ढाडभाचिएको छ । कानूनले गरेको व्यवस्था अनुसार क्षतिपुर्ति किसानले नपाउँने अन्यायपूर्ण अवस्था कहिलेसम्म रहन्छ, हामी जान्न चाहन्छौं ।'

यस्तै नेपाली काठहरु कुहिएर सकिने र नेपालीले विदेशी काठ सदुपयोग गर्नुपर्ने बाध्यता कहिलेसम्म रहन्छ भन्ने बारेमा समेत उनले प्रश्न गरे । विदेशी काठले नेपालमा बजार पाउँने दुर्भाग्यपूर्ण अवस्थाको अन्त्य कहिले हुने भन्ने बारेमा उनले सरकारसंग जवाफ माग गरेका छन् ।

विश्वसम्पदा सूचीमा सूचिकृतका लागि सिफारिस हुने मापदण्डको बारेमा प्रश्न उठाउँदै उनले केका आधारमा सिफारिस हुने गरको भन्ने बारेमा समेत प्रश्न उठाएका छन् । पशुपति विकास कोष, लुम्बिनी बिकास कोष, जनकपुर बृहत बिकास कोष लगायतलाई बजेट छुट्याउँदा सरकारले विभेदपूर्ण तरिकाले जनकपुर बृहत बिकास कोषलाई किन थोरै बजेट छुटयाएको भन्दै साहले प्रश्न गरे ।

'पर्यटनको क्षेत्रमा हामीले जुन विश्वसम्पदा सूचीमा सुचिकृतका लागि सिफारिस गर्छौं त्यो केका आधारमा गर्छौं । कुनै निश्चित क्षेत्रको दर्जनौ पर्ने तर पर्यटनको आधार, मोडेल रहेको क्षेत्र एउटा पनि नपर्नु दुर्भाग्यपूर्ण अवस्थाको अन्त्य कहिले हुने हो ?' साहले भने, 'भगवान शिवको विवाहको महोत्सवको रुपमा मनाउँने मधानी महोत्सव दुनियालाई थाहा छ । देशविदेशका मान्छेहरु त्यसमा रमाउँछन तर हाम्रो सरकारलाई थाहै छैन्, मन्त्रीजीलाई थाहै छैन् । म माननिय मन्त्रीज्यूलाई भन्न चाहन्छु तपाई एकचोटी सुन्नुपर्यो । सरकारलाई सुनाईदिनुपर्यो । मधानी महायज्ञ तपाईको प्राथमिकतामा किन पर्दैन् ? यस्तो प्राचिन महायज्ञ नै नेपालमा छैन् । तराई मधेसका धार्मिक, ऐतिहासिक, पर्यटकीय क्षेत्र किन विश्व सम्पदा सूचीमा पर्दैन ? यस्तो विभेद किन ?'

के जानकी मन्दिर, जनकपुर नेपालको भुभाग होईन ? भन्दै उनले त्यहाँ बजेटमा किन विभेद गरिएको भन्दै उनले सरकारको जवाफ माग गरेका छन् । यस्तै संचार क्षेत्रको बिभिन्न बिषयका बारेमा उनले सरकारको ध्यानाकर्षण गराएका छन् ।

सम्पादकीय

प्रचण्ड सरकारको असमावेशी नियुक्ति

क्रान्तिकारी, परिवर्तनकारी र समानुपातिक समावेशीका मसिहा भन्न रुचाउने प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल प्रचण्डको कार्यशैली र नीतिमा कुनै मेल देखिँदैन । महान दशवर्षे जनयुद्ध गरेका क्रान्तिकारी नेता देशको प्रधानमन्त्री हुँदा सरकारका नियुक्ति र सिफारिस एकल जातीय र नश्लीय व्यवहार उदाङ्गो हुँदै आएको छ । हालै सरकारले विभिन्न देशहरुका लागि गरेको राजदूत सिफारिसमा मधेशी समुदाय शून्यकै हाराहारीमा रहेको छ । नियुक्तिमा अझै विवाद आउनुको कारण संगठनमा प्रवेश गरेको राजनीति नै हो । संस्थाहरूलाई आस र त्रासमा सञ्चालन हुने अवस्था आउन नदिन गुणदोष हेरेर नियुक्त गर्ने परिपाटीको विकास गर्नुपर्छ । नकारात्मक प्रभावबाट पनि पाठ सिक्नु आवश्यक छ । राज्यका संस्थाहरूलाई प्रभावकारी नबनाउने सरकारको प्रभाव पनि क्रमशः घट्छ । लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थाका प्रमुख खम्बामध्ये एक स्वतन्त्र न्यायालयलाई मानिन्छ । न्यायालयले स्वतन्त्र र निर्भिक भई निर्णय गर्न सक्ने अवस्था भएन भने लोकतन्त्र चल्दैन । स्वच्छन्द शक्तिले सरकारलाई निरंकुश बनाउन सक्छ । त्यसकारण सरकारलाई जबाफदेही बनाउन राज्यका संवैधानिक अंगहरूको यथोचित सञ्चालन अत्यावश्यक हुन्छ । यसबाहेक प्रेसले पनि निर्भीक भई काम गर्न सक्ने वातावरण पाउनुपर्छ । संवैधानिक निकायको नियुक्तिलाई पनि सरकारले व्यवस्थित तुल्याई सुशासनको प्रत्याभूति दिन सक्नुपर्छ । यसले सरकारलाई आफ्ना काम व्यवस्थित तुल्याउन सहयोगसमेत पुग्ने देखिन्छ ।

मधेश अहिले पनि नेपाल राज्यको एउटा उपनिवेश हो

महन्थ ठाकुर

२०८० मंसिर २८ गते महोत्तरी जिल्ला अदालतले मधेशी आन्दोलनमा भाग लिएका नेताहरु अभिराम शर्मा, रामशंकर मिश्र, सुरेश पाण्डेय, धर्मेन्द्र रायलाई आजीवन कैदको सजाय सुनाएको छ । म के निवेदन गर्न चाहन्छु भने नेपाल राज्यको इतिहास कहिल्यै पनि शान्तिपूर्ण रहेन । हत्या, मारकाट, धोकाधडी, षड्यन्त्रले भरिएको यहाँको इतिहास हो । त्यसैले आजभोलि जुन घटनाहरु भइरहेका छन्, ती कुनै नौलो घटना होइनन् । त्यो राज्यको चरित्र हो । र, अदालतको पनि त्यहीं चरित्र हुन्छ जो राज्यको चरित्र हुन्छ । किनकि राज्यको नै अंग हो अदालत । राज्यको चरित्रभन्दा भिन्न अदालतको चरित्र हुँदैन । त्यसै कारण अदालतको फैसलामा पनि त्यहीं देखिन्छ ।

यहाँ पूराना पार्टीहरु सबै हतियार उठाएर नै आएका छन् ।

माओवादीहरु जनयुद्ध नै गरेर आएका छन्, आन्दोलन गरेर आएका र हतियारै उठाएका छन् । तर बताउन सक्नु हुन्छ कि उनको कुनै नेता कार्यकर्ता माथि मुद्दा छ ? छैन । अनि मधेशीहरु माथि नै किन ? मेरो यो प्रश्न छ ।

आज यो विषय उठाउनै पऱ्या छ । पटक-पटक मैले यसका लागि प्रयास गरें । जुन बेलामा केपी ओलीजी सम्माननीय प्रधानमन्त्री हुनुहुन्थ्यो, त्यस बेलामा पनि मैले यो कुरा उठाएको थिएँ । त्यस बेलामा साना-साना अपराधमा भएका, तीन वर्षदेखि कमको, १० लाखभन्दा कमको जरिवाना भएका जति पनि थिए तिनीहरुको मुद्दा फिर्ता भयो । ९३ जना महोत्तरीका मात्र मुक्त भएका थिए । तर दुईटा गम्भीर मुद्दा भएको हुनाले जसमा कि महोत्तरीको नै गम्भीर मुद्दा भनियो हत्याको र त्यस्तै टिकापुरको । यी दुईटा मुद्दा फिर्ता हुन सकेन । अहिलेसम्म पनि त्यो कारबाहीको अवस्थामा नै छ । सजाय भएको छ र जनकपुर उच्च अदालतमा अपिलमा परेको छ । त्यसबेला लाल आयोग गठन भएको थियो । अत्याचार भएको छ, त्यस बेलामा । बालकहरु मारिएका छन्, घरमा पसेर महिलाहरुसँग हातपात गरिएको छ । खाना पकाइरहेकी महिलालाई गोली हानेर मारिदिएको छ । यी विषयहरुमा हामीले अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा पनि भनेका थियौं । तर दुःखलाग्दो कुरा के हो भने जति पनि अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा मानिसहरु हामीसँग भेट गरे, राज्यले त भन्छ कि तपाइँहरुले गरेको आन्दोलनले अपराधीकरण गरिदियो । मलाई तपाइँहरु भन्नुहुन्छ, तर राज्यलाई किन भन्नुहुन्न ? यो कुरा त राज्यले ध्यान दिने हो । त्यस बेला मैले थाहा पाएँ कि वास्तवमा मधेश त अहिले पनि नेपाल रज्यको एउटा उपनिवेश हो । आन्तरिक उपनिवेश हो । उपनिवेशको आफ्नो बोली हुँदैन, आफ्नो भाषा हुँदैन, आफ्नो व्यक्तित्व हुँदैन । मास्टरको जुन बोली हुन्छ, त्यहीं त्यहाँको जनताको बोली हुन्छ । उसैको बोली सुन्छ, उपनिवेशको बोली सुन्दैन । हाम्रो पनि त्यहीं हालत छ । हामी जता गए पनि, जति जे भने पनि हाम्रो बोलीको कुनै महत्व छैन ।

तर, कर्तव्यवश हामी अदालतमा पनि गएका छौं । कानूनी परिबन्धमा परिसकेपछि, कानूनद्वारा नै त्यो काट्छ । अरुद्वारा होइन । सबै ठाउँमा आग्रह गरिरहेको छु । पटक-पटक आग्रह गर्दै आएका छौं ।

अर्को कुरा, जुन व्यक्तिहरुलाई सजाय भएको छ, त्यो हाम्रो पार्टीको नेता हो । अभिराम शर्मा पहिला पनि प्रदेश सांसद थिए र अहिले पनि प्रदेश सांसद भएर दलको नेता पनि हो । त्यस्तै, रामशंकर मिश्र उहाँ जलेश्वर नगरपालिकाको पूर्वमेयर । सुरेश पाण्डेय अदालतको अध्यक्ष पदमा काम गरेका थिए । धर्मेन्द्र राय एउटा नेता मात्र हो । भनेपछि यस किसिमका व्यक्तिहरु कसैको हत्या गर्न सक्छ ? जहाँ हजारौं मानिसहरु उपस्थित थिए, एउटा जुनियर पुलिस अफिसर घाइते भएर गाउँहरुले घेरेर के-के गरे । जलेश्वरमा पनि उसको मृत्यु भएको छैन । जलेश्वरमा चोटपटक लागेको र जनकपुर उपचारका लागि जाँदै गरेको अवस्थामा जनकपुर-जलेश्वर सडकमा पनि आन्दोलन भइरहेको थियो । त्यसै कारण गाउँको कच्ची सडकबाट लग्ने कोशिस भयो तर गाउँ-गाउँमा आन्दोलन भइरहेको थियो ।

(प्रतिनिधिसभाको बैठकमा लोसपा अध्यक्ष ठाकुरले गरेको सम्बोधन ।)

खेर गईरहेको जमीनमा वृक्षारोपण जरूरी : उपराष्ट्रपति यादव

काठमाडौं । उपराष्ट्रपति रामसहाय प्रसाद यादवले खेर गइरहेको निजी/आवादी जमीनमा हरियाली बनाउन छिटो छरितो बढ्ने विरुवाहरुको वृक्षारोपण अभियान संचालन गरी जलवायु परिवर्तनका असरको न्यूनीकरणमा कार्ययोजनासहित रोडम्यापका साथ अघि बढ्न जरुरी रहेको बताएका छन् ।

काठमाडौंमा सोमबार पारिवारिक निजी वनबारे राष्ट्रिय कार्यशाला एवं पारिवारिक निजी वन संघ, नेपाल (एएफएफओएन) को तेस्रो राष्ट्रिय महाअधिवेशनको समुद्धाटन गर्दै उनले उक्त कुरा बताएका हुन् ।

उनले भने, 'बढ्दो बसाई-सराई, महत्वपूर्ण जैविक विविधताका क्षेत्र वरपर बढ्दो अव्यवस्थित शहरीकरण, जनताको पूर्वाधार विकासप्रतिको तीव्र चाहना र आवश्यकता, जल तथा वायु प्रदुषण, जलवायु परिवर्तनको कारणले हुने गरेको अतिवृष्टि, खण्डवृष्टि, अनावृष्टि आदि संरक्षण र दिगो विकासका लागि विद्यमान चुनौतीहरुलाई चिर्न सबै सरोकारवाला पक्ष सचेत र सावधान हुँदै दत्तचित्त भई अघि बढ्नु पर्दछ ।'

उपराष्ट्रपति यादवले वन तथा वातावरण संरक्षणमा सफल सक्रियता निर्वाह गरिसकेकाहरुलाई अग्रपंक्तिमा राखेर उनीहरुले यो क्षेत्रमा अंगालेका अनुभव साटासाट र सिकाइ-उपलब्धिहरुलाई सरोकारवाला समक्ष पुर्याउन सके निजी वनले वातावरणमा पुर्याउदै आएको योगदान थप फराकिलो र व्यापक हुन सक्ने समेत बताए ।

'जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरण तथा अनुकूलनमा निजी वनले पुऱ्याएको योगदानको समिक्षा र मूल्यांकन सबै पक्षबाट हुनु नितान्त जरुरी छ ' उनले भने, 'यसले निजी वनको महत्व, उपादेयता, आवश्यकता र सान्दर्भिकताको औचित्यलाई पुष्टि गर्नमा सहयोग पुग्न सक्दछ ।'

उनले साझा धारणा, मुद्दा र अभियानका साथ अघि बढनेहरुबाटै देशको विकास, उन्नति, प्रगति र उन्नयन हुने उल्लेख गर्दै सबै क्षेत्र र भूगोलको निजी, आवादी जमीनमा कृषि वन तथा निजी वनको विस्तार र प्रवर्धन गरी वन पैदावरमा आत्मनिर्भर बनाउने, उद्यमशिलताको विकास गरी आर्थिक समृद्धिमा सहयोग पुग्ने कार्ययोजनाका साथ अघि बढ्ने प्रण र अठोट पनि आवश्यक रहेको बताए ।

कार्यक्रममा उपराष्ट्रपति यादवले पर्यापर्यटन विकास, वन उद्यम प्रवर्द्धनमा टेवा पुऱ्याउँदै हरित रोजगार सृजना गर्ने तथा राष्ट्रिय समृद्धि अभियानमा आजको कार्यशाला र आयोजक संस्था सफल बनोस भन्ने शुभकामना पनि व्यक्त गरे ।

ईदुल अजहा (बकर ईद) कपिलवस्तुमा हर्सौल्लासका साथ मनाइयो

इमरान खान, कपिलवस्तु । मुस्लिम धर्मावलम्बीहरुको दोस्रो ठूलो महान चाड पर्व ईदुल अजहा अर्थात बकर ईद मुस्लिमहरुले हर्सौल्लासका साथ मनाएका छन् ।

कपिलवस्तु जिल्लाको सदरमुकाम तौलिहवा, बहादुरगज, चन्द्रौटा, कृष्णनगर, मर्जादपुर, पकडी, अभिराव लगायत कपिलवस्तु जिल्लाभरि ईदुल अजहा अर्थात बकर ईद मुस्लिम धर्मावलम्वीहरु हर्सौल्लासका साथ मनाएका हुन् । विभिन्न स्थानहरुमा रहेका ईदगाह तथा मास्जिदहरुमा भेला भै सामुहिक नमाज पढेर एक आपसमा अकमाल गरि एकआपसमा जिवनभरि रहेको रिइस्वीहरुलाई आजका दिन प्रेममायामा बदलि अंकमाल गरि एकआपसमा शुभकामना आदान प्रदान गरेका छन् ।

ईदुल अजहा अर्थात बकरा ईदको नमाज पढी सके पछि मुस्लिम धर्मावलम्वीहरु आ–आफ्नो घर गई जायज मानिएका जनावरहरुलाई आफ्नो क्षमता अनुसारको कुरवानी अर्थात् बली दिने गर्दछन् ।

मुस्लिम धार्मिक ग्रन्थ अनुसार अल्लाहले सबै भन्दा प्यारो वस्तु कुरवानी मागे पछि नवि ईब्राहिम अलिहि सलामले आफ्नो प्यारो छोरा ईस्माईल अलिहि सलामको बली स्वरुप कुरवानी दिन खोज्दा अल्लाह खुशी भई ईस्माईल अलहि सलामको ठाउँमा दुम्बा अर्थात् भेडाको कुरवानी गरेको धार्मिक जन विश्वास रहेको छ ।

आजको दिनलाई उनीहरु अल्लाहले दुब्बाको कुरवानी लिएर ईस्माईल अलिहि सलामलाई बचाएको पवित्र दिनको रुपमा स्मरण गर्दै घर घरमा खसी, भेडा, रांगाहरुको बली दिएर कपिलवस्तुका मुस्लिमहरुले ईदुल अजहा अर्थात बकर ईद मनाई रहेका छन् ।

कुरवानीको मासुलाई बराबर ३ भागमा निकालेर पहिलो भागका मासुलाई गरीब तथा असहायहरु जसको कुरबानि गर्ने पैसा हुदैना उनिहरुलाई दिने र दोस्रो भागका मासुलाई साथीभाई हित्रमित्रहरुमा बाडने र तेस्रो भागमासुलाई घरपरिवारमा बनाएर खाने गर्दछन् ।

इस्लाम धर्मलम्बीहरुको दोस्रो ठुलो महान चाडपर्ब बकरा ईद इदुल अजहा २०८१ असार ०३ गते सोमबार का दिन परेकाले उक्त दिन नेपाल सरकारले सार्वजानिक विदा दिएकोमा मुस्लिम धर्मावलम्वीहरु नेपाल सरकार प्रति खुशि ब्यक्त गरेका छन् ।

मुस्लिम धर्मावलम्वीहरु इस्लामी महिनाको अन्तीम महिनाको तिन दिन १०, ११ र १२ तारिखको दिन ३ दिन सम्मा बुरबानी गर्ने गर्द छन । बकर ईदको अवसरमा मुस्लिम समुदायहरुले पढने नमाज ईदगाहमा नेपाली कांग्रेसका लुम्बिनी प्रदेश सभा सदस्य (बिधायक) सुधाकर पाण्डेय, कपिलवस्तु नगरपालिका प्रमुख सुदिप पौडेल, नेपाल पत्रकार महासंघ कपिलवस्तुका जिल्ला अध्यक्ष किरणमान बज्राचार्य, नेपाली कांग्रेसका खुर्सेद खान, मुक्तार खान तथा मुस्लिम अगुवा राउफ अहमद खानको उपस्थितिमा सम्पुर्ण मुस्लिमहरुलाई बधाई एवं शुभकामना दिएका थिए ।

यसै क्रममा मदरसा अहले सुन्नत नाईमुल ओलुम कापिलवस्तु तौलिहवाका धर्मगुरु हजरत मौलाना अलि हसन निजामी सँग सन्चारकर्मी इमरान खानले कुरबानि सम्बन्धमा गरेका कुराकानीमा कुरबानि सम्बान्धि दिएका जानकारी यसप्रकार रहेको छ :–

१ . कुरबानीको इतिहास यसप्रकार छ :- इस्लाम धर्म अनुसार कुरबानी हजरत इब्राहिम अलहीइस्लामको सुन्नत हो । सुन्नत भनेको जुन काम अल्लाहको खुसीका लागि पैगम्बरहरुले गर्नु पर्छ । अल्लाहतालाले कुरबानी आफनो अन्तीम नबी हजरत मोहम्मद मुस्तफा सल्लाहु अलैही वसल्मको उम्मतका लागि राखीएको थियो । कुरान शरिफमा अल्लाहको आदेश छ । भाग नं ३० पाठ नं. १०८ आयत नं. २ मा उल्लेख गरिएको छ । अफनो अल्लाह को लागि नमाज पढा र कुरबानी गरा कुरबानी नवीको सुन्नत पनि हो । अनि आल्लाहको हुकुम पनि कुरबानी रहेको छ । कुरबानी वाजिब इबादत हो । कुरबानी गर्नु सबैभन्दा ठुलो धर्म रहेको छ ।

२ . कस्तो व्याक्तीले कुरबानी गर्न सक्छ :- कुरबानी गर्ने व्याक्तिको जिम्मा आवश्यक्ता बहेक साढे सात तोला सुन अथवा साढे बाउन तोला चादी वा सुन चादीको मुल्य बराबारको रकम छ भने त्यस्तो व्यात्तिले कुरबानी गर्नु पर्छ । यदी त्यस्तो व्यक्तिले कुरबानी गरेन भने त्यो अल्लाहको नजरमा उक्त ब्यक्ति गुनेहगार हनेछ ।

३ . कुरबानीको मासु कसरी खाने :- कुरबानी गरेसकेपछी मासुलाई तिन भागमा बढ्नु पर्छ एक भाग गरिब लाई दिनुपर्छ । जो गरिबले विभिन्न कारणले गर्दा कुरबानी गर्न सक्दैन त्यस्तो व्यक्तीलाई दिए अल्लाहताला खुशि हुन्छन । दोस्रो भाग आफनो इष्ट मित्र नातेदार वा साथिहरुलाई खुवाउनु अथवा बाडनु पर्छ । तेस्रो भागको मासु आफनो घरको परिवारमा खानलाई दिनुपर्ने कुरा कुरानमा उल्लेख गरएिको छ ।

४ . कुरबानीका लागि कस्तो जनाबरको कुरबानि गर्नु उपयुक्त हुन्छ :- कुरबानीका लागि खसी, भेडा,गाई भैसी, रागाँ उटको कुरबानी गरिन्छ । तर हाम्रो नेपालमा हामीले गाईको पुजा गर्ने गर्दछम अनि गाई राष्ट्रिय जनावार भएकाले हामीले गाईको कुरबानी दिदैनौ बहिरी देशमा गाईको कुरबानी दिने चलन रहेको छ । गाई, भैसी, उटको कुरबानी गर्दा ७ जना मिलेर गरेपछी कुरबानी कबुल भएको मानिन्छ ।

राष्ट्रिय साप्ताहिक मधेशवाणी

जसपा नेपालको महाधिवेशनमा अध्यक्ष उपेन्द्र यादवद्वारा प्रस्तुत राजनीतिक प्रतिवेदन मस्यौदा

प्रिय मित्रहरू !

हाम्रो गौरवमय ऐतिहासिक पार्टी जनता समाजवादी पार्टी, नेपालको विधान अधिवेशनद्वारा निर्माण गरिएको पार्टीको विधानअन्तर्गत गरिएको व्यवस्थाबमोजिम आज हामी पार्टीको एकताको राष्ट्रिय महाधिवेशनमा उपस्थित भएका छौँ । सर्वप्रथम म सम्पूर्ण प्रतिनिधि/पर्यवेक्षक साथीहरूलाई महाधिवेशनमा हार्दिक स्वागत तथा अभिवादन गर्दछु । साथै यस महत्त्वपूर्ण घडीमा देशको लोकतान्त्रिक आन्दोलन, जनयुद्ध, ऐतिहासिक मधेश जनविद्रोह, आदिवासी जनजाति, थारू, मुस्लिम, खस, दलित, महिलालगायतका सबै खाले आन्दोलनमा आत्मोत्सर्ग गर्नुहुने सम्पूर्ण आदरणीय अमर वीर शहीदहरूप्रति भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु । अमर शहीदहरूको प्रेरणाले हामीलाई अविचलित रूपमा लक्ष्यतर्फ अगाडि बढ्न मार्गदर्शन गरिरहने छ । र, उहाँहरूको सपना पूरा गर्न पार्टीको तर्फबाट दृढसङ्कल्प व्यक्त गर्दछु । क्रान्तिकारी परिवर्तनको यात्रामा सहभागिता, त्याग र बलिदानका गाथाहरू सिर्जना गर्ने घाइते, अपाङ्गता भएका तथा बेपत्ता भएका व्यक्तिका परिवारजनसहित समस्त क्रान्तिकारी तथा न्यायप्रेमी जनताप्रति उच्च सम्मानका साथ अभिवादन गर्दछु ।

मधेशी जनअधिकार फोरम, नेपाल, सङ्घीय समाजवादी पार्टी र खस राष्ट्रिय पार्टीबीच एकीकरण भई सङ्घीय समाजवादी फोरम, नेपाल गठन भयो । सङ्घीय समाजवादी फोरम, नेपाल र नयाँ शक्ति पार्टी, नेपालबीच एकीकरण भई समाजवादी पार्टी र त्यसपछि पुनःसमाजवादी पार्टी र राष्ट्रिय जनता पार्टी, नेपालबीच एकीकरण भई जनता समाजवादी पार्टी, नेपालको निर्माण भएको छ । यसका अतिरिक्त विभिन्न राजनीतिक दल/संगठनहरूसमेत एकीकरणको अभियानमा समावेश भएका छन् ।

जनता समाजवादी पार्टी, नेपालको निर्माण पहिचान र समावेशीताको अन्तरसम्बन्धलाई स्थापित गर्दै राष्ट्रलाई सुस्पष्ट ढङ्गले वैचारिक मार्गदर्शन गर्न, सबै खाले विभेदको अन्त्य गर्न, लोकतन्त्र, सङ्घीयता, सामाजिक न्यायका साथै समान अधिकारहरूको स्थापनार्थ जनआन्दोलन, जनसङ्घर्ष र जनविद्रोहको विकास गर्न, शोषित/उत्पीडित/उपेक्षित जनसमुदायलाई राजनीतिक रूपमा सचेत र संगठित गर्न, राजनीतिक शक्ति सन्तुलनमा हेरफेर ल्याउन, आर्थिक विकास, सुशासन, समृद्धि, समाजिक न्याय र समाजवादको नेतृत्व गर्न यो एकताले कोशेढुंगाको काम गर्नेछ । यो रूपमा एकीकरण जे-जस्तो देखिए पनि सारमा समान विचार, सिद्धान्त, एजेण्डा र उद्देश्य भएका राजनीतिक संगठनहरूको एकता हो । तसर्थ हामी पूर्व पार्टीको भावनाबाट प्रभावित हुनुको सट्टा हामीमा एकीकृत पार्टी भावना, एकीकृत पार्टी निष्ठा तथा एकीकृत पार्टी दृष्टिकोण हुनुपर्दछ ।

नेपाली राजनीतिमा जरो गाडिएका सामन्तवादी, पुँजीवादी र साम्यवादी शक्तिहरूको विकल्पमा समाजवादी लोकतान्त्रिक धारको सबल र सक्षम क्रान्तिकारी समाजवादी शक्ति निर्माण गरी देशलाई सही अर्थमा लोकतन्त्र, सङ्घीयता, गणतन्त्र, सुशासन, समृद्धि, सामाजिक न्याय र समाजवादी लोकतन्त्रको युगमा प्रवेश गराउने हाम्रो संकल्प र प्रतिबद्धतालाई पूरा गर्न अझै धेरै यात्रा तय गर्न बाँकी छ । अझ धेरै ध्रुवीकरण र एकीकरण प्रक्रियाबाट गुज्रिनु पर्ने हुन्छ । देशलाई लोकतन्त्र, पहिचानमा आधारित सङ्घीयता, सुशासन, समृद्धि, सामाजिक न्याय र समाजवादको यात्रामा प्रवृत्त गराउने कार्यभारमा आधारित भएर नयाँ एकता, एकीकरण र ध्रुवीकरणको प्रयासलाई निरन्तर जारी राखिरहनुपर्दछ ।

1. अन्तर्राष्ट्रिय परिस्थिति र वैचारिक प्रश्न

वर्तमानको अन्तर्राष्ट्रिय परिस्थिति र वैचारिक प्रश्नसम्बन्धी चर्चा-परिचर्चा गर्दा सन् १९९० को दशकमा पूर्वी युरोपमा एकदलीय कम्युनिस्ट शासनको पतन र सोभियत सङ्घको विघटनसँगै शीतयुद्धको अन्त्य भयो । परम्परागत साम्यवादी सोच र राज्य केन्द्रित समाजवादको अभ्यासको विफलता थियो । त्यो घटना एक्काइसौं शताब्दीको Marxist Leninist orthodox साम्यवादी अभ्यास असान्दर्भिक भएको प्रष्ट रूपमा पुष्टि हुन गयो । अर्कोतर्फ उदारवादी/पुँजीवादी संसदीय लोकतान्त्रिक प्रणालीको दिग्विजयको डंका पिटियो । विश्व व्यापार सङ्घको गठनले आर्थिक उदारीकरण, बजारीकरण र भूमण्डलीकरण झनै तीव्र हुने, एकध्रुवीय विश्वको उदय हुने, युरोपियन युनियनको गठन, युरो मुद्राको प्रचलन आदि कारणले युरोप 'बहुराष्ट्रिय-राज्य' का रूपमा विकसित हुने, युरोपको एकीकरण एकध्रुवीय विश्व प्रणालीको सहयोगी बन्ने, चीन झनै प्रतिरक्षात्मक हुने जस्ता आंकलन गरिए । मूलतः पुँजीवादी चिन्तनबाट आएका यस्ता व्याख्या र विश्लेषण पनि उत्तिकै असत्य सिद्ध भए ।

विश्व व्यापार सङ्घको गठनपश्चात् पनि विश्वअर्थतन्त्रको ढाँचा र प्रवृत्तिमा कुनै प्रकारको उल्लेखनीय परिवर्तन आएन । त्यो तेस्रो विश्वका अल्पविकसित राष्ट्रहरूको आर्थिक विकासमा सहयोगी हुन सकेन । निजीकरण, उदारीकरण र भूमण्डलीकरणको वकालत गर्ने अमेरिका आफैँले विभूमण्डलीकरणको अभ्यास गर्न थाल्यो । वेलायत युरोपियन युनियनबाट अलग भए । स्पेनमा क्याटलोनियाको समस्या देखियो । वेल्जियम सङ्घीय ढाँचामा बदलियो । अफ्रिकी देश सुडानको विखण्डन भयो । इजिप्ट, यमन, ट्युनिसिया, लिवीया, सिरीयालगायत अरब राष्ट्रका घटनाक्रमले लोकतन्त्र, पहिचानको अधिकार, स्वयत्तता र स्वशासनको मोहलाई पुष्टि गऱ्यो । COVID–19 महामारी र रूस युक्रेन युद्धले विश्व अर्थतन्त्रलाई नै नराम्रोसँग प्रभावित गऱ्यो । उदारीकरण, बजारीकरण र भूमण्डलीकरणले मध्यमवर्ग, निम्नवर्ग र विपन्नवर्गको समस्यालाई झन् सङ्कटग्रस्त बनाए । विश्वव्यापी रूपमा आर्थिक असमानता तीव्र रूपमा बढ्दैछ । धनी र गरिबबीचको दूरी झन् बढ्दो छ । पर्यावरणीय संकट, गरिबी, बेरोजगारी, विदेश पलायन, भूखमरी, अशिक्षा, कुपोषण, खाद्यान्नको अभाव र खाद्य सुरक्षा जस्ता समस्याहरू जटिल बन्दै गएका छन् । राजनीतिक प्रणाली, अर्थतन्त्रको ढाँचा र वर्ग संरचना दुवै दृष्टिकोणबाट पुँजीवाद र साम्यवाद अभूतपूर्व रूपले वैचारिक तथा नैतिक संकटमा फसेका छन् । १८औं शताब्दीको प्रथम औद्योगिक क्रान्तिताका प्रारम्भ भएको वैचारिक ध्रुवीकरण चोथो औद्योगिक क्रान्ति, डिजिटल र रोबोटिक्स प्रविधिको युगमा आइपुग्दा अर्थहीन साबित भएका छन् । ज्ञान, विज्ञान र प्रविधिले गरेको अभूतपूर्व विकास र उत्पादनमा आएको परिवर्तनसँगै वैचारिक आयामले पनि कोल्टे फेरेको छ ।

उदारवादी लोकतन्त्रको नाममा संगठित भएको पुँजीवादी राज्यहरू र साम्यवादका नाममा स्थापित राज्य केन्द्रित एकदलीय कम्युनिस्ट सत्ताहरू दुवैका शक्ति केन्द्र र धारका सीमा प्रष्ट भइसकेका छन् । अर्थात् वैचारिक दृष्टिकोणले एकसाथ दुवै प्रणाली उत्तर पुँजीवाद र उत्तर राज्य-समाजवादको युगमा प्रवेश गरिसके को छ । यो युगको वैचारिक संकटलाई हल गर्न लोकतन्त्र, समानता, सामाजिक न्याय र समाजवादको सोचलाई आधुनिक युगको आवश्यकताअनुरूप नयाँ उचाईमा विकास गर्नुपर्दछ । एक्काइसौँ शताब्दी उदारवादी/पुँजीवाद अथवा नवउदारवादी लोकतन्त्र र एकदलीय कम्युनिस्ट शासन प्रणालीको विकल्पमा समाजवादी लोकतान्त्रिक प्रणालीको शताब्दी हुने प्रष्ट भइसकेको छ । यसप्रकार वर्तमानको विश्व परिवेशमा हाम्रो पार्टीले Orthodox Marxism–Leninism र उदारवादी लोकतन्त्रको विकल्पमा समाजवादी लोकतन्त्रलाई वैचारिक र सैद्धान्तिक रूपमा अगाडि सारेको छ । वर्तमानको विश्व परिवेशमा यसलाई समुन्नत समाजवादी लोकतन्त्र पनि भन्न सकिन्छ । यसर्थ हामी यो सिद्धान्तको सही बाटोमा छौं भन्ने कुराको प्रमाण हो ।

2. नेपालको भू-राजनीतिक विशिष्टता

विश्वको पहिलो र दोस्रो आर्थिक शक्ति एकातिर अमेरिका र चीनबीच विश्वव्यापी प्रतिष्पर्धा र व्यापारिक तनाव र अर्कातिर भारतको अन्तर्राष्ट्रिय शक्तिको रूपमा क्रमिक उदयले नेपालको भू-राजनीतिक अवस्थिति विशिष्ट बन्दै गएको छ । अमेरिका, युरोपियन युनीयन, भारत र चीनलगायतका ठूला शक्तिहरूको चासो नेपालमा बढ्दै जानु स्वाभाविक छ । हामी भौगोलिक रूपले तीन तिरबाट भारतद्वारा घेरिएका छौँ । हामी सामाजिक, आर्थिक, साँस्कृतिक, धार्मिक एवम् अन्धविश्वास सम्बन्धहरूको जालोले बाँधिएका पनि छौं । कतिपय विश्लेषकहरूले एक्काइसौं शताब्दीलाई 'एसिया पुनर्उदयको शताब्दी' हुने बताउँछन् । एसियाको पुनर्उदय भनेको चीन र भारतको भिन्ना-भिन्नै उदय मात्र नभई दुवै देशको भूमिका एकसाथ बढाउनु हो । चीन र भारतबीचको प्रतिष्पर्धा र सहकार्यको सम्बन्धमा बाँधिन बाध्य हुन्छन् ।

नेपालमा भारत, चीन, युरोपियन युनियन र अमेरिकी शक्ति सम्बन्धबीच नेपालले दिगो शान्ति स्थायित्वको लागि गतिशील तटस्थता र सन्तुलित समनिकटताको नीति अवलम्बन गर्नुपर्दछ । यो नयाँ विश्व परिस्थितिलाई हामीले अवसरको रूपमा प्रयोग गर्न सक्नुपर्दछ । दुई छिमेकी मुलुकबीच एकअर्काविरूद्ध कार्ड खेल्ने कच्चा कुटनीतिक अब उपरान्त प्रतिपादक हुन्छ ।

विश्व राजनीतिमा स्वतन्त्र, सार्वभौम अविच्छिन्न राष्ट्रको रूपमा नेपालले आफ्नो लामो ऐतिहासिक यात्रा पूरा गरेकोमा गर्व गर्दछ । नेपालको स्वतन्त्रता, सार्वभौमिकता, स्वाधीनता, अखण्डता, राष्ट्रिय पहिचान, विकास र वैश्विक मञ्चमा दरिलो उपस्थितिका आधार नै नेपालले अवलम्बन गरेको/गर्ने विदेश नीति र त्यस अनुरूपको अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध हुन् भन्ने तथ्यमा हाम्रो पार्टी विश्वस्त रहेको छ । नेपालले राष्ट्रिय सुरक्षा, अखण्डता, स्वाधीनता र स्वतन्त्रता, सार्वभौमसत्ता, सीमाना, पर्यावरणको सुरक्षा, नागरिकहरूको आर्थिक विकास तथा सामाजिक, साँस्कृतिक मूल्य र मान्यताहरूको जगेर्नालाई सर्वोपरी राखी राष्ट्रियहितको आधारमा सबै मित्रराष्ट्रहरूसँग सु-सम्बध कायम गर्दै शान्ति स्थिरता, आर्थिक विकासको रूपान्तरण र समृद्धिको दिशामा अघि बढ्न द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय सम्बन्ध विस्तार गर्नुपर्दछ । अतः राष्ट्रिय सुरक्षा, स्वतन्त्रता र स्वाधीनताको रक्षा गर्दै आर्थिक विकास र समृद्धि हासिल गर्नु नै नेपालको विदेश नीतिको प्रमुख लक्ष्य हुनुपर्दछ ।

3. राष्ट्रिय परिस्थिति

आधुनिक नेपालको इतिहासमा मूलतः दुईवटा कालखण्ड वितेका छन् । पहिलो, गोर्खा राज्यको विस्तार, भौगोलिक एकीकरण, सामन्ती निरङ्कुशता, केन्द्रीकरण एवम् जातीय तथा क्षेत्रीय दमनको कालखण्ड थियो । यो कालखण्डमा शाहवंशीय निरङ्कुश राजतन्त्र र जहानियाँ राणाशासनले राज्यमा निष्कण्टक रूपले कब्जा जमायो । राज्यको स्रोत-साधन, शक्ति र अवसरहरू पारिवारिक भोगविलासका लागि दुरूपयोग गरे । यो कालखण्ड एकखालको कुलिनतन्त्र नै थियो । तथापि यसले मुलुकको एउटा नाम 'नेपाल' र दह्रो केन्द्रीय शासन प्रणाली स्थापित गरे । जसबाट भाषिक रूपमा 'खस भाषा' अर्थात् नेपाली भाषा, साँस्कृतिक रूपमा पर्वतीय संस्कृति-दौरा सुरूवाल तथा हिन्दु धर्म, स्थापित हुन गयो । यो भूभागलाई असली हिन्दुस्तान भन्दै हिन्दु धर्मको आडमा एउटै सामाजिक समुदाय (बाहुन/क्षेत्री, ठकुरी) ले आदिवासी जनजाति, मधेशी, दलित, खस-आर्य, थारू, मुस्लिम, महिला, अल्पसंख्यकलगायतका समुदायहरूमाथि शोषण, दमन, उत्पीडन र विभेद गर्न अचुक अस्त्रको रूपमा प्रयोग गरे । हिन्दु धर्म, राजतन्त्र र नेपाली भाषालाई नै नेपाली राष्ट्रियताका मूलतत्वको रूपमा स्थापित गरे । यसबाट मधेशी, आदिवासी जनजाति, थारू, मुस्लिम, अल्पसंख्यक समुदायलाई उत्पीडित, उपेक्षित र वञ्चितिकरणमा पारिए । 'एक भाषा, एक भेष' जस्ता विविधता, पहिचान र समावेशीता विरोधी नीति लागू गरियो । परिणामतः नेपालमा एकल जातीय राज्य वा एकल जातीय प्रभुत्व र वर्चस्व कायम गरिए । अर्थतन्त्रको विस्तार तथा आधुनिकीकरण हुन सकेन । लोकतन्त्र, नागरिक अधिकार र सामाजिक न्याय कुन्ठित भए । जातीय, भाषिक, लैङ्गिक, धार्मिक तथा साँस्कृतिक दमन, उत्पीडनलाई तीब्र पारियो । जनसमुदायलाई शिक्षा, स्वास्थ्य, संचार, यातायात, रोजगार र सुरक्षित आवास जस्ता आधारभूत सेवा-सुविधाबाट वञ्चित गरियो । निर्दलीय पञ्चायती शासनको ३० वर्षे नयाँ आवरणमा राणाशाही र राजशाही नीतिहरूको नै हालीमुहाली थियो ।

वि.सं. १९९० को दशकमा नेपालमा लोकतान्त्रिक आन्दोलनको युग प्रारम्भ भयो । राणाहरूको पारिवारिक स्वेच्छाचारी शासनविरूद्ध जनसङ्घर्षहरू शुरूवात भए । प्रचण्ड गोर्खा, प्रजा परिषद् जस्ता राजनीतिक संगठनहरू अस्तित्वमा आए । नेपाली कांग्रेस, नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी जस्ता पार्टीहरू यही कालखण्डमा जन्मिए । २००७ सालको क्रान्तिले राणा शासनलाई अन्त्य गरियो तर लोकतन्त्रले पूर्णता र स्थायित्व हासिल गर्न सकेन । २०४६ सालको संयुक्त जनआन्दोलन यस कालखण्डको एक उत्कर्ष आन्दोलन थियो । जसले निर्दलीय पञ्चायती शासन प्रणालीलाई अन्त्य गऱ्यो तर, त्यो आन्दोलनले पनि नेपाली समाजमा रहेको राष्ट्रिय/जातीय समस्याको समाधान, विविधताको सम्बोधन, सबै खाले विभेद र असमानताको अन्त्य, वहिष्करणमा पारिएका/परेका सीमान्तकृत समुदायको अधिकार, पहिचानको सवाल आदिलाई सम्बोधन नगरी नेपाली समाजको लोकतान्त्रिकरण तथा सङ्घीयकरणको कार्यभार पूरा गर्न सकेन । जसले गर्दा देशमा समावेशी लोकतन्त्र स्थापित हुन सकेन । फलस्वरूप देशमा माओवादी जनयुद्ध, जनआन्दोलन २०६२/६३, ऐतिहासिक मधेश जनविद्रोह, आदिवासी जनजाति, थारू, मुस्लिम, दलित, महिला आदि आन्दोलनहरू भए ।

वि.सं. २०६४ र २०७० गरी दुई पटक संविधानसभाको निर्वाचन भयो । समष्टिगत रूपमा यो कालखण्डलाई लोकतान्त्रिकरण तथा सङ्घीयकरणका लागि सङ्घर्षको युग भन्न सकिन्छ । अहिले बहुदलीय लोकतन्त्र, गणतन्त्र, सङ्घीयता, धर्मनिरपेक्षता, समावेशीता, मौलिक हक, नागरिक स्वतन्त्रता, सामाजिक न्याय र समाजवाद उन्मुख जस्ता सैद्धान्तिक मान्यतामा बनेको संविधान छ । तर, संविधान बन्दा बखतका घटनाक्रमले लोकतान्त्रिकरणको कार्य अझै अधूरो र अपूरो छ भन्ने प्रष्ट गर्दछ । मूलतः शासकीय प्रणालीमा परिवर्तन, निर्वाचन प्रणाली, पहिचान र अधिकारमा आधारित प्रदेशहरूको निर्माण, नामाङ्कन र सीमाङ्कन राष्ट्रिय/जातीय, क्षेत्रीय, भाषिक, साँस्कृतिक तथा लैङ्गिक अधिकारको पूर्ण प्रत्याभूति यो संविधानबाट पनि संभव भएन । बहिष्करणमा पारिएका/परेका सीमान्तकृत समुदायले न्याय पाउन सकेनन् । नेपाली कांग्रेस र विभिन्न कम्युनिस्ट पार्टीहरूको वृत्तमा रहेको सामन्ती संकीर्ण रूढिवाद एवम् जातीय यथास्थितिवादी सोच, चिन्तन र संविधानको गणितीय समीकरणले क्रान्तिकारी परिवर्तनको सङ्घारमा पुगिसकेको मुलुकलाई एक कदम पछाडि धकेलिदियो । हिजोका क्रान्तिकारी, जो आज यथास्थितिवादी शासक जाति र वर्गमा पतन भएका छन्, उनीहरूले क्रान्तिलाई जुन विन्दुमा छोडेका थिए, हाम्रो पार्टीले उक्त क्रान्तिलाई त्यही विन्दुबाट उठाउनुपर्दछ र नयाँ स्तरमा विकास गर्नुपर्दछ । त्यो भनेको पहिचानमा आधारित स्वायत्त शासनसहितको सङ्घीय प्रणाली, शासकीय स्वरूपको परिवर्तन, जनताद्वारा प्रत्यक्ष निर्वाचित कार्यकारिणी अधिकार भएको राष्ट्रपतीय शासन प्रणालीको स्थापना, पूर्ण समानुपातिक संसद्को व्यवस्था, निर्वाचन प्रणालीमा परिवर्तन, अधिकार र पहिचानमा आधारित राज्यको पूर्ण सीमाङ्कन, राज्यको बहुभाषिक नीति, सत्ता र शक्ति केन्द्रमा रहेको एकल जातीय प्रभुत्व र आधिपत्यको अन्त्य गरी समानुपातिक समावेशीकरण र आरक्षणलाई अझ ठोस र मूर्त बनाउने सीमान्तकृत जनसमुदायहरूको सशक्तिकरण र समावेशीकरण जातीय एवम् लैङ्गिक विभेदको अन्त्य, सामाजिक न्याय र आर्थिक न्यायको प्रत्याभूति आदि हुन् । यी एजेण्डा पूरा भएसँगै सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको अधूरो कार्यभार पूर्ण हुनुका साथै लोकतान्त्रिकरण प्रकिया पनि पूर्ण हुनेछ । त्यसपछि मात्र देश वास्तविक रूपमा विकास, समानता, सुशासन, सामाजिक सुरक्षा, सामाजिक न्याय, समृद्धि र समाजवादको युगमा प्रवेश गर्न सक्नेछ । अर्थात् हामी अधूरो लोकतान्त्रिक क्रान्तिको पूर्णता र समृद्धिकरणको चरणमा छौं । हामीले हाम्रो पार्टीको नीति, योजना तथा रणनीति तर्जुमा गर्दा यो यथार्थलाई गहिरो रूपमा आत्मसात् गर्न सक्नुपर्दछ ।

आर्थिक दृष्टिकोणबाट हेर्दा नेपालको अर्थतन्त्र जटिल र निराशाजनक स्थितिबाट गुज्रिरहेको छ । देशको आर्थिक बृद्धिदर सन्तोषजनक छैन । आ.व. २०७९/८० अनुसार प्रतिव्यक्तिः आय १४१० अमेरिकी डलर देखिए तापनि आर्थिक बृद्धिदर २.२ प्रतिशत मात्र रहेको छ । उपभोक्ता मुद्रास्फीति ७.७ प्रतिशत रहेको छ । हामीलाई न्यूनतम दुई अंकको आर्थिक बृद्धिदर निरन्तर रूपमा दुई दशकसम्म चाहिन्छ । अनि मात्र आर्थिक विकासको अपेक्षित लक्ष्य भेट्न सक्ने छौँ । जबकि नेपाल ६ दशकदेखि निरन्तर अल्पविकसित देशहरूको समूहमा रहँदै आएको सर्वविदितै छ ।

विश्वमा अहिले ४५ मुलुकहरू मात्र अल्पविकहित समूहमा पर्दछन् । युरोपको कुनै पनि देश अल्पविकसित समूहमा छैन । यहाँ लगभग २५ प्रतिशत नेपालीहरू गरिबीको रेखामुनी रहेका छन् । नेपाल विश्वको १७ औं र दक्षिण एसियाको सबैभन्दा गरिब मुलुकको रूपमा रहेको छ । अमेरिकी महादेशमा ३ वटा देशमात्र यस समूहभित्र छन् । ३३ वटा अफ्रिकी देशहरू छन् । एसियाका ८ वटा देशहरू क्रमशः अफगानिस्तान, बंगलादेश, कम्बोडिया, लाओस्, म्यानमार, टिमोर-लेस्ते, यमन र नेपाल यस समूहभित्र छन् । सन् २०२३ मा भूटान यस समूहबाट बाहिरिएका छन् । नेपालमा वार्षिक औसत ६ लाख नयाँ जनशक्ति श्रमबजारमा आउँछन् । त्यसमध्ये १ लाख भन्दा बढी बैदेशिक रोजगारामा जान्छन् । ती अधिकांशतः १७-५० वर्ष उमेर समूहका हुन्छन् । अर्थात् देशको उत्पादनशील श्रमशक्तिको अधिकांश हिस्सा देशमा क्रियाशील छैन । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा रेमिटेन्सको योगदान २९ प्रतिशत पुगेको छ । रेमिटेन्सबाट जीवन निर्वाह हु ने परिवारको संख्या ४० प्रतिशत भन्दा माथि रहेको छ ।

देशको ६५ प्रतिशत जनता कृषिलाई औपचारिक पेसा मान्दछन्, तर कुल गार्हस्थ उत्पादन (GDP) मा कृषिको योगदान २४.६ प्रतिशत मात्र छ । देशमा कुल उपभोगको ८७ प्रतिशत आयात हुन्छ, जबकि देशको आफ्नै उत्पादनले १३ प्रतिशत उपभोगलाई मात्र धान्न सक्छ । व्यापार घाटा निरन्तर चुलिँदोछ । शोधनान्तर स्थिति संकटमा पर्दै गइरहेको छ । सरकारी तथ्याङ्कअनुसार बहुआयामिक गरिबीको मापदण्डको आधारमा २९ प्रतिशत मानिस गरिब छन् । विश्व मापदण्डलाई आधार मान्दा ६४ प्रतिशत नेपाली गरिब छन् । अर्कोतिर धनी-गरिब बीचको दूरी नाप्ने गिनी कोफिसियन्ट ०.३८ प्रतिशत छ । मधेश र कर्णाली प्रदेश बढी गरिब भएका प्रदेशहरू हुन् । मधेश र पहाडका दलित र मुस्लिमहरू बढी गरिबीका मारमा परेका छन् । चालु बजेट र विकास खर्चको अनुपातमा अनुकूल सुधार भएको छैन ।

आ.व. २०७९/८० मा सरकारको आम्दानी तथा खर्च दुवैमा सङ्कुचन देखिएको छ । नेपाल सरकारले परिचालन गर्ने राजस्व लक्ष्यको ६८.२ प्रतिशत र सरकारी खर्च लक्ष्यको ७९.७ प्रतिशतमा सीमित भएको छ । कुल सरकारी राजस्वको वृद्धिदर १०.२ प्रतिशतले ऋणात्मक हुँदा सरकारको कुल आम्दानी ९.७ प्रतिशतले सङ्कुचन हुन गएको छ । पुँजीगत खर्चतर्फ कुल बजेटको केवल २१.२ प्रतिशत मात्र विनियोजन भएकोमा सो पनि ६१.४ प्रतिशत मात्र खर्च हुन पुग्यो । राजस्वमा आएको सङ्कुचनसँगै वैदेशिक सहायता परिचालन पनि अपेक्षित रूपमा हुन नसक्दा सरकारको वित्तीय अन्तर फराकिलो हुँदै गएको छ, जसको पूर्तिका लागि ठूलो मात्रामा आन्तरिक ऋण परिचालन गरिँदै आएको छ । आ.व.२०७९/८० मा आन्तरिक ऋण १०.४ प्रतिशतले बढेर कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ४.८ प्रतिशत पुगेको छ । वैदेशिक सहायता वृद्धिदर २२ प्रतिशतले ऋणात्मक भई केवल रू. १ खर्ब २३ अर्ब मात्र परिचालन हुन सक्यो । यसमध्ये अनुदान ११.८ प्रतिशत र ऋण २३.३ प्रतिशतले संकुचित भई कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्रमशः ०.४ प्रतिशत र १.९ प्रतिशत कायम रह्न गयो । समग्रमा भुक्तानी गर्न बाँकी ऋण कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा ४२.७ प्रतिशत पुगेको छ । वित्तीय हस्तान्तरणतर्फ सङ्घीय बजेटबाट प्रदेश र स्थानीय तहमा कुल विनियोजनको २४ प्रतिशत रकम हस्तान्तरण भएको अनुमान छ । प्रदेश र स्थानीय तहबाट पनि लक्ष्यअनुसार स्रोत परिचालन र खर्च व्यवस्थापन हुन सकेन । विगतका वर्षहरूमा देखिएको कमजोर वित्तीय अनुशासनको अवस्था चालु आ.व.मा पनि निरन्तर नै रह्यो । राजस्व बक्यौता कुल राजस्व रकमको १.३ प्रतिशत रहे को थियो भने कुल लेखापरीक्षण गरिएको रकमको १.७ प्रतिशत बेरूजु कायम भएको थियो ।

कोभिड-१९ महामारीलगायत अन्य आन्तरिक तथा बाह्य प्रभावको कारणले आपूर्ति शृङ्खला अवरूद्ध हुँदा पछिल्लो अवधिमा उपभोक्ता मुद्रास्फीति केही उच्च हुन पुगेको छ । आ.व.२०७९/८० मा वार्षिक औषत उपभोक्ता मुद्रास्फीति ७.७ प्रतिशत रह्न पुग्यो । विगत केही वर्षदेखि निरन्तर रहेको व्यापार घाटा चालु आ.व.मा पनि कायमै रहेको छ । आ.व.२०७९/८० मा वस्तु र सेवाको निर्यात र आयातको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात क्रमशः ६.९ प्रतिशत र ३४.५ प्रतिशत रहेको छ । कुल वस्तु निर्यातमा २१.४ प्रतिशतले कमी भई रू. १ खर्ब ५७ अर्ब १४ करोडमा सीमित भएको छ भने कुल वस्तु आयातमा १६.१ प्रतिशतले कमी आई रू.१६ खर्ब ११ अर्ब ७३ करोड कायम भएको छ । आ.व.२०७९/८० मा मुलुकको आन्तरिक अर्थतन्त्र तथा बाह्य क्षेत्र सन्तुलनमा महत्त्वपूर्ण योगदान रहेको विप्रेषण आप्रवाहको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात २२.७ प्रतिशत रहेको छ । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कुल बैदेशिक लगानी ०.४ प्रतिशतमा मात्र सीमित रहेको छ । कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति २०८० असार मसान्तमा रू. १५ खर्ब ३९ अर्ब ३६ करोड कायम भएको छ । कायम रहेको विदेशी विनिमय सञ्चितिले १० महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्ने देखिन्छ । २०८० असार मसान्तमा नेपाली रूपैयाँ अमेरिकी डलरसँग २.८ प्रतिशतले अवमूल्यन भएको छ भने यूरोसँग १२.९ प्रतिशतले र जापानी येनसँग २.८ प्रतिशतले अवमूल्यन भएको छ ।

नेपाल मानव विकास प्रतिवेदन, २०२० मा प्रस्तुत भएको मानव विकास सूचकाङ्क, असमानता समायोजित मानव विकास सूचकाङ्क, लैङ्गिक विकास सूचकाङ्क, लैङ्गिक असमानता सूचकाङ्कको विश्लेषणका आधारमा प्रदेशहरूको विकासको स्थिति असमान रहेको देखिन्छ । बागमती प्रदेश मानव विकासका दृष्टिकोणबाट अग्रस्थान (०.६६१ प्रतिशत) मा रहेको छ भने मधेश प्रदेशको स्थिति सबैभन्दा कमजोर (०.५१० प्रतिशत) र कर्णाली प्रदेशको स्थिति पनि निकै कमजोर (०.५३८प्रतिशत) रहेको देखिएको छ । लैङ्गिक विकास सूचक सुधार भई ०.९६० प्रतिशत पुगेकोमा मधेश प्रदेशको स्थिति अन्य प्रदेशहरूको तुलनामा कमजोर (०.७८६ प्रतिशत) रहेको देखिन्छ । राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार बागमती प्रदेशमा सबैभन्दा बढी साक्षरता दर (८२.१ प्रतिशत) रहेको छ भने मधेश प्रदेशमा न्यून साक्षरता दर (६३.५ प्रतिशत) रहेको छ । शैक्षिक दृष्टिकोणले मुलुककै सबभन्दा पिँधमा रहेको मधेशका ३ वटा जिल्लाहरू क्रमशः रौतहट ७७औं, महोत्तरी ७६औं र सर्लाही ७५औं स्थानमा रहेको छ । सम्पत्तिमा आधारित जिनी गुणक ०.३० प्रतिशत रहेकोले असमानताको अवस्था गम्भीर रहेको देखिन्छ । विगत लामो समयदेखि भएका प्रयासहरूका बाबजुद नेपालमा गरिबीको अवस्थामा अपेक्षित सुधार हुन सकेको देखिँदैन । नेपाल चौथो जीवनस्तर सर्वेक्षण, २०७९/८० अनुसार नेपालमा कुल जनसङ्ख्याको २०.२७ प्रतिशत जनसङ्ख्या गरिबीको रेखामुनी रहेका छन्, जसमध्ये शहरी क्षेत्रमा १८.३४ प्रतिशत र ग्रामीण क्षेत्रमा २४.६६ प्रतिशत जनसङ्ख्या गरिबीको रेखामुनि रहेका छन् । यसका साथै, प्रदेशगत रूपमा हेर्दा सात प्रदेशमध्ये मधेश, लुम्बिनी, कर्णाली र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा गरिबीको दर राष्ट्रिय गरिबीको दरभन्दा बढी देखिएको छ ।

देशभित्र उत्पादनशील अर्थतन्त्रको निर्माण र रोजगारीको अवस्था सिर्जना नभएको हुँदा ठूलो संख्यामा श्रमशक्ति विदेशिएको छ । लगभग ७० लाखभन्दा बढी नेपाली विश्वका विभिन्न देशमा छरिएका छन् । उनीहरूले रेमिटेन्स पठाएर देशको अर्थतन्त्र धान्न ठूलो योगदान गरिरहेका छन् । तर, त्यहीँबाट मतदान गर्ने प्रक्रिया नहुँदा निर्वाचनमा अनुपस्थित मतदाताको अनुपात निरन्तर बढ्दो छ ।

चुनौती : कमजोर प्रतिस्पर्धी क्षमता, न्यून आन्तरिक उत्पादन तथा उत्पादकत्व, बढ्दो उत्पादन लागत, अर्थतन्त्रको संरचनागत समस्या, द्वितीय क्षेत्रको घट्दो योगदान र निरन्तरको न्यून आर्थिक वृद्धिको कारण परनिर्भरता नेपालको प्रमुख आर्थिक चुनौतीरू हुन् । कृषि क्षेत्रमा लागतको तुलनामा न्यून प्रतिफल, कृषिप्रतिको बढ्दो विकर्षण तथा आधारभूत खाद्य पदार्थमासमेत परनिर्भरता बढ्दै गएको छ । औद्योगिक क्षेत्रको सङ्कुचन, उद्योग खोल्नुभन्दा आयातित वस्तुको व्यापारमा आकर्षण बढ्दो छ । उपभोगमुखी आयात र न्यून निर्यात क्षमताको कारण व्यापार घाटा चुलिएको छ । आन्तरिक रोजगारीको सीमित अवसर, वैदेशिक रोजगारीको लागि युवा जनशक्ति पलायन, विप्रेषण आप्रवाहमाथिको अत्यधिक निर्भरता बढ्दै गएको छ । कमजोर तहगत अन्तरसम्बन्ध, सबल सङ्घीय शासन प्रणालीमार्फत् समावेशी, समन्यायिक एवम् सन्तुलित प्रादेशिक विकासको सुनिश्चितता हासिल गर्ने दिशामा न्यून प्रगति हासिल हुन सकेको अवस्था छ । मानव स्रोत व्यवस्थापनमा आवश्यकताको यथार्थ आकलन गर्न नसक्दा लगानी, मानव स्रोत उत्पादन, विकास र उपयोगबीच बेमेल देखिएको छ । सीमित व्यक्ति र उद्यमीबीच वित्तीय स्रोत-साधनको परिचालन, परिचालित वित्तीय स्रोत-साधनबाट उत्पादन र रोजगारी सिर्जनामा अपेक्षित योगदान पुग्न नसकेको अवस्था विद्यमान छ । भारतीय मुद्रासँगको स्थिर विनिमय प्रणालीको कारण स्वायत्त मौद्रिक नीति कार्यान्वयनमा चुनौती, मुद्रास्फीतिमा अधिक बाह्य प्रभाव र कमजोर आन्तरिक नियन्त्रण क्षमता रहेको छ ।

उत्पादन प्रणालीसँग नजोडिएको शिक्षा प्रणाली, सीपयुक्त एवम् जीवनोपयोगी शिक्षाको खोजी, उच्च शिक्षामा गुणस्तर, समयनिष्ठताको समस्या तथा शिक्षाको लागि विदेशिने विद्यार्थीको सङ्ख्या बढेसँगै विदेशी मुद्राको मागमा बृद्धि भएको छ । कमजोर सार्वजनिक स्वास्थ्य प्रणाली, दक्ष एवम् पर्याप्त जनशक्तिको न्यून आपूर्ति, आधारभूत स्वास्थ्य सेवामासमेत आम नागरिकको पहुँचमा कठिनाई सिर्जना भएको छ । अव्यवस्थित शहरीकरण, शहरी पूर्वाधार तथा सेवासुविधाको माग र आपूर्ति बीचमा फराकिलो खाडल, अप्रभावकारी एकीकृत बस्ती विकास तथा स्थानान्तरण कार्यक्रम अर्थतन्त्रको अर्को महत्त्वपूर्ण चुनौती हो । निर्मित भौतिक पूर्वाधारको न्यून गुणस्तर, आवश्यकता र आपूर्तिबीचको बेमेल, दिगो पूर्वाधार विकासका आयामहरूको कमजोर कार्यान्वयन हुने गरेको छ ।

महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक र सीमान्तकृत समुदायमा हिंसाको स्वरूप परिवर्तन, आर्थिक-सामाजिक-साँस्कृतिक विभेद र परम्परागत सोचको निरन्तरता छ । भरपर्दो एवम् सुरक्षित र धान्न सकिने आधुनिक सूचना प्रविधिको प्रयोगमा न्यूनताका साथै बढ्दो सुरक्षा चुनौती रहेको छ । सामाजिक सुरक्षाको कार्यक्रममा बढ्दो दायित्व, कमजोर व्यवस्थापन तथा न्यून सुरक्षाको अनुभूति भएको छ । समावेशीकरणको क्षेत्रमा नीति, अभ्यास र नतिजा बीचको ठूलो खाडल भने कायमै छ । बजार प्रतिस्पर्धाको कमजोर अवस्था, सिन्डिकेट प्रणालीको निरन्तरता, उत्पादक र उपभोक्ताबीच बिचौलियाको अनपेक्षित उपस्थिति कायमै छ । अर्थतन्त्रमा अनौपचारिक कारोबारको ठूलो हिस्सा रहनु, न्यून बिजकीकरण, तस्करी, क्रिप्टोकरेन्सी तथा हाइपरफण्ड जस्ता अवैध क्षेत्रमा लगानी, पुँजी पलायन, हुण्डी कारोबार, बजारमा तरलता, मूल्य र आपूर्तिमा अस्वाभाविक उतार-चढाव देखिएको छ ।

सार्वजनिक खर्चको आवश्यकता र स्रोत परिचालन क्षमताबीचको खाडल, राजस्व परिचालनको ठूलो हिस्सा आयातमा आधारित, अनिश्चयपूर्ण वित्तीय प्रणालीसँगै वित्तीय सङ्घीयताको कार्यान्वयनमा चुनौती भने कायमै छ । कमजोर विनियोजन कुशलता, न्यून पुँजीगत विनियोजन तथा कमजोर खर्च क्षमता, पूर्वाधारजन्य परियोजना निर्माणको अनियन्त्रित लागत तथा विलम्ब लागतको तुलनामा न्यून प्रतिफलको अवस्था छ । सुशासन, सार्वजनिक सेवाप्रवाहको गुणस्तर र सुरक्षा व्यवस्थाप्रतिको नागरिकको कमजोर विश्वसनीयता, भ्रष्टाचार नियन्त्रण, सामाजिक न्याय, शीघ्र न्याय निरूपण, राष्ट्रियता र राष्ट्रिय एकतालाई मजबुत पार्ने चुनौती छ । विकासशील मुलुकमा स्तरोन्नति हुने क्रममा स्तरोन्नतिबाट सिर्जना हुने

बाँकी पृष्ठ ४ मा

जसपा नेपाल...

उपलब्धिसँगै आइपर्ने चुनौतीको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने छ । दिगो विकासको लक्ष्य प्राप्तिका लागि स्रोत व्यवस्थापन र प्रभावकारी कार्यान्वयनको चुनौती पनि रहेको छ ।

सम्भावना : मुलुकमा सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापनासँगै अब राजनीतिक नेतृत्व आर्थिक विकास र समृद्धिको मुद्दामा केन्द्रित भएको छ । तीन तहका सरकारको सक्रियतासँगै तल्लो तहसम्म नै आर्थिक, सामाजिक तथा पूर्वाधार विकासका क्रियाकलापहरू बढ्दै गएका छन् । निजी क्षेत्रको व्यावसायिक कुशलता र उद्यमशीलताको विकास भएको छ । उद्योग व्यवसाय सञ्चालन गर्नका लागि आवश्यक पुँजी र प्रविधिको उपलब्धता बढ्ने क्रममा छ । सूचना प्रविधिको विकास र प्रयोगको विस्तार भएको छ । कृषि, ऊर्जा र पर्यटन क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जनाको प्रचुर सम्भावना रहेको छ । तथापि प्राकृतिक स्रोत र साधनको कुशल एवम् प्रभावकारी परिचालन गर्न सके मात्र मुलुकको समृद्धि सम्भव छ । शिक्षा, स्वास्थ्य र सीपको विकाससँगै सक्षम मानव पुँजीको उपलब्धता बढेको छ । यसर्थ प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीको लागि सहज वातावरण तयार गर्न सके देशमा ठूलो लगानीको आकर्षण गर्न सकिने सम्भावना छ । कुल जनसङ्ख्यामा सक्रिय युवा जनशक्तिको अनुपात सबैभन्दा बढी रहेको अवस्था छ । अति कमविकसित मुलुकबाट स्तरोन्नतिसँगै नेपालीको आत्मसम्मान बढ्नुका साथै बाह्य लगानीकर्तालाई पनि ढुक्क भएर नेपालमा थप लगानी गर्न सहयोग पुग्नेछ । दुई ठूला अर्थतन्त्र र जनसङ्ख्या भएका छिमेकी मुलुकसँग हाम्रो अर्थतन्त्रलाई आबद्ध गराउन सके एकसाथ अगाडि बढ्न सकिने सम्भावना पनि रहेको छ ।

कांग्रेस, कम्युनिस्ट जस्ता पार्टीहरूले विकास, सुशासन, समृद्धि, सामाजिक न्याय र समाजवादको जति चर्को नारा लगाएपनि त्यो भ्रम फैलाउनु बाहेक अरू हुनै सक्दैन । उनीहरूको सोच, संस्कार र सिद्धान्तको सीमाले यी कार्यभार उनीहरूबाट पूरा हुन सम्भव छैन । 'सुखी नेपाली, समृद्ध नेपाल'को नारा जतिसुकै रटे पनि व्यवहारतः त्यो 'दरिद्र नेपाल र दुखी नेपाली' नै हुने छ । वैचारिक तथा संस्थागत संरचनात्मक दोषहरूले गर्दा चाहेर भएपनि उनीहरूले समृद्धीकरणको युगको नेतृत्व लिन सक्ने सम्भावना रहन्न । उपरोक्त कार्य हाम्रो पार्टी जनता समाजवादी पार्टी, नेपालले मात्र पूरा गर्न सक्दछ । समाजवादी लोकतन्त्रको कार्यभार र मार्गचित्र उदारवादी/पुँजीवादी लोकतान्त्रिक र कम्युनिस्ट (साम्यवादी) शक्तिहरूले लागू गर्ने अपेक्षा आफैंमा हास्यास्पद हो । समाजवादी लोकतन्त्रको कार्यभार, समाजवादी मार्ग चित्र तथा समाजवादी राज्य न पुँजीवादबाट न कम्युनिस्टबाट न कांग्रेसबाट न त साम्यवादीबाटै स्थापित हुन सक्छ । यो स्वाभावैले जसपा, नेपालको नेतृत्वमा मात्र सम्भव छ ।

4. नेपालको संविधान २०७२

नेपालको संविधान २०७२ नेपालको सातौं र संविधानसभाबाट घोषणा गरिएको पहिलो संविधान हो । संविधानले नेपाललाई सङ्घीय प्रणाली, समावेशी लोकतन्त्र, धर्मनिरपेक्षता र लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक प्रणालीमा रूपान्तरण गरेको छ । यसमा नेपालको सर्वभौमसत्ता र राजकीयसत्ता नेपाली जनतामा निहित रहेको छ । संविधानले नेपाललाई स्वतन्त्र, अविभाज्य, सार्वभौमसत्तासम्पन्न, समावेशी, लोकतन्त्रात्मक, समाजवाद उन्मुख, सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्यको रूपमा स्थापित गरेको छ । दुई सदनात्मक सङ्घीय व्यवस्थापिका र एक सनात्मक प्रादेशिक व्यवस्थापिकाको व्यवस्था गरिएको छ । मिश्रित निर्वाचन प्रणाली, मौलिक हक, मानव अधिकारको प्रत्याभूति, स्वतन्त्र र आवधिक निर्वाचन, प्रतिष्पर्धी बहुदलीयता, प्रेस स्तन्त्रता जस्ता विशेषताहरू यस संविधानमा रहेका छन् । सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मूलसंरचना सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तह रहेका छन् । राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपतिको व्यवस्था रहेका छन् । तर, विगतका संविधानहरू जस्तै यो संविधानले पनि मधेशी, आदिवासी जनजाति, पिछडावर्ग, दलित, थारू, महिला, मुस्लिम, अल्पसंख्यक समुदाय एवं उत्पीडित तथा लोपोन्मुख जात, जातिलगायत बहिष्करण र विभेदमा पारिएका सीमान्तकृत समुदायहरूको हकअधिकार र राष्ट्रिय मुद्दाहरूलाई सम्बोधन गर्न सकेन । अधिकार, पहिचान र सामार्थ्य बिनाको सङ्घीय प्रणालीको व्यवस्था गरिएको छ, जो अत्यन्त त्रुटिपूर्ण र विकृत रहेको छ ।

शताब्दियौंदेखि चलिआएको एकल जातीय आधिपत्य अर्थात् प्रभुत्व भएको राज्य संरचना कायमै राख्ने र बहिष्करणमा पारिएका र सीमान्तकृत समुदायको राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, अधिकारलाई कुण्ठित र संकुचित पारिएको छ । समान भाषिक अधिकारसमेत नदिई एकल जातीय प्रभुत्व र वर्चस्व कायम गर्ने संकीर्ण जातिवादी नश्लीय चरित्रको संविधान घोषणा गरिएको छ । उदाहरणको लागि यस संविधानमा खस-आर्य (ब्राह्मण, क्षेत्री, ठकुरी, सन्याशी, दशनामी) लाई संविधानमै परिभाषित गर्नुको साथै उनीहरूलाई सर्वोच्च जाति बनाई प्रष्ट रूपमा प्रत्येकको माग सुनिश्चित गरिएको छ भने आदिवासी जनजाति, मधेशी, मुस्लिम, थारू, र दलितको विषयमा न परिभाषा छ न पहिचानको मान्यता न त समावेशी सहभागिताको विषय नै प्रष्ट छ । यो स्पष्ट रूपमा जातिवादी र नश्लवादी चरित्र हो । निर्वाचन प्रणालीको सामाजिक कलष्टर (Social Cluster) को ढाँचासमेत एउटा जाति विशेषको बढी प्रतिनिधि हुने गरी जातीय वर्चश्व कायम गर्ने नियतले बनाएको छ । तसर्थ यो संविधान पनि विगतका ६ वटा संविधानहरू झैं एकल जातीय सर्वोच्चता, प्रभुत्व र आधिपत्य कायम गर्ने चरित्रको रहेको छ ।

संविधानलाई पुनर्लेखन वा संशोधन/परिमार्जन गरी पहिचान र सामर्थ्यका आधारमा राज्य पुनर्संरचना गर्नुपर्ने, निर्वाचन प्रणाली, न्याय प्रणाली, शासकीय स्वरूप, पहिचान, अधिकार, स्वायत्तता र स्वशासनमा आधारित सङ्घीयता निर्माण गर्नुपर्दछ । संविधानको धारा ५६ को (५) बमोजिम जातीय, भाषिक तथा साँस्कृतिक अल्पसङ्ख्यक समुदायका लागि स्वायत्त क्षेत्र, संरक्षित क्षेत्र तथा विशेष क्षेत्र बनाएको व्यवस्था नभएपनि यो कार्यान्वयनमा आउन सकेको छैन । हाम्रो पार्टी राजनीतिक अधिकारसहितको स्वायत्त क्षेत्र, संरक्षित क्षेत्र तथा विशेष क्षेत्रको अवधारणालाई कार्यान्वयन गर्न प्रतिबद्ध छ ।

5. हाम्रो पार्टीको सिद्धान्त, आदर्श र मान्यताहरू

(क) सङ्घीय शासन प्रणाली

राष्ट्रिय एकता नै सङ्घीयताको मूल लक्ष्य हो । सङ्घीय सरकार र प्रदेश सरकारबीच शक्ति विभाजन गरी आ-आफ्नो क्षेत्राधिकारको परिधिभित्र रहेर एकआपसमा एकता, सहकार्य र सहयोग हुने गरी अभ्यास गर्दछन् । विश्वव्यापीकरण र उदारीकरणको यस युगमा लोकतन्त्र बिना सङ्घीय प्रणालीले जनताको हितमा कार्य गर्न सक्दै न । अतः सङ्घीय प्रणालीमा जनताको प्रत्यक्ष सहभागिता, उत्तरदायित्व र जवाफदेही सरकार, विधिको शासन, शक्तिको विभाजन, स्वतन्त्र र निष्पक्ष न्यायपालिका, संवैधानिक सर्वोच्चता, निष्पक्ष र स्वतन्त्र निर्वाचन प्रणाली, नागरिक स्वतन्त्रता, समानता र व्यक्ति स्वतन्त्रताको अधिकार संरक्षण र अभ्यास गरिन्छ । राष्ट्रको उन्नतिका लागि विविधता र एकता, सुशासन र सामाजिक न्याय, जनताको समावेशीकरण र सशक्तिकरण, असमानता, शोषण, उत्पीडन र सबै खाले विभेदको अन्त्य, राष्ट्रिय पहिचानको मान्यता र समावेशी लोकतन्त्र, जनताको स्वशान, स्वायत्तता र आत्मनिर्णयको अधिकारको प्रत्याभूति, राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक रूपले बहिष्करणमा पारिएका वा परेका जनसमुदाय/समूहहरूको मुक्ति, समावेशीकरण र सन्तुलित विकास, जनताको आर्थिक, सामाजिक साँस्कृतिक अधिकारको प्रत्याभूति र संरक्षण आदि सङ्घीय शासन प्रणालीका आधारभूत सिद्धान्तहरू हुन् । हालसम्म विश्वमा सङ्घीय शासन अपनाएका २८ वटा मुलुकहरू रहेका छन् । विश्वको जनसंख्याको ४० प्रतिशत र भूगोलको ५० प्रतिशतभन्दा बढी मुलुकहरूमा सङ्घीय शासन प्रणाली रहेका छन् । सङ्घीयताको मूलधारणा नै प्रादेशिक वा क्षेत्रीय स्वशासन (Regional Self-Rule) र साझा शासन (Shared-Rule) को संयोजन हो । सङ्घीयताको मूललक्ष्य-विविधता (जातीय, भाषिक, धार्मिक साँस्कृतिक, भौगोलिक आदि) भएको मुलुकका सम्पूर्ण जनसमुदायहरूको पहिचानका साथै राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक-साँस्कृतिक जीवन प्रणालीमा समान रूपले साझेदारी वा प्रतिनिधित्व हुने गरी उनीहरूको आवश्यकतालाई परिपूर्ति गर्नु हो । सङ्घीय एकाईको क्षेत्र प्रदेशहरू) को निर्धारण जातीय/राष्ट्रिय, भाषिक, साँस्कृतिक भौगोलिक र ऐतिहासिक पहिचान र सामर्थ्यको आधारमा गरिन्छ । तर, नेपालको सङ्घीय प्रणाली पहिचान र सामार्थ्यको आधारमा नभई अत्यन्त त्रुटिपूर्ण र विकृत रूपको रहेको छ । संविधान संशोधन गरी पहिचानमा आधारित १०+१ मोडलको प्रदेशमा जानु आवश्यक छ । हाम्रो पार्टी वर्ग, वर्ण र लिङ्ग तिनै प्रकारका विभेदहरूको अन्त्य, वास्तविक सामाजिक न्याय तथा सामाजिक सुरक्षा, सामानता, स्वतन्त्रता र मुक्तिको पक्षमा छ । उत्पीडित राष्ट्रियताहरूको मुक्ति तथा शासनसत्तामा साझेदारीका लागि राज्यको एकात्मक तथा केन्द्रीकृत चरित्रको संरचनालाई अन्त्य गरी पहिचान, अधिकार, स्वायत्तता र स्वशासनमा आधारित सङ्घीयता निर्माण गर्नुपर्दछ । बहिष्करण र असमावेशी चरित्र राज्यमा निश्चित जाति र वर्गको मात्र हालिमुहाली भई व्यापक रूपमा बहिष्करणमा परेका मधेशी, आदिवासी जनजाति, दलित, थारू, मुस्लिम, महिला, पिछडावर्ग, अल्पसंख्यक समुदायलगायतको राज्यमा अत्यन्त न्यून मात्रामा सहभागिता भएको छ । अतः सबै क्षेत्रका जनताको सहभागिता, अपनत्व तथा स्वामित्व स्थापित हुने गरी अहिलेको सङ्घीय प्रणाली र प्रादेशिक संरचनालाई परिवर्तन गर्नुपर्दछ ।

(ख) सुशासन

शासकीय क्रियाकलापको हरेक तह र तप्कामा जनताको अर्थपूर्ण सहभागिता गराई जनतालाई स्वच्छ, पारदर्शी, सदाचारी एवं प्रभावकारी तवरले सेवा प्रवाह गरी प्रत्येक नागरिकलाई सुखी, खुशी, सम्पन्नशाली एवं सन्तुष्ट तुल्याउने कार्य नै सुशासन हो । यसले लोकतन्त्रलाई जरैबाट मजबुत बनाई आम नागरिकमा शासकीय प्रणालीप्रति भरोसा बढाउँछ । सुशासनले भ्रष्टाचार, कमिशनतन्त्र, लूटतन्त्र, प्रशासनिक ढिलासुस्ती जस्ता विकृति र विसंगतिलाई नियन्त्रण गर्नुका साथै निर्णय प्रक्रियामा अल्पमतको आवाजलाई पनि कदर गर्ने परिस्थितिको निर्माण गर्दछ । गरिबीको अन्त्य र विकासलाई तीव्रगतिमा अगाडि बढाउन सुशासन अत्यन्त महत्त्वपूर्ण पक्ष हो । सहभागितामूलक, कानुनी राज्य अथवा विधिको शासन, सहमतिमा आधारित समता र समावेशीकरण, पारदर्शीता, उत्तरदायी सरकार, जवाफदेहीता र प्रभावकारीता तथा दक्षता सुशासनका आधार हुन् । सुशासनलाई लोकतन्त्र, दिगो विकास, कानुनको राज्य, भ्रष्टाचारविहीनता, मानव अधिकार र विकासको आधारमा हेर्न सकिन्छ । नेपालमा बढ्दो राजनीतिक अपराधीकरण, भ्रष्टाचार, लैङ्गिक विभेद तथा भेदभाव, प्रशासनको केन्द्रीकरण, आर्थिक रूपले पछाडि परेको जनता र समाजको उपेक्षा आदि सुशासनका चुनौतीहरू हुन् । यहाँ सुशासनको अभावमा भ्रष्टाचार, अनियमितता, अराजकता, ढिलासुस्तीका कारण मुलुक राजनीतिक रूपले अराजक र दिशाहीन, आर्थिक रूपले भ्रष्ट र सामाजिक-साँस्कृतिक रूपले दिशाहीन हुन पुगेको छ । जनताले अझसम्म मुलुकमा न शान्ति सुरक्षा न राजनीतिक स्थिरता न त विकासको अनुभूति नै गर्न सकेका छन् ।

(ग) राष्ट्रिय पहिचानको राजनीति

कुनै पनि व्यक्ति वा समुदायले आफ्नो जन्मसँगै बोकेर आएको पहिचान राष्ट्रिय पहिचान हो, जुन तिनीहरूको भाषा, संस्कृति, ऐतिहासिक मानव भूगोल र सभ्यताले निर्माण गरेको हुन्छ । नेपालमा मधेशी, आदिवासी जनजाति, थारू, मुस्लिम, खस-आर्य आदिको पहिचान राष्ट्रिय पहिचान हो र यी सबै नेपालका राष्ट्रियताहरू हुन् । यस्तो समुदाय जसको आफ्नो अलग ऐतिहासिक मानव भूगोल, साझा भाषा, साझा संस्कृति, साझा आर्थिक जीवन प्रणाली र साझा मनोभावना छ, तिनीहरू सबै नेपालका सन्दर्भमा अलग राष्ट्रियता हुन् । सङ्घीयतामा ती सबै समुदायहरूको पहिचानसहितको प्रदेश वा विशेष संरचना निर्माण गरिनेछ । पहिचानको राजनीति जाति, राष्ट्रियता, धर्म, लिङ्ग, सामाजिक पृष्ठभूमि र सामाजिक वर्गको पहिचानमा आधारित हुन्छन् । यसले शोषित, पीडित समुदायको मुक्तिका लागि सङ्घर्ष गर्दछ । विगतमा भएगरेका अन्याय, शोषण, विभेदले गर्दा उत्पीडित समुदायमाथि भएको बहिष्करण, शोषण, सीमान्तीकरण, दमन र अत्याचारका विरूद्धको सङ्घर्ष नै पहिचानको राजनीति हो । जातीय, भाषिक र धार्मिक पहिचानका साथै सामाजिक न्याय-शक्ति, स्रोत र अवसरमा भएको विभेदको अन्त्य र समान रूपले वितरण गर्नु नै यसको मुख्य राजनीतिक पाटो हो । अल्पसंख्यक साँस्कृतिक समूहहरू (Minority Cultural Groups) को समानताको अधिकारको मान्यता नै पहिचानका राजनीतिक सवाल हुन् ।

(घ) समावेशी लोकतन्त्र

समावेशी लोकतन्त्र भनेको सबै वर्ग, जाति, समुदाय, सीमान्तकृत व्यक्ति/समुदाय, अल्पसंख्यक, महिला, उत्पीडित राष्ट्रियताहरू आदि राजनीतिक मूलप्रवाहमा समावेश हुन नसकेका समुदाय तथा व्यक्तिहरूसमेतलाई राजनीतिक व्यवस्थामा समावेश गर्ने लोकतान्त्रिक अवधारणा नै समावेशी लोकतन्त्र हो । यस्तो लोकतन्त्रमा समुदायको बहुमत मात्र नभएर अल्पमत, अल्पसंख्यक र सीमान्तकृत समुदायलाई समेत समावेश र प्रतिनिधित्व गराइन्छ । सत्ताधारीको इच्छामा विभिन्न वर्ग/समुदाय, लिङ्ग, क्षेत्र आदिबाट प्रतिनिधित्व गराइने प्रथा समावेशी लोकतन्त्र होइन, यो खानापूर्ति मात्र हो । समावेशी लोकतन्त्रमा कृपाबाट नभए अधिकारको रूपमा आफ्नो वर्ग, समुदायको प्रतिनिधित्व गर्ने र नीति निर्माणमा सहभागी भई आफूले प्रतिनिधित्व गरेकाहरूको हक समावेश गर्ने लोकतन्त्र नै समावेशी लोकतन्त्र हो । समावेशी प्रतिनिधित्व भनेको सबै वर्ग, समुदाय, अल्पसंख्यक तथा सीमान्तकृत अर्थात् राज्यमा पहुँच नभएकाहरूले प्रतिनिधित्वको अवसर नपाउने अवस्थाले गर्दा विकसित भएको नयाँ अवधारणाका रूपमा समावेशी प्रतिनिधित्वको सिद्धान्त हो ।

समावेशी लोकतन्त्र प्रत्यक्ष राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक र परिवृत्तीय लोकतन्त्र (Direct Political, Economic, Social and Ecological Democracy) को अभिव्यक्ति हो । कुनै पनि विविधतापूर्ण मुलुकमा शासन शक्ति एउटै व्यक्ति वा जातीय समूहको हातमा मात्र केन्द्रित हुँदा बहुआयामिक संकटहरू (राजनीतिक, आर्थिक, प्राकृतिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, भाषिक, धार्मिक, जातीय आदि) देखा परेका छन् । जातीय, भाषिक, धार्मिक आदि द्वन्द्वका कारण सोभियत संघ, युगो स्लाभिया, चेकोस्लोभाकिया, सुडान, श्रीलंका, अफगानिस्तान, रूवान्डालगायतका मुलुकहरूको दुर्गति भएका छन् । यस सन्दर्भमा समावेशी लोकतन्त्रले सबै सामाजिक समुदाय र तहमा राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक शक्ति र साधन-स्रोतको समान वितरणमा जोड दिन्छ ।

यस्तो राज्यको संस्थागत संरचना जहाँ एउटा सामाजिक समुदायको मानिसहरूले अर्को समुदायमाथि प्रभुत्व कायम नगरी समानताका आधारमा सामेली भई मिलेर काम गर्न सकोस् । राज्यको संरचना पनि त्यसै गरी निर्माण गरिनुपर्दछ । नेपालमा मधेशी र आदिवासी जनजातिहरूप्रति राज्यको संस्थागत संरचना नै विभेदकारी (State Structural Discrimination) रहेको छ । जुन प्रादेशिक, जिल्ला, संसदीय तथा प्रादेशिक निर्वाचन क्षेत्रहरू, स्थानीय निकायको संरचनाबाट प्रष्ट हुन्छ । समावेशी लोकतन्त्रले राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक बहिष्करण (Political, Economical and Social Discrimination or Exlusion) मा पारिएका/परेका सामाजिक समुदायहरूलाई राज्यको संरचनाभित्र न्यायोचित रूपमा समावेशीकरण गरी विभेद, शोषण, उत्पीडन र उपेक्षालाई अन्त्य गरी अधिकार, अवसर र न्यायमा समान रूपले पहुँच र प्रतिनिधित्व तथा साझेदारी सुनिश्चित गर्दछ । नेपालमा जाति वा नस्लवादी चिन्तन, सोच र अभ्यासमा आधारित एकल जात/जातीय बर्चस्व र प्रभुत्त्वलाई अन्त्य गरी समावेशी लोकतन्त्र (Inclusive Democarcy) प्रणालीको अभ्यास गरिनुपर्दछ । समावेशी लोकतन्त्रले नै विविधतामा एकता र एकतामा विविधतालाई दरिलो पारी शान्ति, प्रगति र समृद्धिका साथै राष्ट्रियता र राष्ट्रिय एकतालाई बलियो बनाउँछ । समावेशीकरण नै नेपालमा सङ्घीय प्रणालीको मूल विशेषता हो (Inclusion is, again, a key feature of federalism in Nepal).

(ङ) सामाजिक न्याय

सामाजिक न्याय मानव अधिकार र समानताको सिद्धान्तमा आधारित हुन्छ । समाजको प्रत्येक तहमा जनताको जीवनमा प्रत्येक दिन मानव अधिकार प्रकट हुने माध्यम नै सामाजिक न्याय हो । सामाजिक न्याय समाजभित्र सम्पत्ति, अवसर र सुविधाको न्यायोचित वितरणसँग सम्बन्धित हुन्छ, (justice is a justice in terms of the distribution wealth, opportunities privileges within a society) । त्यसैले सामाजिक न्याय सम्पत्ति, स्वास्थ्य, न्याय र अवसरमा सम्पूर्ण नागरिकहरूको समान रूपले पहुँच हुने राजनीतिक र दार्शनिक अवधारणा हो । समाजमा विभिन्न कारणले विद्यमान रहेका असमानता हटाई नागरिक स्वतन्त्रता, सहभागिता, शक्तिको वितरण, सामाजिक-साँस्कृतिक न्याय, सम्पत्ति, अवसर र आयको न्यायोचित वितरणमा जोड दिने अवधारणा नै सामाजिक न्याय हो । सामाजिक न्यायको महत्त्वपूर्ण पक्ष भनेको आर्थिक न्याय हो । समग्र रूपमा आर्थिक न्याय भनेकै समान आर्थिक समृद्धिको विचार हो । आर्थिक असमानतलाई न्यून गर्नु पनि आर्थिक न्याय नै हो । यसले समाजको प्रत्येक व्यक्तिका लागि आयआर्जन गर्न अवसरको समानता (Equality of Opportunity) प्रदान गर्दछ । आधारभूत आवश्यक सम्मान, स्वतन्त्रता, समान अवसर र अधिकारको वितरणमा समानता र निष्पक्षता नै आर्थिक न्यायका आधार हुन् । आर्थिक न्याय बिनाको स्वतन्त्रता पनि निरर्थक हुन्छ । रोग, भोक तथा अभावग्रस्त, अशिक्षित र वेरोजगार व्यक्ति मानवीय गरिमाबाट वञ्चित रहने हो भने राजनीतिक स्वतन्त्रता खोक्रो शब्द मात्र हुन जान्छ । सेवा र सुविधानको पहुँचमा समानता, आर्थिक स्रोत -साधन तथा शक्ति वितरणमा निष्पक्षता, स्वतन्त्रता एवं निष्पक्ष न्याय प्रणाली, समान राजनीतिक र संवैधानिक अधिकारको प्रत्याभूति हुनु नै सामाजिक न्यायका मूलभूत सिद्धान्त हुन् । सीमान्तकृत तथा बहिष्करणमा पारिएका/परेका समुदायहरूको संरक्षण, राज्यलाई लोककल्याणकारी राज्यमा रूपान्तरण गर्न राज्यलाई जिम्मेवार बनाउन, जवाफदेही र पारदर्शी बनाउन, लैङ्गिक तथा वर्गीय उत्पीडन र विभेदलाई अन्त्य गर्न सामाजिक न्याय चाहिन्छ ।

हाम्रो समाजमा वर्ण व्यवस्था भेदभावको मूल जरा र जातिवाद तथा छुवाछूतको जननी नै सिद्ध भएका छन् । त्यसकारण हिन्दु समाजको एउटा ठूलो हिस्सा जसलाई दलित, शूद्र, अछूत आदि शब्दले सम्बोधन गरिए, तिनीहरूलाई शिक्षा, धन-सम्पत्ति र समताबाट वञ्चित पारिए । छुवाछूत प्रथाले उनीहरूलाई पशु-समान, अर्ध-मानव र पतित बनाइदिए । जहाँ सामाजिक न्याय हुन्न, त्यहाँ व्यक्ति स्वतन्त्रताको कुनै अर्थ रहँदैन । डा.भीमराव अम्बेडकरको भनाई अनुसार, 'वर्ण व्यवस्थामा स्वतन्त्रता, समता र भ्रातृत्व आदर्शका लागि कुनै स्थान हुँदैन । नेपाल हिन्दु वर्णाश्रम व्यवस्थामा आधारित विखण्डित सामाजिक व्यवस्था भएकाले सामाजिक विभेद अत्यन्त बढी देखिन्छ ।' लैङ्गिक विभेदले गर्दा महिला र पुरूष बीचमा विभेद गरिन्छ भने ब्राम्हण, क्षेत्री, वैश्यले शूद्रलाई अछूतको नाममा विभेद गरिन्छ । त्यसैगरी मधेशी, आदिवासी जनजाति, दलित, महिला, थारू, मुस्लिम, पिछडावर्गमाथि पनि विभेद भइरहेको छ । समाजलाई विभिन्न क्षेत्रमा विखण्डित गरी कसैलाई विशेषाधिकार दिई संरक्षण गर्ने र कसैलाई विभेद गर्ने काम नै सामाजिक विभेद र अन्याय हो । छुवाछूत यसको सबै भन्दा विकृत र उग्ररूप हो । सामाजिक न्यायको अवधारणाका मुख्य आधारहरू-जात, जातिका आधारमा उच्च र नीचको भावना हटाउनु, लैङ्गिक असमानताको अन्त्य, धार्मिक विभेद र भेदभावको अन्त्य, भूमि र सम्पत्तिको समान वितरण, महिलालाई अंश र वंशमा समान अधिकार, छुवाछूत प्रथाको अन्त्य आदि हुन् । यसर्थ महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, थारू, मुस्लिम, अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, सीमान्तकृत समुदाय, पिछडावर्ग, यौनिक तथा लैंङ्गिक अल्पसंख्यक, भूमिहीन सुकुमबासी आदिलाई सामाजिक न्यायको प्रत्याभूति गराउनुपर्दछ ।

(च) समाजवाद

समाजवाद भनेको एउटा सामाजिक-आर्थिक विचारधारा हो । जसले समतावादी समाज निर्माण गर्न सम्पत्ति अथवा उत्पादनका साधनहरू- कलकारखाना, जमिन र प्राकृतिक स्रोतहरूमाथि निजी स्वामित्वको अन्त्य गरी सार्वजनिक स्वामित्वको स्थापना गर्दछ । समाजवादी व्यवस्थामा पुँजीवादी व्यवस्थाको अन्त्य, उत्पादनका साधनहरूको सामाजिकीकरण र सामाजिक हितमा परिचालन गरिन्छ, जहाँ उत्पादन र वितरणमाथि सार्वजनिक नियन्त्रण स्थापित हुन्छ । पुँजीवाद भनेको एक व्यक्तिबाट अर्को व्यक्तिको शोषण गर्ने व्यवस्था हो । व्यक्तिद्वारा व्यक्तिको शोषणको अन्त्य गर्नु नै समाजवाद हो । २१ औं शताब्दीमा मानवको लागि स्वतन्त्रता र न्यायको चाहना नै समाजवाद हो।

विश्वमा समाजवादको उदय पश्चिमका राष्ट्रहरूमा भए । वर्गीय समस्याहरू हल गर्नु नै समाजवादीहरूको मुख्य कार्यभार बन्यो, त्यहाँ नेपाल जस्तो जातीय समस्याहरू देखा परेका थिएन । नेपालमा लोकतान्त्रिक समाजवादको वकालत गर्ने नेपाली कांग्रेसले वैयक्तिक स्वतन्त्रता र सामाजिक उत्तरदायित्वबीच सन्तुलन कायम गर्न सकेन भने कम्युनिस्टहरूले वर्गीय मुद्दाहरूमा मात्र जोड दिए । नेपालमा नेपाली कांग्रेस र कम्युनिस्ट पार्टीहरू पटक-पटक सत्तारूढ हुँदा पनि श्रमजीवी वर्ग र उत्पीडित राष्ट्रियताहरूले मुक्ति पाएनन् । यसबाट प्रष्ट हुन्छ कि नेपाल जस्तो बहुराष्ट्रिय राज्यमा सङ्घीयता बिनाको समाजवाद प्राण बिनाको शरीर जस्तै हो ।

नेपालको विशिष्ट परिस्थितिमा समाजवादको आफ्नो मौलिक बाटो हुनुपर्दछ । युरोपियन समाजवाद नेपालको लागि सही नहुन सक्छ । अतः नेपालीहरूले आफ् नै आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक परिवेशमा आफ्नो अवधारणा र नीतिहरू आफैं निर्माण गर्नुपर्दछ । हाम्रो समाजमा आर्थिक असमानता र जात, जाति, वर्ण व्यवस्था र सामाजिक-साँस्कृतिक विविधता पनि रहेका छन् । सङ्घीय शासन प्रणालीसहितको समाजवाद नै हाम्रो मौलिक बाटो हो । सङ्घीयतालाई देशको उत्पीडित राष्ट्रियताहरूमाथि भइरहेको विभेदबाट मुक्तिको आधारको रूपमा र समाजवादलाई श्रमजीवी वर्गको मुक्तिको आधारको रूपमा लिएका छौं । सङ्घीय शासन प्रणाली यसको रूप हो भने समाजवाद राजनीतिक, सामाजिक-आर्थिक व्यवस्था हो । यस प्रणालीमा जनताले राजनीतिक रूपमा नागरिक स्वतन्त्रता, आर्थिक रूपमा समानता र सम्पन्नताको अनुभव गर्नेछ । नागरिक स्वतन्त्रता अर्थात् लोकतन्त्रका साथै आर्थिक न्याय र सामाजिक न्यायसहितको व्यवस्था नै समाजवाद हो । समाजवाद समाज, समता र समृद्धिमा आधारित हुन्छ । समता बिनाको समृद्धि अर्थहीन हुन्छ भन्ने समृद्धि बिनाको समता बेकाम हुन्छ । समाजमा सामाजिक रूपले पिछडिएका वर्ग वा समुदायका लागि सामाजिक न्याय र आर्थिक रूपले पछिपरेका समुदाय वा वर्गका लागि आर्थिक न्याय हुनुपर्दछ । त्यस्तै लोकतन्त्र, समता र सम्पन्नताको अभावमा समाजवादी व्यवस्था हुन सक्दैन, आर्थिक समानता बिना राजनीतिक समानता पनि सम्भव हुँदैन । समतामूलक समृद्धि, सम्पन्नता र राष्ट्रिय एकता यसको मूल ध्येय हो । यसले समग्र नेपालीलाई राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, भाषिक, धार्मिक, लैंङ्गिक, क्षेत्रीय, सबैखाले विभेद र उत्पीडनबाट मुक्त गर्नेछ । जनतालाई भय-आतंक, भोक, रोग, बेरोजगारी, अशिक्षा, अन्धविश्वास, कुरीति आदिलाई समाजवाट अन्त्य गरिनेछ । यसले नेपाली समाजमा विद्यमान सबै खाले असमानता, विभेद र उत्पीडनलाई अन्त्य गरी समानता, स्वतन्त्रता र सामाजिक न्यायमा आधिरत समाजको निर्माण गर्नेछ । समाजवादमा देशका सम्पूर्ण नागरिकहरूले आ-आफ्नो योग्यताअनुसारको काम र आ-आफ्नो योगदानअनुसारको हिस्सा प्राप्त गर्ने अधिकार राख्दछ । वर्तमान परिस्थितिमा नेपालको समाजवादमा राजकीय, सहकारी र निजी स्वरूप भएको मिश्रित स्वामित्व प्रणाली हुनेछ ।

राष्ट्रिय औद्योगिक पुँजीवादको जग निर्माण गर्दै समाजवादमा पुग्ने हाम्रो राणनीतिक बाटो हुनेछ । वर्तमान क्रान्तिका उपलब्धिहरूलाई संस्थागत गर्दै सामाजिक-आर्थिक ढाँचामा चरणबद्ध रूपमा परिवर्तन गरिनेछ । बजार र योजनाबद्ध विकासको समन्वय हुने यस्तो अर्थतन्त्रमा पहिलो चरणमा समाजवाद उन्मुख, दोस्रो चरणमा समाजवादमा आधारित मिश्रित अर्थतन्त्र र तेस्रो चरणमा समाजवादी अर्थतन्त्रको विकास गर्ने नीति लिइने छ ।

नेपालको संविधानमा समाजवाद उन्मुख उल्लेख भएपश्चात् आफूलाई समाजवादी भन्नेहरूको होड नै चलेको छ । कम्युनिस्ट वा गैर-कम्युनिस्टलगायत धेरै थरिका पार्टीहरूभित्र समाजवादी भन्ने होड नै चलेका छन् । तर, अरू पार्टीमा समाजवादको वैचारिक तथा सैद्धान्तिक रूपले स्पष्ट धारणा भने देखिँदैन । जबकि हामीले समाजवाद तथा समाजवादी लोकतन्त्रको सम्बन्धमा स्पष्ट धारणा अघि सारेका छौं ।

(छ) समाजवादी लोकतन्त्र

२१औं शताब्दीलाई लोकतन्त्र, सामाजिक, आर्थिक र पर्यावरणीय (Ecological) प्रगतिको शताब्दी बनाउनुपर्दछ । मुलुकमा उचित कार्य (Decent work) को सिर्जना, गरिबी, बेरोजगारीको अन्त्य, समाजमा बढ्दो लैङ्गिक असमानता र हिंसाको अन्त्य गरी लैङ्गिक समानता तथा घृणा र जातिवादको अन्त्य, व्याप्त अनियन्त्रित वित्तीय बजारको नियमन र वातावरणीय प्रदूषण नियन्त्रण, दिगो आर्थिक, सामाजिक र पर्यावरणीय विकास, शान्ति र मानव अधिकारको प्रत्याभूति, नरसंहारको हतियार निर्माणमा रोक, निशस्त्रीकरणका साथै सधैंका लागि सबैका लागि भोकमरी, गरिबी र बेरोजगारीको अन्त्य गर्ने शताब्दी हुनुपर्दछ । समाजवादी लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपाली जनक्रान्तिको मार्गदर्शक सिद्धान्त हो । सङ्घीयताले विविधतामा एकतालाई प्रोत्साहन गर्दछ । भाषा, जाति, धर्म, संस्कृतिको विविधतालाई जीवन्तता दिँदै एकताको अभिबृद्धि गर्दछ । पहिचान र विविधतामा एकताको लागि सङ्घीयता र वर्ण, वर्ग, लिङ्ग, क्षेत्र जात, जाति, धर्म, भाषा आदिका आधारमा हुने शोषण, उत्पीडन र विभेदलाई अन्त्य गरी समानता, स्वतन्त्रता, सम्पन्नता र सामाजिक न्यायका लागि समाजवादी गणतन्त्र हो । तसर्थ हाम्रो पार्टीको लक्ष्य नै नेपालमा सङ्घीय समाजवादी लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापना गर्नु हो । सङ्घात्मक शासन प्रणाली भएको मुलुकमा विभिन्न भाषा-भाषी, धर्मावलम्बी तथा आफ्नो परम्परा र संस्कृति भएको जाति, जनजाति सबैको समानुपातिक प्रतिनिधित्वका आधारमा सहभागिता हुन्छ वा हुनुपर्दछ । विभिन्न जाति/राष्ट्रहरूको जातीय /राष्ट्रिय वा साँस्कृतिक पहिचानको मान्यता हुनुपर्दछ । समाजवाद एउटा यस्तो आर्थिक अवस्था हो, जहाँ देशको सम्पूर्ण अर्थतन्त्रको स्वामित्त्व पूर्णतः सरकारमा निहित हुन्छ, जसलाई सामाजिक स्वामित्व पनि भनिन्छ । स्वामित्व अन्तर्गत वस्तुको उत्पादन, नियन्त्रण र व्यवस्थापन आदि पर्दछ ।

वैज्ञानिक समाजवादका जन्मदाता कार्लमार्क्स हुन् । कार्ल मार्क्स र फ्रेडरिक ऐङगेल्सले सन् १८४८ मा प्रकाशित गरेको कम्युनिस्ट घोषणापत्रले समाजवादको अवधारणालाई प्रष्ट गरेको छ । जसअनुसार समाजवाद एउटा यस्तो आदर्श, आर्थिक र राजनीतिक प्रणाली हो, जहाँ सबै प्रकारका उत्पादनका साधनहरू राज्यद्वारा नियन्त्रित हुन्छन् र नागरिकलाई न्यायपूर्ण ढंगले वितरण गरिन्छ । समाजवादी प्रणालीमा सार्वजनिक सम्पत्तिको सुरक्षा, प्रबर्द्धन र विकास गर्नु हरेक नागरिकको कर्तव्य हुन्छ । समाजवादमा व्यक्तिगत सम्पत्तिको नियन्त्रण र वितरण सामाजिक नियन्त्रणको माध्यमबाट गरिन्छ । अर्को अर्थमा समाजवाद भनेको राज्यद्वारा नागरिकहरूको आधारभूत आवश्यकताहरू जस्तै गाँस, बास, कपास, स्वास्थ्य, शिक्षा, रोजगार, सुरक्षा आदि समान ढंगले वितरण गरिने र प्रत्याभूत गराइने राजनीतिक तथा आर्थिक प्रणाली हो । समाजवादले राजनीतिक र आर्थिक समानतालाई स्वीकार गरेको छ । राजनीतिक अर्थमा समाजवाद भनेको लोकतान्त्रिक गणतन्त्र हो, जहाँ जनतामा निहित सार्वभौमसत्ताको प्रयोग जननिर्वाचित प्रतिनिधिद्वारा हुने व्यवस्था, यसमा निहित समानताको पक्ष राजनीतिक रूप हो । आर्थिक समानता सबै नागरिकमा हुनुपर्दछ । समानतासँगै सम्पन्नता अथवा समृद्धि पनि हुनुपर्दछ । उत्पादनको दृष्टिकोणले पिछडिएको समाजमा आर्थिक समानता अर्थहीन हुन्छ । स्वतन्त्रतालाई समानताबाट अलग गर्न सकिँदैन, समाजवादको लक्ष्य यी दुबै सिद्धान्तहरूबीच सामञ्जस्य स्थापित गर्नु हो । यदि आर्थिक समानता स्थापना गरिएन भने राजनीतिक अधिकारहरू कागजमा मात्र सीमित रहन जान्छ । जबसम्म आर्थिक समानता हुँदैन, तबसम्म वास्तविक लोकतन्त्रको स्थापना हु न सक्दैन । लोकतन्त्र बिना समाजवादको स्थापना सम्भव हुन सक्दैन ।

पुँजीवादी व्यवस्था र २०औं शताब्दीका कम्युनिस्ट शासन प्रणाली दुवैले आवश्यक मानवीय समस्याहरू -गरिबी, भोकमरी, कुपोषण, बेरोजगारी, आर्थिक शोषण, जातिवाद, नस्लवाद, रङ्गभेद, प्राकृतिक स्रोतको बिनाश, असमावेशीता जस्ता समस्याहरूलाई हल गर्न सकेन । नेपालको सन्दर्भमा पुँजीवादी लोकतन्त्रको विकल्प समाजवादी लोकतन्त्र नै उपयुक्त देखिन्छ । समाजवादी लोकतन्त्र समृद्धि, समानता र सामाजिक न्यायमा आधारित प्रणाली हो । यो बहुलवाद र बहुसाँस्कृतिकवादको मान्यतामा आधारित प्रणाली हो । समाजवादी लोकतान्त्रिक गणतन्त्रमा वर्ग, वर्ण, लैङ्गिक, जात, जाति, भाषा, धर्म आदिका आधारमा हुने सबै खाले शोषण, जन्म र जातिमा आधारित विभेद र असमानताको अन्त्य गर्नु हो । सामाजिक अन्धविश्वास, रूढिवाद, कट्टरवाद, आधिपत्यवाद, कुरीति, विकृति तथा विसंगतिको अन्त्य, ज्ञान, विज्ञान र प्रविधिमा आधारित आधुनिक समाजको निर्माण हुन्छ । राज्यको दायित्वमा सबैका लागि गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी, आवास, सुरक्षा र सम्पत्ति, शक्ति र अवसरमा समानता तथा रङ्गभेद, जातीय विभेद, धनी र गरिबबीचको विभेद, शासक र शासित, महिला र पुरूष, दलित र गैर-दलितबीच रहेको शोषण, उत्पीडन र विभेदको उन्मूलन हुने प्रणाली नै समाजवादी लोकतन्त्र हो । समाजवादले उन्नत जीवन सबैका लागि (Quality life for all) तथा सामाजिक र आर्थिक समानता कायम गर्दछ । हाम्रो पार्टीले क्रान्तिकारी समाजवादी लोकतन्त्र (Radical Socialist Democracy) को विश्व परम्परालाई आधारभूत रूपमा अङ्गिकार गरिने छ । तर, अन्धानुकरण भने गर्ने छैन । त्यसलाई समय र परिस्थितिअनुरूप विकसित र परिमार्जित गर्दै लैजाने छ ।

6. राजनीतिक शक्तिहरूको विश्लेषण

लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थामा शक्तिको आधार राजनीतिक दल हुन राजनीतिक दलहरूको निश्चित सोच, विचार, एजेण्डा र दृष्टिकोणको पैरवी गरिरहेका हुन्छन् । नागरिकको समर्थन र झुकाव जुन दलतिर ढल्किन्छ, सोही बमोजिमको सामाजिक, राजनीतिक तथा आर्थिक प्रणाली स्थापित हुँदै जाने सम्भावना रहन्छ । अतः दलहरूको उपस्थिति, विचार र भूमिकाबारे प्रष्ट धारणा बनाउन आवश्यक हुन्छ ।

(क) नेपाली कांग्रेस

वैचारिक दृष्टिकोणले नेपाली कांग्रेस 'उदार लोकतान्त्रिक' धारको नेतृत्व गर्ने पार्टी हो । औपचारिक रूपले दस्तावेजमा 'प्रजातान्त्रिक समाजवाद' लेखे पनि २०४६ सालपश्चात् उसको कुनै पनि व्यवहार र एजेन्डाले कांग्रेस समाजवादी दल भएको पुष्टि गर्दछ । २०४६ सालपछि कांग्रेस नेतृत्वमा सरकार बन्यो र उसले आफ्ना नीतिहरू पुँजीवादी बजार अर्थतन्त्रको पक्षमा लक्षित गर्दै गयो । नेपाली कांग्रेस विश्वव्यापीकरण, निजीकरण, खुला बजारमा आधारित अर्थव्यवस्था र आर्थिक उदारीकरणको पक्षमा उभियो । नेपाली कांग्रेसले अर्थतन्त्रलाई बजारमा खुला छोडिदिनुपर्छ र यसमा कुनै किसिमको नियन्त्रण हुनु हुँदैन भन्ने मान्यता राख्दछ । सन् १९९० को नवउदारवादको विश्वव्यापी लहरले कांग्रेसलाई 'प्रजातान्त्रिक समाजवाद'को अवधारणाबाट बाहिरिन सहज बनाइदियो । यो धारसँग हाम्रो पार्टीको मिल्ने विषय भनेको नागरिक स्वतन्त्रता र बहुदलीय व्यवस्था मात्र हो । अरू सबै कुरामा यो पार्टी भन्दा हामी फरक छौं ।

यो पार्टी हिजो संवैधानिक राजतन्त्रको पक्षधर थियो । परिस्थितिवश लतारिएर गणतन्त्रसम्म आयो, तर हामी सिद्धान्तले नै गणतन्त्रवादी हौं । गणतन्त्र जस्तै यो हिजो सङ्घीयता र समावेशीताको विरूद्धमा थियो । अनैच्छिक मान्न बाध्य भयो । तर, हामी वैचारिक प्रतिबद्धताकै दृष्टिकोणले सङ्घीयता र समावेशीताको पक्षमा छौं । धर्मनिरपेक्षता हाम्रो वैचारिक प्रतिबद्धता हो । नेपाली कांग्रेसका कयौं नेताहरू अहिले पनि सार्वजनिक रूपमा नै यसका विरूद्धमा रहेका छन् । यो पार्टीले संसदीय लोकतन्त्रलाई आफ्नो अडान बनाएको छ । संविधानसभाले संविधान बनाउँदा प्रत्यक्ष जननिर्वाचित कार्यकारी राष्ट्रपति र पूर्ण समानुपातिक संसदको व्यवस्था हुन नसक्नुको कारण कांग्रेसको यो अडान पनि थियो । यो पार्टी उत्पीडित जनताको मुक्ति, पहिचान र अधिकारको विपक्षमा छ । सङ्घीय प्रणालीको सही मोडल अर्थात् पहिचानमा आधारित स्वायत्ततासहितको सङ्घीय प्रणाली हुन नसक्नुमा कांग्रेसको ठूलो हात छ । कांग्रेस सहभागीतामूलक, समावेशी समानुपातिक लोकतन्त्रको विरूद्धमा उभिने गरेको छ । यो पार्टीको सरकारले नै नेपालमा निरपेक्ष निजीकरण र उदारीकरण सुरूवात गरेको थियो । राष्ट्रिय उद्योगधन्दाहरू समाप्त पार्ने, कृषि अनुदान कटौती गर्ने, कृषि प्रधान देशलाई कृषि वस्तुमै परनिर्भर आयातकर्ता बनाउने, श्रम निर्यात गर्ने बाँकी सबै वस्तुहरू विदेशबाट आयात गर्ने, देशलाई निरन्तर व्यापार घाटामा पार्ने, शिक्षा र स्वास्थ्यको अति व्यापारीकरण तथा माफियाकरण गर्ने, भूव्यवस्थाको व्यापारीकरणमार्फत् अव्यवस्थित शहरीकरण र शहरी सुकुमबासी समस्या सिर्जना गर्ने, नियमक संस्थाहरूको भूमिका कमजोर पार्ने, जताततै मूल्य कार्टेलिङ्ग र सिन्डीकेटलाई प्रश्रय दिने, ठेक्कापट्टा र राजकीय स्रोतहरूमा निश्चित वृत्तलाई मात्र पोस्ने र कमिसनतन्त्रलाई बढावा दिने जस्ता प्रवृत्तिहरू कांग्रेसले संस्थागत गरेको हो ।

कांग्रेसको शासनकालमा लाउडा, घमीजा, सुडान जस्ता ठूल्ठूला भ्रष्टाचार काण्डहरू भए तर कहिल्यै विश्वसनीय छानबिन भएन । सुशासनको सवालमा यो पार्टीको प्रतिबद्धता व्यवहारमा देखिएन । आज कांग्रेस आफ्नै असक्षमता, अकर्मण्यता र नालायकीको भारले थिचिएको छ । प्रमुख प्रतिपक्षको भूमिकासमेत राम्ररी निभाउन नसक्ने गरी थङथिलो भएको छ । तथापि यो पार्टीको देशभरि फैलिएको संगठन र परम्परागत जनमत छ । वैकल्पिक लोकतान्त्रिक तथा समाजवादी दलको अभावमा राजावादी र कम्युनिस्टलाई भोट दिन नचाहने जनमतले यो पार्टीलाई भोट दिँदै आएको छ । हाम्रो पार्टीले यो जनमतमाथि उल्लेखनीय हस्तक्षेप गर्नुपर्दछ । वैकल्पिक लोकतान्त्रिक शक्तिको उदय भइसकेको सन्देश दिनुपर्दछ । तथापि नेपाली कांग्रेस उदारवादी लोकतान्त्रिक

बाँकी पृष्ठ ५ मा

जसपा नेपाल...

शक्ति भएकाले लोकतन्त्र, राष्ट्रियता र विकासको सवालमा हाम्रो पार्टीले सहकार्य गर्न सक्दछ ।

(ख) नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (एमाले)

नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीको स्थापना साम्राज्यवाद विरूद्ध सङ्घर्ष, सामन्तवादको अन्त्य, जहानियाँ राणा शासनको अन्त्य, जनवादी गणतन्त्रको स्थापनासँगै जनवाद, समाजवाद हुँदै साम्यवादी लक्ष्य प्राप्तिको लागि सङ्घर्ष गर्ने उद्देश्यबाट भएको थियो । तर, सन् १९९० को दशकमा सोभियत सङ्घको पतनपछि एमालेले 'जनताको बहुदलीय जनवाद' मार्फत् परम्परागत संसदीय प्रणालीको बाटो समात्यो । 'एकैसाथ संसदवादी' र कम्युनिस्ट बन्ने अन्तरविरोधपूर्ण बाटोमा अग्रसर भएको छ । पार्टीको स्थापनाकालीन मान्यता, सिद्धान्त र उद्देश्यहरू विश्वव्यापी रूपमा असफल भएपछि नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलन कुहिरोको काग जस्तै भएको छ, एकातिर उनीहरू मार्क्सवाद-लेनीनवाद-माओवादप्रति शब्दनिष्ठा व्यक्त गर्न छाडेका छैनन् भने अर्कोतिर यी विचारको सान्दर्भिकता र प्रयोगबारे उनीहरूमा व्यापक अन्योल, अविश्वास, निराशा र हिनतावोध छ । यही वैचारिक संकटबीच उनीहरूले आफूलाई 'दार्शनिक तथा वैचारिक कम्युनिस्ट नभएर केवल राजनीतिक रूपमा मात्र कम्युनिस्ट' भएको बुझिदिन आग्रह गर्दै आएका छन् । एकातिर लोकतन्त्रप्रतिको आफ्नो निष्ठामा शंका नगर्न अनुनय-विनय गर्दछन् भने 'अर्कोतिर कम्युनिस्ट-कम्युनिस्ट' को नाममा सामीप्यता र आडभरो सा खोज्न पनि छोडेका छैनन् । एकदलीय सर्वहारा राज्य वा कम्युन प्रणालीलाई मौका पर्ने बित्तिकै गौरव पनि गर्दछन् । यसरी नेपालको कम्युनिस्ट आन्दोलन वैचारिक रूपले अँध्यारो सुरूङभित्रको यात्रा गरिरहेको छ ।

हामीले यहाँनिर बुझनुपर्ने कुरा के छ भने दार्शनिक, वैचारिक रूपमा अन्योलग्रस्त र नैतिक रूपमा स्खलित भइसकेको पार्टी संगठनात्मक रूपमा मात्र लामो समय बलियो भइरहन सक्दैन । आउँदा केही वर्ष वा दशकभित्र कम्युनिस्ट पार्टीहरू भविष्यमा फेरि उठ्न नसक्ने गरी पतनको दिशामा अभिमुख छ । एमालेको राजनीतिक व्यवहार र सञ्चालन गरिरहेको सरकारले यही कुरा पुष्टि गर्दछ । कम्युनिस्ट पार्टीका ठूल्ठूला नेताहरू भ्रष्टाचार, कमिसनतन्त्र तथा नैतिक पतनको घटनामा लज्जास्पद ढंगले उदाङ्गिदै छन् । आर्थिक क्षेत्रमा उदारवाद, नवउदारवादी नीतिलाई नै निरन्तरता दिइरहेको छ । शिक्षा र स्वास्थ्यको व्यापारीकरण कम्युनिस्ट नेतृत्वको सरकारमा पनि रोकिएको छैन । सम्पत्ति शुद्धीकरण आयोगलाई निष्क्रिय बनाउने तथा ठूला आयोजनाहरू बिना टेन्डर सिधै सम्झौता गर्न सक्ने प्रकरणको भित्री रहस्य कालो धन र कमिसनतन्त्रसँगको साँठगाँठ हो भन्ने कुरामा कुनै शंका छैन । निर्दलीय व्यवस्थाका पञ्चहरू भन्दा पनि तल्लोस्तरका क्रियाकलाप र चरित्रको प्रदर्शन नेपाली कम्युनिस्टहरूले गरिरहेका छन् । वर्तमान संविधान जारी गर्दा बखत कांग्रेससँग मिलेर मधेशी, आदिवासी जनजाति, थारू, मुस्लिम, खस-आर्य, दलित, महिला, पिछडावर्ग आदि आन्दोलनलाई निर्मम रूपले दमन गर्ने, संसदीय शासकीय प्रणाली कायम राख्ने, पहिचान र सामर्थ्यका आधारमा राज्यपु नर्संरचना हुन नदिनेमा नेकपा (एमाले)को प्रत्यक्ष संलग्नता रहेको छ । कम्युनिस्ट आन्दोलनको लोकतान्त्रिकरणको नाममा नेकपा (एमाले) नेपाली कांग्रेस जस्तै औपचारिक-प्रतिनिधिमूलक संसदीय लोकतन्त्र/उदारवादी लोकतन्त्रको पक्षपाति बन्न पुगेको छ । आफूलाई पहिचान, समानुपातिक समावेशी, सहभागितामूलक तथा प्रत्यक्ष लोकतन्त्र र राष्ट्रिय/जातीय, वर्गीय, लैङ्गिक मुक्तिको विरूद्धमा उभ्याएको छ । यस्तो प्रवृत्तिविरूद्ध हाम्रो पार्टीले तीव्र वैचारिक तथा राजनीतिक सङ्घर्ष गर्नुपर्दछ । कम्युनिस्ट समर्थक र तल्लो तहका इमान्दार कार्यकर्ता पंक्तिलाई प्रशिक्षित गर्दै समाजवादी लोकतन्त्र/समाजवादी लोकतन्त्रको मार्गचित्र र कार्यदिशाबारे प्रशिक्षित गर्दै ध्रुवीकृत गर्ने प्रयास गर्नुपर्छ ।

(ग) नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (माओवादी-केन्द्र)

नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (माओवादी) ले १० वर्षे जनयुद्धमार्फत् प्रारम्भिक कालको जनवादी गणतन्त्र नेपाल स्थापना गर्ने उद्देश्यलाई स्थगन गर्दै सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापनामा महत्त्वपूर्ण योगदान गर्‍यो । पछि मार्क्सवाद, लेनिनवाद र माओवाद मार्गदर्शक सिद्धान्त र सर्वहारा श्रमिक वर्गको अग्रस्तरता भन्दै विस्तारै विस्तारै उदारवादी लोकतान्त्रिक संसदीय प्रणालीलाई नै व्यवहारमा अपनाउन पुगे । संसदीय निर्वाचनमा आफ्नो स्थिति अत्यन्त कमजोर हुने देखेर बाध्य भई नेकपा (एमाले) सँग मिलेर चुनाव लड्यो । त्यसपछि दुवै पार्टी एकीकृत भई नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी नेकपा) हुन पुगे । सत्ता स्वार्थ र नेतृत्वको बीचको आन्तरिक द्वन्द्वका कारण यो एकता टिक्न सकेन र फुटेर नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र) बनाई स्थानीय निर्वाचन र संसदीय निर्वाचनमा नेपाली कांग्रेससँग मोर्चा बन्दी गरी चुनाव लड्यो । यो पार्टीले आफूलाई सर्वहारा वर्गको पार्टी भने तापनि वास्तवमा पार्टीको चाहना र विश्वास देखिन्न । कम्युनिस्ट-माओवादी नामको खोलभित्र रहेका विकृति निम्न पुँजीवादी चरित्र बोकेको पार्टी हो । चिन्तन र व्यवहारमा मार्क्सवादी-लेनिनवादी माओवादी नभई ढूलमूले, अवसरवादी चरित्र नै हाबी रहेको छ । यस पार्टीका नेता-कार्यकर्ता ठूल-ठूला भ्रष्टाचार, कमिशनतन्त्र र जग्गा दलालीमा लिप्त छन् । पछिल्लो कालखण्डमा नेकपा (माओवादी केन्द्र) विकृति र विसंगतिको केन्द्रको रूपमा स्थापित हुँदै गइरहेको छ । यो पार्टीले सैद्धान्तिक रूपमा आफूलाई कम्युनिस्ट भने तापनि राजनीतिक रूपमा नेकपा (एमाले) भन्दा खासै भिन्नता देखिँदैन ।

(घ) राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी

राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी नेपाल पुरातन सम्वर्द्धनवादी धारको प्रतिनिधि पार्टी हो । यो पार्टीले सङ्घीयता, गणतन्त्र, धर्मनिरपेक्षतालाई अन्त्य गरी वंशानुगत राजतन्त्रात्मक शासन प्रणलीको पुनर्स्थापना गर्न चाहन्छ । राप्रपाले आफूलाई राजावादी, हिन्दु राष्ट्रवादी पार्टी भन्न रूचाउँछन् । पुराना शासकवर्ग र परिवार, राणा, शाह र पञ्चायती शासनका हर्ताकर्ता पञ्चहरूको राजनीतिक रक्षाकवचका रूपमा यो पार्टीको उदय भयो । जनताको धार्मिक भावनाको राजनीतिक दोहन गरेर शक्तिमा फर्किन चाहेन । यो पार्टी पछिल्लो चुनावमा केही स्थान हासिल पनि गरेको छ । 'महेन्द्रीय राष्ट्रवाद'को पैरवी गर्न राप्रपा धारले बेलाबेलामा कांग्रेस-कम्युनिस्टको असक्षमताको धमिलो पानीमा माछा मार्ने प्रयत्न गर्दछ र राजतन्त्र फर्किने हल्ला पनि गर्दछ । नेपाली जनताको लामो सङ्घर्ष र ठूलो बलिदानको मूल्यमा राजतन्त्रको अन्त्य गरी गणतन्त्र स्थापना भएका छन् जबकि त्यो फर्कि ने कुनै सम्भावना नै छैन । तथापि यो पार्टीले छर्ने आवश्यक भ्रमलाई चिर्न हाम्रो पार्टी निरन्तर चनाखो रहनुपर्दछ ।

(ङ) लोसपा

लोकतान्त्रिक समाजवादी पार्टी, नेपाल समावेशीता, राष्ट्रिय पहिचान र अधिकारकारको पक्षधर लोकतान्त्रिक पार्टी हो । यो पार्टीसँग हाम्रा केही ऐजेण्डाहरू मिल्छन् । तर, यो पार्टी देश र जनताको हितमा आफ्नो निर्णय आफैं लिन सक्दैन, अर्काको मुख ताक्ने गर्दछ । तर पनि यो पार्टीसँग सहकार्य गर्न सकिन्छ ।

(च) अन्य दलहरू

उपरोक्त दलहरू बाहेक पनि नेपालमा केही दलहरू छन् । जस्तै कम्युनिस्ट घेराभित्रै नेकपा एकीकृत समाजवादी), नेकपा (मसाल), नेकपा (विप्लव), नेमकिपा, माले आदि । यी दलहरू वा त शास्त्रीय साम्यवादको धङधडीबाट ग्रस्त छन् वा त नेकपा (एमाले) कै उपग्रही विचार बोक्दछन् । राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टी, नागरिक उन्मुक्ति पार्टी जस्ता नयाँ दलहरूले विकास, सुशासन, समृद्धि र सुसंस्कृत राजनीति नभएको चिन्ता व्यक्त गर्दै छन् । यो सकारात्मक कुरा नै हो । तर, यी दलका विचार के हुन् ? र के कस्ता ऐजेण्डा बोक्ने हुन्, त्यो प्रष्ट छैन । केही नयाँ गरौं भन्ने हुटहुटीले यी दल बनेका हुन सक्छन् । यिनीहरूलाई धैर्यतापूर्वक बुझ्ने, पर्खने गर्नुपर्दछ । यसका साथै गलतबाटो तर्फ न जाउन् भनेर वैचारिक सङ्घर्ष पनि जारी राख्नुपर्दछ ।

7. राष्ट्रिय/जातीय सवालहरू

नेपाल बहुराष्ट्रिय/बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुसाँस्कृतिक, बहुधार्मिक र क्षेत्रीय विविधता भएको देश हो । नेपालमा लामो समयसम्म शाहवंशीय राजाहरूको शासन, राणाहरूको जहानियाँ शासन, निर्दलीय निरंकुश पञ्चायती व्यवस्था र त्यसपश्चात् स्थापित बहुदलीय व्यवस्थासम्म एकात्मक, एकल जातीय केन्द्रीकृत शासन व्यवस्थाको अभ्यासले गर्दा जात, जाति, वर्ग, वर्ण, धर्म, भाषा, क्षेत्र र लिङ्गका आधारमा उत्पीडन तथा विभेदहरू देखिन्छन् । मधेशी समुदाय, आदिवासी जनजाति, दलित, महिला, मुस्लिम, थारू, खस, पिछडावर्ग, अल्पसंख्यक समुदायहरू राज्यसत्ता र शासक वर्गद्वारा राजनीतिक, सामाजिक र आर्थिक रूपले विभेद, असमानता, शोषण, अन्याय र बहिष्करणमा पारिएका छन् ।

(क) मधेशी समुदायको सवाल

मधेश र मधेशी समुदायप्रति शताब्दियौंदेखि राज्यद्वारा अपनाइएको आन्तरिक औपनिवेशवादी नीति र राष्ट्रिय राजनीति, अर्थतन्त्र र विकासको मूलप्रवाहबाट बाहिर पारिएका छन् । मधेशी समुदाय अझसम्म विभेद र बहिष्करणमा पारिएका छन् । मधेशी समुदायले आफ्नो भेषभूषा, भाषा, संस्कृतिको मान्यतासहित राष्ट्रिय पहिचान (National Identity) र आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार तथा सुरक्षा निकाय र कर्मचारीतन्त्र संवैधानिक निकायहरू, न्यायपालिकालगायतका निकायहरूमा न्यायोचित प्रतिनिधित्व तथा साधन र स्रोतमा समान पहुँचका लागि अझै सङ्घर्ष गरिरहनु परेको छ । ऐतिहासिक मधेश जनविद्रोहमा स्वायत्त मधेश प्रदेशको माग उठेको थियो । नेपाल सरकार र संयुक्त लोकतान्त्रिक मोर्चाबीच २०६४ साल फागुन १६ गते भएको सम्झौतामा 'मधेशी जनताको स्वायत्त मधेश प्रदेशको चाहनालगायत अन्य क्षेत्रका जनताको स्वायत्त प्रदेशसहितको सङ्घीय संरचनाको आकांक्षालाई स्वीकार गरी नेपाल सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य हुनेछ' उल्लेख गरिएको छ । त्यसैगरी नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १३८ (१क) मा 'मधेशी जनतालगायत आदिवासी जनजाति र पिछडिएका तथा अन्य क्षेत्रका जनताको स्वायत्त प्रदेशको चाहनालाई स्वीकार गरी नेपाल सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रमात्मक राज्य हुनेछ' भनी लेखिएको छ, तर राज्यले मधेशी एकतालाई खण्डित गर्ने गरी मधेशलाई टुक्रा-टुक्रा गरी त्यहाँका जनतालाई धोका दिने कार्य गरेका छन् । ८ जिल्लालाई मात्र मधेश कायम गर्नु कदापी न्यायोचित हुन सक्दैन ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार तराई/मधेशको कुल जनसंख्या ५३.६६ प्रतिशत रहेको छ । यसप्रकार जनसंख्याको आधारमा तराई/मधेशबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी संसदीय निर्वाचनको पुनर्निर्धारण गरिनुपर्दछ । मधेशी समुदायका लागि स्वायत्तता अर्थात् स्वशासनसहित राज्यका सबै संयन्त्र, निकाय र अङ्गहरूमा जनसख्याको अनुपातमा समावेशी तथा समानुपातिक प्रतिनिधित्वको सवाललाई सम्बोधन गरिनुपर्दछ । मधेशमाथि शताब्दियौंदेखि राज्यद्वारा लादिएको आन्तरिक औपनिवेशीकरणको नीतिलाई अन्त्य गरी आत्मनिर्णयका अधिकारसहित प्रादेशिक स्वायत्तता अथवा स्वशासनको प्रत्याभूति गराइनुपर्दछ । मधेशको शासन, प्रशासनका साथै जल, जंगल र जमिनलगायत प्राकृतिक साधन र स्रोतमाथि यहाँको मूलवासी अर्थात् धर्तीपुत्र (Son of the Soil) मधेशीको अग्राधिकारको स्थापना, राष्ट्रिय पहिचानको मान्यता तथा भेदभाव, असमानता र विभेदको अन्त्य गरिनुपर्दछ । असमानता र विभेदको अन्त्य गर्दै मधेशी समुदायका समस्याहरूको समाधान र आर्थिक, सामाजिक रूपान्तरणसहितको समृद्धिमा हाम्रो पार्टीले नेतृत्वदायी भूमिका खेल्नुपर्दछ ।

(ख) आदिवासी जनजातिको सवाल

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नेपालमा जात, जातिको संख्या १४२ रहे को छ । त्यसैगरी मातृभाषाको सङ्ख्या १२४ पुगेको छ । कुल जनसंख्याको लगभग एक तिहाईभन्दा बढी जनसंख्या आदिवासी जनजाति रहेका छन् । नेपालमा सामन्तवादी तथा जातिवादी सोच, चिन्तन र व्यवहारमा राजतन्त्रात्मक शासन प्रणालीको सुरूवातसँगै आदिवासी जनजातिहरूको बहिष्करण र सीमान्तीकरणको लामो इतिहास रहेको छ । राष्ट्रिय औसतको तुलनामा नेपालका बहुसंख्यक आदिवासी जनजाति आर्थिक तथा अन्य मानव विकास सूचकाङ्कअनुसार आधाभन्दा बढी गरिबीको रेखामुनि रहेका छन् । संरचनात्मक विभेद, न्यून राजनीतिक प्रतिनिधित्व, शिक्षा, तालिम र रोजगारीको अवसर तथा शक्ति, स्रोत र साधनमा पहुँचको अभावले गर्दा आदिवासी जनजातिहरूमा गरिबी गहिरिएको छ । शासन शक्ति केन्द्र तथा नीति निर्माणमा यिनीहरूको सहभागिता नगन्य नै रहेका छन् । आदिवासी जनजाति आन्दोलनको मुख्य कारण-बहिष्करणमा परिनु, हिस्सेदारीविहिन र प्रतिनिधित्वविहिन राज्य हुनु नै हो । जातीय, सामाजिक, साँस्कृतिक, भाषिक उत्पीडन र विभेदको अन्त्य गर्नु नै उनीहरूको मुख्य मुद्दा हुन् । राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक बहिष्करणको अन्त्य गर्नु अर्को महत्त्वपूर्ण मुद्दा हो । शताब्दियौंदेखि कायम रहेको असमानता र विभेद (Inequalities and Discrimination) नै पीडाका मूल जड हुन् । यसका अतिरिक्त पहिचानको संकट र असमावेशीकरण पनि हो ।

आदिवासी जनजातिहरूको लागि International Labour Organisation (ILO convention No.169), जसलाई नेपालले सेप्टेम्बर २००७ मा अनुमोदन गरिसकेको छ, यसलाई संविधान र कानुनमा व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गर्नु पनि हो । राज्य पुनर्संरचना समावेशी हुनुपर्ने, राष्ट्रिय/जातीय पहिचानको मान्यता, मातृभाषाको मान्यता, क्षेत्रीय/प्रादेशिक स्वायत्तता र जातीय आत्मनिर्णयको अधिकार, राष्ट्रिय/जातीय पहिचानको आधारमा सङ्घीय प्रदेशहरूको संरचना, राज्यका सबै निकायहरूमा जातीय संरचनाको आधारमा समानुपातिक प्रतिनिधित्व, बहिष्करण र सीमान्तीकरणको अन्त्य आदि आदिवासी जनजातिका प्रमुख सवालहरू रहेका छन् । यसका अतिरिक्त आ-आफ्नो थातथलोमा स्वशासन, पहिचान र सामूहिक अधिकार पनि हो । उनीहरूको थातथलो भूमिको आधारमा पहिचान जनित प्रदेशको नामाकरण गर्नु हो । राष्ट्रिय/जातीय पहिचानको आधारमा राज्यको पुनर्संरचना गरिनुपर्ने र स्वायत्त क्षेत्र, संरक्षित क्षेत्र, विशेष क्षेत्रको निर्माण गरिनुपर्दछ । आदिवासी जनजाति समुदायको जल, जंगल जमिनमाथिको अधिकार स्थापित हुनुपर्दछ । मधेशका जनजातिहरू सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक, शैक्षिक र अवसरका दृष्टिकोणले झन् बढी विभेदमा पारिएका छन् । उनीहरूको मौलिक प्राकृतिक धर्म, संस्कृतिको संरक्षण र प्रवर्द्धनसहितको आत्मसम्मानको रक्षा गरिनुपर्दछ ।

(ग) पिछडावर्गको सवाल

पिछडावर्ग भन्नाले समाजमा सामाजिक, आर्थिक र शैक्षिक रूपमा पछाडि परेका र अन्य वर्गको तुलनामा तल्लो स्तरमा रहेको, तर दलित र जनजातिमा नपर्ने जातलाई पिछडावर्ग (Other Backward Class) भनिएको छ । यस वर्गभित्र कुशवाहा, कुर्मी, कुम्हार, कहार, कलवार, केवट, कानु, तेली, धानुक, नुनिया, बनिया, भेडियार, माली, मल्लाह, मुस्लिम, यादव, राजभर, राजधोब, रौनियार, लोहार, लोध, सुँढी, सोनार, हजाम, हलुवाई, अमात, कैवरत, बिन, बरही, जोगिया, कलाल, वैश्य, पटनवार, कथवनियाँ, नाई, बढई, अहिर, विश्नोई, सुनार आदि जातिहरू पर्दछन् । नेपालमा दलित, आदिवासी जनजातिहरू पनि पिछडिएका छन् । तर, पिछडावर्ग (OBC) को सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक अवस्था उनीहरूभन्दा भिन्न रहेकाले यिनीहरूलाई पिछडावर्ग भनेका हुन् ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार पिछडावर्गको जनसङ् ख्या कुल जनसख्याको १८ प्रतिशत रहेको छ । पिछडावर्ग सामाजिक र शैक्षिक रूपमा पछाडि परेका छन् । यिनीहरूको पहुँच राज्यको नीति निर्माण तहमा अत्यन्त न्यून रहेका छन् । निजामती सेवा, प्रहरी, सेना, कुटनैतिक सेवालगायत राज्यका निकायहरूमा पिछडावर्गको पहुँच हुन नसकेका कारण यिनीहरू राष्ट्रिय मूलप्रवाहमा समाहित हुन सकेनन् । पिछडावर्गमा गरिबी, बेरोजगारी र शिक्षाको व्यापक अभाव रहेका छन् ।

पिछडावर्गलाई राजनीतिक प्रतिनिधित्व एवम् नीति निर्माण तहसम्म पुऱ्याउन, आर्थिक, सामाजिक र शैक्षिक रूपले माथि पुऱ्याउनका लागि शिक्षा र रोजगारीमा आरक्षण वा विशेष अवसर प्रदान गर्ने संवैधानिक एवम् कानुनी व्यवस्था गर्नुपर्दछ । पिछडावर्गको उत्थान, विकास र अधिकारका लागि कार्य गर्न अधिकार प्राप्त पिछडावर्ग आयोग (OBC Commission) गठन गरिनुपर्दछ ।

(घ) दलित समुदायको सवाल

दक्षिण एसियामा लगभग ३५ सय वर्षदेखि जातीय आधारमा विभेद (Caste Based Discrimination) भइरहेको छ । नेपालमा दलित समुदायको जनसङ्ख्या लगभग १४ प्रतिशत रहेको छ । दलित समुदायको मुख्य समस्या नै वर्ण व्यवस्था वा जातपातमा आधारित भेदभाव, छुवाछूत, गरिबी, अशिक्षा र बेरोजगारी रहेका छन् । दलित समुदाय नै सबैभन्दा बहिष्कृत एवम् सीमान्तकृत समुदाय हुन् । दलित मुक्तिको मुख्य आधार नै विभेदकारी जातीय प्रथा, पुँजीवाद र ब्राह्मणवादको अन्त्य गर्नु हो । ४३ प्रतिशत पहाडी दलित गरिब छन् र ७६ प्रतिशत दलित बालबालिकाहरू विद्यालय जान सकिरहेका छैनन् । ८० प्रतिशत बालमृत्युदरको हिस्सा दलितमै पर्दछ भने ८० प्रतिशत श्रमिकहरू दलित नै रहेका छन् । भूमिहीन, सुकुमबासीको ठूलो जनसङ्ख्या दलित नै रहेका छन् । यो समुदाय आर्थिक दृष्टिकोणले सर्वाधिक शोषित र गरिब छन् । राजनीतिक, शैक्षिक तथा सामाजिक-साँस्कृतिक रूपले बहिष्करणमा पारिएका छन् ।

वास्तवमा दलितप्रतिको विभेद मानवताविरूद्धका अपराध हुन् । राज्यद्वारा उपलब्ध गराइने साधन, स्रोत र शक्तिको न्यायोचित वितरण, समान र अर्थपूर्ण राजनीतिक प्रतिनिधित्व, सकारात्मक विभेद, आरक्षण, बहिष्करण र जातीय विभेदको अन्त्य गरी शिक्षा, स्वस्थ्य र रोजगारीमा समान अवसर प्रदान गरिनुपर्दछ । छुवाछूत र जातीय विभेद उन्मूलन गर्ने सम्बन्धी संविधान, ऐन र कानुनमा केही व्यवस्था गरिएको भएपनि व्यवहारमा भने लागू हुन सकेको छैन । परम्परागत रूपले नेपाली समाजमा भाषा, जात, जाति, धर्म र संस्कृतिका आधारमा गरिने जातीय विभेदको तहत उनीहरूलाई सामाजिक र आर्थिक बहिष्करणमा पारिएका छन् । उनीहरूलाई सामाजिक, आर्थिक र राजनीतिक समावेशीकरण गरी पेसा र जात, जाति वा अन्य कुनै पनि आधारमा गरिने सबै प्रकारका छुवाछूत, विभेद, शोषण र असमानतालाई पूर्णरूपले अन्त्य गरिनुपर्दछ ।

मधेशी दलित अन्यको तुलनामा आर्थिक, शैक्षिक, स्वास्थ्य तथा रोजगारीको क्षेत्रमा निकै पछाडि परेका वा पारिएका छन् । मूलतः वर्ण व्यवस्थाका कारण यी समस्या उत्पन्न भएका हुन् । वर्ण व्यवस्था सामाजिक, आर्थिक एवं राजनीतिक रूपमा एउटा शासनतन्त्र वा राज्यसत्ता नै हो, जसलाई ब्राह्मणवाद भन्न सकिन्छ । शिक्षा, सम्पत्ति र आफ्नो सुरक्षाबाट वञ्चित गरेकाले शूद्र वर्गलाई आफ्नो शारीरिक श्रमद्वारा उच्च वर्णको सेवा गरी बाँच्नु बाहेक अन्य कुनै विकल्प नै थिएन । शूद्र सेवक अथवा दास थिए, दास मात्र होइन अछुत अर्थात् भूमिहीन एवम् अस्पृश्य पनि थिए । जातिगत पेसा नै शूद्रको दरिद्रता, शोषण एवं अपमानका मूल कारण हुन् ।

(ङ) थारू समुदायको सवाल

तराई/मधेशमा बसोबास गर्ने थारू समुदाय यहाँका आदिवासी हुन् ।१८औं शताब्दीमा गोर्खा राज्यको विस्तारदेखि नै थारू समुदायका अधिकांश मानिसहरू बँधुवा मजदुर अर्थात् कमैया (Bonded labour) दास वा भू-दास तथा अर्द्धदासको रूपमा रहिआएका छन् । सरकारले पश्चिम तराईमा जुलाई २००० मा कमैया प्रथा अन्त्य गरिएको घोषणा गरेपनि हालसम्म अवैध रूपमा कमैया, कमलरी, हलिया प्रथाः व्यवहारतः कायमै छ । मधेशमा थारू समुदाय सबैभन्दा बढी शोषित, उत्पीडित, सीमान्तकृत तथा बहिष्करणमा पारिएका समुदाय हुन् । पहाडबाट आएका सामन्तवर्गका मानिसहरूले थारूहरूलाई कमैया अर्थात् भू-दासको रूपमा प्रयोग गर्ने गर्दछन् । थारूहरू राज्यसत्ताबाट पनि शोषण, उत्पीडन, विभे द र बहिष्करणमा पार्दै आएका छन् । थारूहरूको जातीय पहिचान सामाजिक न्याय र अधिकारका लागि स्वायत्त थरूहट राज्य अर्थात् छुट्टै प्रदेशको स्थापनाका साथै उनीहरूलाई शासन, प्रशासन, संवैधानिकलगायत राजनीतिक प्रतिनिधित्वमा जनसङ्ख्याको आधारमा समानुपातिक प्रतिनिधित्व गराइनुपर्दछ । शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगारीमा विशेष व्यवस्था अथवा आरक्षणको नीति लागू गरिनुपर्दछ ।

(च) मुस्लिम समुदायको सवाल

आर्थिक, सामाजिक-साँस्कृतिक दृष्टिकोणले हिन्दु र बौद्ध धर्मावलम्बी पछि मुस्लिम समुदाय मुलुकको तेस्रो ठूलो धार्मिक समुदाय हो, जसको गरिबी, अशिक्षा र बेरोजगारी उच्च तहमा रहेको छ । मानव विकास सूचकाङ्कमा ०.४२ प्रतिशत रहेको छ, जो पहाडको दलितभन्दा निकै तल रहेका छन् । मूलतः पहिचानको संकट, न्यून राजनीतिक र प्रशासनमा प्रतिनिधित्व, गरिबी, बेरोजगारी, असमानता तथा विभेद मुस्लिम समुदायका समस्याहरू रहेका छन् । अतः सीमान्तकृत र बहिष्करणमा पारिएका मुस्लिम समुदायहरूलाई छुट्टै पहिचानका साथ राज्यका सबै अङ्ग, निकाय र तहमा जनसङ्ख्याको अनुपातमा समानुपातिक प्रतिनिधित्व गराइनुपर्दछ । मुस्लिम पारिवारिक कानुन, मदरसा शिक्षाका साथै मदरसा बोर्डको स्थापना र प्रतिनिधित्व तथा सुरक्षा अधिकारसम्बन्धी सवालहरू मुस्लिम समुदायले उठाउँदै आएको न्यायोचित सवालहरू हुन् । राज्यले उनीहरूको यी र यस्ता समस्याहरूलाई हल गर्नुपर्दछ ।

(छ) खस समुदायको सवाल

नेपालको पश्चिमी पहाडी भू-भाग खसान क्षेत्रमा बसोबास गर्ने खसहरू आफूलाई आदिवासी, प्रकृतिपूजक तथा मष्टोपूजक मान्दछन्, जात र वर्ण व्यवस्था भने मान्दैनन् । संविधानमा खस-आर्यलाई सँगै राखिएकोमा र सो व्यवस्थाका कारणले उनीहरूको सही तथा न्यायपूर्ण ढंगले प्रतिनिधित्व हुन नसकिरहेकोमा असन्तुष्टि जनाएका छन् । उनीहरूको ठूलो जनसंख्या भए तापनि सो अनुपातमा राजनीतिक क्षेत्रमा, नीति निर्माण तहमा र राज्यको अङ्गहरूमा उनीहरूको प्रतिनिधित्व हुन सकेका छैनन् । भौगोलिक र आर्थिक दृष्टिकोणले पिछडिएका खस समुदायलाई आरक्षण व्यवस्थामार्फत् समावेशीकरण गरिनुपर्दछ । उनीहरूको मौलिक भाषा, संस्कृतिको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्दै राष्ट्रिय पहिचान, प्रतिनिधित्व र अधिकारलाई सम्बोधन गरिनुपर्दछ ।

(ज) अल्पसंख्यक समुदायको सवाल

अन्तर्राष्ट्रिय कानुनले अल्पसंख्यक समुदाय सम्बन्धमा भन्दछ, 'जातीय, धार्मिक वा भाषिक अल्पसंख्यकहरू रहेका राज्यहरूमा त्यस्ता अल्पसंख्यकमा पर्ने व्यक्तिहरूलाई तिनीहरूले समुदायका अरू सदस्यहरूसँग समुदायमा आफ्नो साँस्कृतिक अवलम्बन गर्न, आफ्नो धर्म मान्न र अभ्यास गर्न वा आफ्नो भाषाको प्रयोग र विकास गर्नबाट वञ्चित गरिने छैन ।' अल्पसंख्यकको अधिकार भन्नाले राष्ट्रिय/जातीय, साँस्कृतिक, धार्मिक र भाषिक, लैङ्गिक आदि अल्पसंख्यक समुदाय र व्यक्तिको अधिकार हो । नेपालमा विपन्न वर्गका अल्पसंख्यक र आदिवासीहरू अत्यन्त कमजोर र गरिबीको अवस्थामा रहेका छन् । उनीहरूको मानव अधिकार हनन हुनका साथै धर्म, भाषा, संस्कृति र पहिचानसमेत संकटमा परेका छन् । अल्पसंख्यक समुदायको अधिकारको प्रत्याभूति गराउन संवैधानिक अल्पसंख्यक आयोग (Minority Rights Commission) गठन गरिनुपर्दछ । राष्ट्रिय वा जातीय, धार्मिक र भाषिक अल्पसंख्यकका आधारमा व्यक्तिहरूको अधिकारसम्बन्धी घोषणापत्र, १९९२ (Declaration on the rights of person belonging to national or ethinic religious and linguistic minorities, 1992) को आधारमा अल्पसंख्यक, सीमान्तकृत एवं बहिष्करणमा पारिएका समुदायको हक, अधिकरको प्रत्याभूति गराइनुपर्दछ ।

(झ) यौनिक तथा लैंङ्गिक अल्पसंख्यक समुदायको सवाल

नेपालमा यौनिक तथा लैंङ्गिक समुदाय अल्पसंख्यक समुदायको रूपमा रहेको छ । फरक लैङ्गिक पहिचान र यौनअभिमुखीकरणको कारणले यस समुदायका व्यक्तिहरू विभेदमा परिरहेका छन् । यौनिक तथा लैङ्गिक समुदायका अधिकांश व्यक्तिहरू नागरिक तथा राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकारबाट वञ्चित हुनु परेको यथार्थता हाम्रा सामू छन् । यौनिक तथा लैंङ्गिक अल्पसंख्यक समुदायलाई राज्य, घर-परिवार र समाजले समेत विभिन्न प्रकारको विभेद अझै विद्यमान नै छ । यौनिक तथा लैंङ्गिक अल्पसंख्यकहरू विभिन्न खालको विभेद र धेरै जोखिममा परेका छन् । घरबाट आरम्भ हुने उपेक्षा, अपमान र हिंसा, समाजबाट अपहेलना, जीविकोपार्जनको उपायको अभाव, आर्थिक समस्या, साँस्कृतिक अधिकारबाट वञ्चितिकरण, स्वास्थ्य समस्या र प्रशासनिक अपमान एवम् अपहेलना उनीहरूले भोग्नु परिरहेका मूल समस्या हुन् । यसर्थ राज्यले उनीहरूको लागि शिक्षा, रोजगार, स्वास्थ्योपचार, सार्वजनिक सेवाको अवसर, सम्पत्तिमाथिको अधिकार, स्वतन्त्रताको अधिकार तथा आफ्नो पहिचानमा पुरुष अथवा महिला अथवा अन्य, आफैले निर्धारण गर्न पाउने पहिचान सम्बन्धि अधिकारको प्रत्याभूति गर्नुपर्छ ।

(ञ) लोपोन्मुख जाति/समुदायको सवाल

राज्यबाट उत्पीडित, उपेक्षित र राज्यसत्ताको पहुँचबाट टाढा परेका र बहिष्करणमा पारिएका लोपोन्मुख जाति, समुदायको प्रतिनिधित्व, सहभागिता र यिनीहरूको सर्वाङ्गीण विकासलाई विशेष संरक्षण गर्नु राज्यको दायित्व हो । लोपोन्मुख अल्पसंख्यक जातिको सन्तति, संस्कृति र भाषाको संरक्षण र सम्वर्द्धनका लागि राज्यले कानुन बनाई विशेष व्यवस्था गर्नुका साथै आर्थिक र सामाजिक रूपले अतिविपन्न अलपसंख्यक र सीमान्तकृत समुदायको विकास र प्रतिनिधित्व गराउने व्यवस्था गरिनुपर्दछ । उनीहरूको शिक्षा, स्वास्थ्य, आवास, सुरक्षा र रोजगारीको व्यवस्था राज्यको तर्फबाट प्रत्याभूति गराइनुपर्दछ ।

8. अपाङ्गता/फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूको अधिकार

फरक क्षमता अर्थात् अपाङ्गता भएको व्यक्ति भन्नाले शारीरिक, मानसिक, बौद्धिक वा इन्द्रियसम्बन्धी दीर्घकालीन अशक्ततद्वारा सिर्जित विभिन्न अवरोधहरूसँगको अन्तरक्रियाको कारणले समाजमा अन्य व्यक्ति सरह समान आधारमा पूर्ण र प्रभावकारी ढंगबाट सहभागिता हुन बाधा भएको व्यक्तिसमेतलाई जनाउँछ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको लागि मानव अधिकार, शिक्षा, रोजगारी, साँस्कृतिक जीवन, सम्पत्तिको अधिकार, अनैच्छिक स्वास्थ्य परीक्षण जस्ता विषयलाई समेटेको छ । अपाङ्गता अथवा फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई पूर्ण सामाजिक सुरक्षाको हक हुनुपर्दछ । उनीहरूको लागि समावेशीकरण तथा सामाजिक न्यायको प्रत्याभूतिका लागि प्रयास गरिनुपर्दछ ।

9. महिला अधिकार

नेपालमा पछिल्लो समयमा महिला अधिकारको क्षेत्रमा केही उपलब्धिहरू हासिल भए तापनि अझसम्म महिलाहरू सामाजिक, आर्थिक, शैक्षिक, राजनीतिक, प्रशासनिकलगायतका सबै क्षेत्रमा पुरूषको तुलनामा निकै पछाडि रहेका छन् । राज्यका सबै क्षेत्रमा महिलाको पहुँच र उपस्थिति न्यून रहेको छ । महिलाविरूद्धको हिंसा, असमान व्यवहार, सम्पत्तिको अधिकार उपभोग सम्बन्धमा विभेदपूर्ण व्यवहार, नागरिकताको पहुँचमा रहेका असमानता जस्ता कारणले पनि महिलाहरूमाथि सामाजिक तथा साँस्कृतिक विभेदको विद्यमानता रहेको छ । विद्यमान लैङ्गिक असमानताका कारण महिलाहरू स्रोत, साधन र अवसरमा पहुँचको कमी, आर्थिक परनिर्भरता आदि कारणले महिलाहरू पछिपरेका छन् । निजामति सेवामा महिलाको सहभागिता २७.५९ प्रतिशत, न्याय क्षेत्र-सर्वोच्चमा १२.५ प्रतिशत, उच्चमा १४.८७ प्रतिशत र जिल्लामा ६.६ प्रतिशत मात्र रहेका छन् । सुरक्षा निकायमा-नेपाली सेनामा ७.१६ प्रतिशत, नेपाल प्रहरीमा ११.१६ प्रतिशत र सशस्त्र प्रहरीमा ९.०३ प्रतिशत रहेका छन् ।

यसैगरी ७५-८० प्रतिशत महिला कृषि क्षेत्रमा काम गर्दछन् । महिलाहरूमा मानसिक र शारीरिक रूपले धेरै समस्याहरू रहेका छन् । महिलाको अधिकार नै मानव अधिकार हुन् । यसको प्रत्याभूति एवं सम्मान गरिनुपर्दछ । लैङ्गिक समानताका साथै सामाजिक संरचना परिवर्तन गरी महिला र पुरूषलाई बराबरको हिस्सेदारी बनाइनुपर्दछ । महिलाविरूद्धको विभेदलाई अन्त्य गर्न संवैधानिक र कानुनी व्यवस्था गरिनुपर्दछ । महिलाहरूलाई निर्णय लिने क्षमताको विकास, स्वतन्त्रता, शिक्षा, रोजगारी र मिडियामा पहुँच, बालबिवाह र घरेलु हिंसाको अन्त्य, लैङ्गिक समानताको प्राप्तिका लागि महिलालाई सशक्तिकरण गर्न आवश्यक छ । महिलाहरूलाई आर्थिक र राजनीतिक अधिकारको प्रत्याभूति दिलाउन-राजनीतिक अधिकार, आर्थिक अधिकार, आफ्नो शरीरमा आफ्नो अधिकार र न्यायमा पहुँच हुनुपर्दछ । समान कामका लागि समान ज्याला पाउनु महिलाहरूको मौलिक अधिकार हो ।

नेपाली समाज पितृसत्तात्मक समाज भएकोले आर्थिक, राजनीतिक र सामाजिक क्षेत्रमा महिलाहरूको सहभागिता न्यून रहेका छन् । लैङ्गिक समानता, न्याय र सुरक्षा अझसम्म प्राप्त गर्न सकेका छैनन् । युगौंदेखि कायम रहेको पितृसत्तात्मक मूल्य र मान्यता, प्रवृत्ति, मानसिक अवधारणा, साँस्कृतिक र व्यवहारमा व्यक्तिगत तथा संस्थागत रूपमै परिवर्तन नआएसम्म महिलाको मुक्ति निकै कठिन छ । स्वतन्त्रता, समानता र निष्पक्षता महिला अधिकारका मूलमन्त्र हुन् । महिलाविरूद्ध हुने मानसिक हिंसा, शारीरिक हिंसा, सामाजिक हिंसा, घरेलु हिंसा आदिका मुख्य कारण नै लैङ्गिक विभेद हो । यसका अतिरिक्त महिला सशक्तिकरण, सामाजिक न्याय, समानुपातिक समावेशीता, गरिबी र बेरोजगारीको अन्त्य, शिक्षा, पुरूष र महिलाबीचको असन्तुलित शक्ति सम्बन्धको अन्त्य, वंश र अंशमा समानता आदि महिला अधिकारसम्बन्धी महत्त्वपूर्ण मुद्दाहरू हुन् । समानताका सिद्धान्तलाई आत्मसात् गर्दै लिङ्ग, लैङ्गिक झुकाव, गर्भवती अवस्था, वैवाहिक स्थिति, शारीरिक अवस्था आदिका आधारमा गरिने सबै खालका भेदभावलाई अन्त्य गरिनुका साथै ज्याला, पैतृक सम्पत्ति जस्ता अधिकारहरूमा महिला र पुरूषबीच समानताको सुनिश्चितता गरिनुपर्दछ । सम्पत्ति र शक्तिमा महिलाको समान अधिकार हुनुपर्दछ । हरेक महिलालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षाको अधिकारलाई सुनिश्चित गर्दै सकारात्मक विभेदको अवधारणालाई मान्यता दिइनुपर्दछ । समानुपातिक समावेशीकरणको सिद्धान्तलाई अङ्गिकार गरी महिलाको सहभागिता र प्रतिनिधित्वको लागि ठोस प्रावधान राखिनुपर्दछ । राज्यका सम्पूर्ण निकाय र आर्थिक स्रोत-साधनहरूमा महिलाको लागि पुरूष सरह समान पहुँचको अवस्था सिर्जना गरी महिला सहभागिताको क्षेत्र फराकिलो पार्नु नितान्त आवश्यक छ । महिलाविरूद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि १९७९, सबै प्रकारका जातीय भेदभाव उन्मुलन गर्ने महासन्धि, १९६५ र ४-१५ सेप्टेम्बर १९९५ मा चीनको बेइजिङमा भएको चौथो अन्तर्राष्ट्रिय महिला सम्मेलनले अनुमोदन गरेका घोषणा एवं प्रतिबद्धताहरूलाई आत्मसात् गरी व्यवहारमा लागू गरिनुपर्दछ ।

10. विपन्न वर्ग, बालबालिका, युवा, ज्येष्ठ नागरिक, किसान र मजदुरको अधिकार

विपन्न वर्ग, बालबालिका, युवा, ज्येष्ठ नागरिक, किसान र मजदुर/श्रमजीवि वर्ग, खाद्य सुरक्षा (Food Security) लगायतका अधिकारहरूलाई संवैधानिक, कानुनी र व्यावहारिक रूपमा सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । त्यसैगरी शिक्षा र स्वास्थ्यमा सबैको पहुँच र अधिकार हुनुपर्दछ । शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारीको अधिकार सबैका लागि प्रत्याभूति गराउने दायित्व राज्यले नै लिनुपर्दछ ।

11. वैदेशिक रोजगारसम्बन्धी सवाल

विगत ३० वर्ष देखि कांग्रेस, कम्युनिस्टहरूका सरकारले लिएको निजीकरण, उदारीकरण र भूमण्डलीकरणको गलत नीतिका कारण देशमा उद्योगधन्दा, कलकारखाना धराशयी भई बन्द भएकाले लाखौं मानिसहरू रोजगारी पाउनबाट वञ्चित भएका छन् । यी राजनीतिक दलका गलत नीति, असक्षमता र असफलता कारण देशभित्र रोजगारीको सिर्जना हुन सकेन, जसले गर्दा लाखौं नेपालीहरू विदेशी बजारमा श्रम बेच्न बाध्य भएका छन् । वैदेशिक रोजगारीको सिलसिलामा विदेशमा रहेका नेपाली नागरिकहरूको आर्थिक, सामाजिक, सुरक्षा एवम् हकअधिकारको सुनिश्चितता राज्यले गर्नुपर्दछ । वैदेशिक रोजगारमा जानु अगावै उनीहरूलाई शिक्षा, प्रविधि र सीपसम्बन्धी आवश्यक ज्ञान र तालिम सरकारले उपलब्ध गराउनुपर्दछ । विदेशमा रहेका नेपालीहरूको मताधिकारको सुनिश्चितता गरी उनीहरूले हासिल गरेका ज्ञान, सीप र लगानीको सदुपयोग गरी राष्ट्र निर्माणमा जोड्नुपर्दछ ।

12. आधुनिक दास प्रथाको अन्त्य

मानव तस्करी तथा वेचविखन (Human Trafficking) एउटा संगठित अपराध हो । वेश्यावृत्ति एवम् देहव्यापार, बँधुवा मजदुर, जबरन मजदुरी (Forced Labour), बेठ बेगारी, कृषि मजदुर, कमैया, हलिया, गोठाले हरवाह-चरवाह, बालमजदुर आदि विपन्नता र गरिबीका कारणले आधुनिक दास प्रथाको रूपमा रहेका छन् । यो एक खालको अपराध पनि हो । मानव सभ्याताको इतिहासमा यस्ता प्रथालाई अमानवीय कार्यका रूपमा लिएका छन् । अब्राह्म लिङ्कनले भनेका थिए, 'If slavery is not wrong, nothing is wrong' अर्थात् यदि दास प्रथा गलत होइन भने, बाँकी केही पनि गलत हुन सक्दैन । सन् २०१६ को तथ्याङ्कअनुसार विश्वमा ३१.२ मिलियन दासहरू रहेका छन्, जसमा बँधुवा (Debt Bonded Labour) मजदुर १९.१ मिलियन, मानव तस्करी ४.८ मिलियन र अन्य जबरन मजदुर ७.३ मिलियन रहेका छन् । दक्षिण पूर्वी एसिया र प्यासेफिक तथा अफ्रिका, दक्षिण एसियामा यसको संख्या सबैभन्दा ठूलो रहेको छ । विशेषगरी नेपाल, भारतलगायतका मुलुकहरूमा व्याप्त रहेका छन् । मूलतः गरिबी र शोषणका कारण आधुनिक दास प्रथा कायम नै रहेका छन् । नेपालमा ९० प्रतिशतभन्दा बढी अल्पसंख्यक समुदाय अथवा दलित समुदाय दास वा अर्द्ध-दासका रूपमा रहेका छन् । आधुनिक दास प्रथालाई पूर्ण रूपमा उन्मूलन गरी सबैका लागि शिक्षा, रोजगार र आवासको व्यवस्था राज्यले नै गर्नुपर्दछ ।

13. जलवायु परिवर्तन र त्यसको असरहरू

जलवायु परिवर्तन पृथ्वीको प्राकृतिक प्रक्रियाभित्र पर्ने गतिविधि हो । जलवायु परिवर्तन भई तापमान बृद्धिका कारण मानव जाति सामू हालसम्मकै ठूलो खतरा उत्पन्न भएको छ । प्राकृतिक विपद्ले जतातत‌ै विनाश निम्त्याइरहेको छ । सन् २०१७ मा कार्वनडाईअक्साइडको मात्रा ४०५ PPM पुग्यो र यो मात्रा पृथ्वीको वातावरणमा विगत ३०-५० लाख वर्षमा कहिल्यै पुगेको थिएन । यो औद्योगिक क्रान्ति हुनु अगाडिको समयभन्दा १४६ प्रतिशतले बढेको छ । कार्बनडाइअक्साईड, मिथेन, नाइट्रस अक्साइडलाई जलवायु परिवर्तनका लागि मुख्य जिम्मेवार ग्यास मानिन्छ । हरितगृह ग्यास (Green House Gas) र ओजोन तहको विनाश नै क्लोरोफोलोरो कार्वनजस्ता अन्य विषाक्त ग्यासको उत्सर्जन दिनप्रतिदिन वायुमण्डलमा बढ्दै गइरहेको छ । हरितगृह ग्यासका प्रमुख स्रोतहरूमा बन जंगलको विनाश, कोइला, खनिजजन्य इन्धनको अत्याधिक प्रयोग, औद्योगिकरण आदि जस्ता क्रियाकलापहरू पर्दछन् । जलवायु परिवर्तनको कारण वातावरणमा देखिएको तापमान वृद्धिले गर्दा विनाशकारी डढेलो, उष्णवायु, आँधीवेरी, अतिबृष्टी र अनावृष्टि, बाढीपहिरो, हिमपहिरो, सुख्खा जस्ता

बाँकी पृष्ठ ६ मा

ग्लोबल आइएमई बैंकको उत्कृष्ट बैंकिङ्ग सेवा र अब्बल नतिजाको यात्रा

काठमाडौं । विश्वका विभिन्न कुनाहरुमा स्थापना भएको सम्पूर्ण ब्यवसायहरुले आफ्नो व्यवसायलाई विश्व समुदाय माँझ उत्कृष्ट सावित गराउने प्रयास निरन्तर जारी राख्दछन् । उक्त प्रयासलाई वास्तविक्तामा प्ररिणत गर्न व्यवसायीक कसरत वा गतिविधीका साथ अथक मेहनत गर्दा पनि केही व्यवसायी वा व्यवसायलाई मात्र विश्व समुदाय माँझ उत्कृष्ट हुने सौभाग्य प्राप्त हुन्छ ।

आजको समयमा विश्वहरुका सम्पूर्ण देशहरु एक अर्काको छिमेक जस्तै भैसकेका छन् । कुनै एक देशको गतिविधीले भौगोलिक अवस्थामा क्षितिज पारी रहेको देशलाई पनि विभिन्न किसिमका व्यवासाहिक प्रभाव पारिरहेको हुन्छ । सम्पूर्ण व्यवसायको आफ्नो आफ्नो किसिमका फरक फरक व्यवसायीक लक्ष्य भए पनि सबैको एउटै लक्ष्य भनेको भएका व्यवसायहरु मध्य आफ्नो व्यवसायलाई अब्बल सावित गर्नु हो ।

अझ विश्वव्यापिकरणको युगमा कुनै एउटा भूगोलमा स्थापित व्यावासयको प्रतिस्प्रर्धा विश्वको अर्को कुनामा रहेका व्यवसायसँग रहदै आएको छ । त्यसैले आजको नयाँ तथा स्थापित व्यवसायहरुको लक्ष्य भनेको विश्वभरीका आफ्नो प्रतिस्प्रर्धीहरु माँझ आफुलाई उत्कृष्ट सावित गर्नु हो । कुनै एउटा व्यवसायले आफुलाई उत्कृष्ट सावित गर्दा उक्त व्यवसायले आफ्नो स्थापना भएको देशको झण्डालाई विश्वसामु उच्च बनाउछ ।

विश्वमाँझ देशलाई परिचित गराउने भएकाले देशका प्रख्यात कलाकारहरु तथा विभिन्न ब्यक्तित्वहरुलाई देशको गहनाको रुपमा चिन्ने गरिन्छ । यसै गरी आजको विश्वमा व्यवसायहरुले विश्वमाँफ उत्कृष्ट सावित गरी देशको झण्डा अन्तर्राष्ट्रिय समुदायमा उच्चो बनाउन प्रयासरत छन ।

सम्पूर्ण नेपालीहरुमाझ बैंकिङ्ग पहुँच विस्तार गर्ने उद्देश्य राखी सबैका लागि बैंक भन्ने मूलनारा सहित २०६३ सालमा स्थापना भएको नेपालीहरुको बैंक हो ग्लोबल आइएमई बैंक । ग्लोबल आइएमई नेपालको सबैभन्दा ठुलो बैंक हो भन्ने कुरालाई बैंकले वित्तीय सूचकंहरुको माध्यमबाट आफुलाई अब्बल स्थापित गरिसकेको छ । बैंकको देश भित्र भित्र रहने नागरिकका लागि मात्र होईन विश्वभरि रहनुभएका नेपालि नागरिकहरुलाई बैंकिङ्ग सेवा दिने प्रयास स्वरुप विश्वका विभिन्न मूलुकहरुमा बैंकको प्रतिनिधी कार्यालयहरु राखी सेवा संचालन गरीरहेको छ ।

देश भनेको भौगोलिक क्षेत्रमात्र नभई नागरिक पनि देश हो भन्ने मान्यतालाई आत्मसाथ गरी नेपाली नागरिकहरु रहनुभएको प्रदेशबाटै नेपाली बैंकको माध्यमबाट बैंकिङ्ग कारोबार गर्न सहजता प्रदान गरीरहेको छ । जसले उक्त बैंकको सबैका लागि बैंक भन्ने मूलनारालाई थप सार्थकता प्रदान गरेको छ ।

ग्लोबल आइएमई बैंक नेपालको सबैभन्दा ठुलो वित्तीय संस्थाको रुपमा बैंकिङ्ग क्षेत्रलाई नेत्तृत्वदायी भुमिका निर्वाह गर्दै आईरहेको छ । ग्लोबल आइएमई बैंकले नविनतम सेवा तथा सुविधाहरुमा सार्वजनीक गरी बैंकको ग्राहकहरुलाई प्रविधिमा आधारित सेवाहरु प्रदान गरीरहेको छ र यस बैंकले सार्वजनीक गरी प्रदान गरीरहेको सेवाहरु आम बैंकिङ्ग क्षेत्रका ग्राहकमाँझ लोकप्रिय पश्चात् अन्य वित्तीय संस्थाहरुले पनि उक्त सेवा तथा सुविधालाई अंगिकार गरेको देखिन्छ ।

ग्लोबल फाइनान्स म्यागाजिनले विश्वभरिका बैंक तथा वित्तीय संस्थाको विभिन्न सुचंकहरुको सुक्ष्म मुल्याङ्कन गरी विभिन्न महादेशबाट उत्कृष्ट बैंकहरु छनौट गर्दै आइरहेको छ । उक्त ग्लोबल फाइनान्स म्यागजिनले प्रदान गर्ने अवार्डलाई विश्वस्थरमा प्रतिठित अवार्डको रुपमा परिचित छ ।

विगतका वर्षहरुमा उक्त अवार्डका लागि अफ्रिका, एशिया प्यासिफिक, क्यारिबियन, मध्य अमेरिका, ल्याटिन अमेरिका, मध्य र पूर्वी युरोप, मध्य पूर्व, उत्तर अमेरिका र पश्चिम युरोप क्षेत्रका उत्कृष्ट बैंकहरुलाई छनौट गर्दै आईरहेको थियो । तर यस वर्षदेखी एशिया प्यासिफिक क्षेत्र पनि समावेश गरेको थियो र उक्त क्षेत्रहरुमा नेपालको तर्फबाट ग्लोबल आइएमई बैंकलाई बेष्ट बैंक अवार्ड प्रदान गरेको हो । ग्लोबल आइएमई बैंक ग्लोबल फाइनान्सको यस प्रतिष्ठित अवार्डबाट सम्मानित हुने पहिलो नेपाली बैंक हो ।

यस वर्ष हङकङको एचएसबीसी, संयुक्त राज्य अमेरिकाको बैंक अफ अमेरिका, भारतको स्टेट बैंक अफ इन्डिया, चीनको चाइना कन्स्ट्रक्सन बैंक, नेपालको ग्लोबल आइएमई बैंक, मलेशियाको मेबैंक, बङ्लादेशको स्टान्डर्ड चार्टर्ड बङ्लादेश, फिलिपिन्सको मेट्रोबैंक लगायतका विश्वभरका विभिन्न बैंकहरुलाई विभिन्न विधामा सम्मानित भएको थिए । एशिया प्यासिफिक अन्तर्गत नेपालको बैंक **ग्लोबल आइएमई बैंक**ले उक्त सम्मान सहित नेपालको झण्डा विश्वमञ्चमा फर्फराएको हो ।

साथै, यस बैंकले देश भित्रका विभिन्न अभियानहरुमा नेत्तृत्वदायी भूमिका पनि निर्वाह गर्दै आइरहेको छ । दिगो विकास लक्ष्य २०३० प्राप्तिको लागि बैंकले नेपाल सरकार वा सरकारका माताहतका विभिन्न संस्थाहरु वा विदेशि संस्थाहरुसंग सहकार्य गर्दै आइरहेको छ । बैंकले वातावरणिय प्रदुषण कम गर्नको लागि विभिन्न किसिमका गतिविधी संचालन गरिरहेको छ । बैंकले आफ्नो कार्यालय भित्र प्लाष्टिकजन्य वस्तुहरुको कम प्रयोग गर्ने अभियान सुचारु गरी अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्था र सम्पूर्ण व्यवसायहलाई यस अभियानमा लाग्न समेत आब्हान गरेको छ । साथै, बैंकले सार्वजनीक तथा व्यक्तिगत सवारीसाधनमा विद्युतिय साधनको पँहुच विस्तारको लागि पनि न्यूनतम् ब्याजदरमा कर्जा विस्तार गर्दै आईरहेको छ । बैंकको ग्रिन आवाश कर्जा योजनाको विशेषताहरुलाई हेर्ने हो भने यस बैंकलाई जिम्मेबार संस्थाको रुपमा हेर्न सकिन्छ । यस बैंक एक कर्पोरेट सिटिजन भएका कारणले यसले आफु स्थापित भएको समाजलाई एक असल नागरिकको परिचय दिई सेवा संचालन गर्नुपर्दछ भन्ने मान्यता राख्दै आएको छ ।

बैंकले लघु, साना तथा मझौला व्यवसायमा आम नागरिकलाई आर्कषण गर्नको लागि न्यूनतम् ब्याजदरमा कर्जा सुनिश्चितताको लागि आईएफसीसंग ५६ मिलियन डलर ऋण लिई लैङ्गिक तथा जलवायु फाइनान्सिङ्गका क्षेत्रहरुमा वित्तीय पहुँच विस्तार गर्दै आएको छ । यस्ता कर्जाहरुको विस्तारले साना तथा मझौला उद्यमलाई वित्तीय पहुँच प्रदान गर्दै बजारमा प्रतिष्पर्धी बनाउन सहयोग गर्ने, वित्तीय समावेशीकरणमा सुधार गर्ने, रोजगारी सृजना गर्ने र जलवायु लक्ष्य प्राप्तिमा सहयोग गर्ने छ ।

बैंकले आफ्नो व्यवसाय विस्तार गर्दा पनि नेपाली माटोको आवश्यकतालाई आत्मसाथ गरी विभिन्न सेवा तथा सुविधा सार्वजनीक गर्दै आईरहेको छ । साथै, बैंकको अध्यक्ष चन्द्रप्रसाद ढकालले यस बैंकलाई विश्वको उत्कृष्ट १,००० बैंकमा समावेश गर्ने लक्ष्य राख्नुभएको छ ।

ग्लोबल आइएमई बैंकलाई ग्लोबल फाइनान्सको "बेष्ट बैंक अवार्ड"

ग्लोबल आइएमई बैंक लिमिटेड ग्लोबल फाइनान्स म्यागाजिनको बेष्ट बैंक अवार्ड २०२४ बाट सम्मानित भएको छ । ग्लोबल फाइनान्स म्यागाजिनले विश्वभरिका सर्वश्रेष्ठ बैंकहरु छनोट गरी सम्मानित गरेको हो ।

बैंकको विश्वसनीयता, वित्तीय श्रोत परिचालन, पहुँच विस्तार, रणनीतिक सम्बन्ध स्थापना, व्यावसायिक तथा ग्राहकमैत्री सेवाहरुको विकास, क्रेडिट रेटिङ्ग लगायतका मापदण्डहरुमा ग्लोबल आइएमई बैंक सन् २०२४ को लागि नेपालको उत्कृष्ट बैंक भएको हो ।

ग्लोबल फाइनान्स म्यागाजिनले अफ्रिका, एशिया प्यासिफिक, क्यारिबियन, मध्य अमेरिका, ल्याटिन अमेरिका, मध्य र पूर्वी युरोप, मध्य पूर्व, उत्तर अमेरिका र पश्चिम युरोप क्षेत्रका उत्कृष्ट बैंकहरुलाई सम्मान गरेको हो ।

ग्लोबल आइएमई बैंक ग्लोबल फाइनान्सको यस प्रतिष्ठित अवार्डबाट सम्मानित हुने पहिलो नेपाली बैंक हो । ग्लोबल फाइनान्सले यस वर्ष हङकङको एचएसबीसी, संयुक्त राज्य अमेरिकाको बैंक अफ अमेरिका, भारतको स्टेट बैंक अफ इन्डिया, चीनको चाइना कन्स्ट्रक्सन बैंक, नेपालको ग्लोबल आइएमई बैंक, मलेशियाको मेबैंक, बङ्लादेशको स्टान्डर्ड चार्टर्ड बङ्लादेश, फिलिपिन्सको मेट्रोबैंक

बाँकी पृष्ठ ७ मा

जसपा नेपाल...

प्राकृतिक विपद्का जोखिमसमेत बढिरहेको छ । सामुद्रिक सतह बृद्धि जस्ता समस्या विकराल रूपमा देखिएका छन् । जलवायु परिवर्तनका कारण मानव सभ्यता र पृथ्वीको प्राकृतिक अवस्था नै समाप्त हुने चिन्ता बढिरहेको छ । पेरिस सम्झौताअनुसार विश्व समुदायले यस शताब्दीको अन्त्यसम्ममा पृथ्वीको तापक्रम १.५ डिग्री सेल्सियस भन्दा बढ्न नदिन सहमति गरेतापनि सन् २०५० भन्दा पहिले नै हिमाली क्षेत्रको तापक्रम सरदर १.८ डिग्री सेल्सियसभन्दा बढी हुने अनुमान गरिएको छ । हिमाल, पहाड र मधेशमा बसोबास गर्ने गरिब, सीमान्तकृत आदिवासी जनजाति, दलित, बालबालिका, अशक्त, ज्येष्ठ नागरिक र साना किसानहरू बढी प्रभावित बनेका छन् । भविष्यमा हिमालमा हिउँको भण्डारै घट्ने र हिमपातको संख्या बढ्ने देखिन्छ । पृथक भौगोलिक अवस्था र विभिन्न उचाईमा अवस्थित परिस्थितिकीय क्षेत्रहरूका साथै प्राकृतिक स्रोतमा आधारित जीविकोपार्जन, गरिबी, सीमान्तकृत समुदाय अनुकूलन तथा उत्थानशील क्षमता आदिका कारण नेपाल सबै भन्दा सङकटापन र जोखिमयुक्त मुलुकको सूचीमा रहेको छ । यसका लागि वातावरण र जलवायु परिवर्तनलाई सन्तुलित गर्न विश्वभरी नै अभियान चलाउने र यथाशीघ्र ठोस कदमहरू चालिनुपर्दछ ।

14. चुरे संरक्षणको आवश्यकता र अपरिहार्यता/चुरे विनाश तथा मधेशको मरूभूमिकरण

करिब ४ करोड वर्ष पहिले हिमालयको उत्पत्तिको क्रममा नदीजन्य पदार्थहरू थुप्रिएर बनेको सबैभन्दा कान्छो पहाड नै चुरे श्रृङ्खला हो । हिमालय पर्वत श्रृङ्खलाको सबैभन्दा दक्षिणमा रहेको माथिबाट बगेर आएका सामग्रीले बनेको सबभन्दा कान्छो, सबभन्दा कमलो, फुस्रो र सबभन्दा कमजोर पर्वत श्रृङ्खला रहेको क्षेत्र चुरे हो । चुरेले देशको करिब १३ प्रतिशत क्षेत्र ओगटेको छ ।

पूर्वदेखि पश्चिमसम्म ३६ वटा जिल्ला र ८०० कि.मी. लम्बाई तथा उत्तर दक्षिण १० देखि र बढीमा ५० कि.मी. चौडाइमा फैलिएको छ । यो क्षेत्रमा राम्ररी नखाँदिएका खुकुलो पत्रे चट्टान भएको र महाभारत पर्वत श्रृङ्खलाबाट आएका नदीहरू यही चुरे क्षेत्र भई तराई/मधेशतर्फ बग्ने हुँदा प्राकृतिक रूपले यो क्षेत्र अत्यन्त संवेदनशील रहेको छ । जनजीविका, जल भण्डार र जैविक विविधताका कारणले चुरेको अत्याधिक महत्त्व छ । तराई/मधेश अन्नको भण्डार हो । तराई/मधेशमा ५० प्रतिशत मानिसहरूको बसोबास छ । चुरेका कारण प्राप्त हुने प्राकृतिक स्रोतबाट तराई/मधेश रहन्न गएको छ । प्राकृतिक भण्डारको दृष्टिकोणले हिमालमा जम्ने हिउँ यहाँको प्रमुख जल भण्डार हो भने चुरे क्षेत्र तराई/मधेशका निम्ति भूमिगत जल भण्डारको रूपमा काम गरेको छ । दुईवटा राष्ट्रिय निकुञ्ज र सातवटा संरक्षित क्षेत्र यही चुरे क्षेत्रभित्र पर्दछ । यस क्षेत्रमा प्रशस्त जैविक विविधता पाइन्छ र जीवजन्तु विविधताको संरक्षणका कारण पनि यो चुरे क्षेत्र महत्त्वपूर्ण रहेको छ । वातावरण संरक्षणदेखि लिएर नदी प्रणालीको व्यवस्थापन, कृषि प्रणालीदेखि लिएर जैविक विविधताको संरक्षण गर्न योजनाबद्ध रूपमा चुरे क्षेत्रको बहुआयामिक र विकासको रणनीति बनाउन आवश्यक देखिन्छ । वन, निकुञ्ज तथा संरक्षित क्षेत्रमा अतिक्रमण गरी सुकुमबासी बस्ती बसाउने, चुरे क्षेत्रभित्रबाट अवैध रूपमा ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा निकासी गराउने, खोला नदीमा जथाभावी उत्खनन् गर्ने र चुरे क्षेत्र अव्यवस्थापनका कारण बाढीपहिरो र भूक्षयले गर्दा नदी किनार कटान गर्ने, नदी उकास भएर ढुङ्गा बालुवाबाट खेतीयोग्य जमिन पुरिनुका साथै पानीको स्रोतहरू सुक्ने, पोखरी, ताल, खोला सुक्ने, सिँचाइको अभावमा कृषि उत्पादनमा ह्रास आउने, जल संकट आउने तथा तापमान बढ्नुले मानव जीवनमा हाहाकार मच्चिनेछ । यसैगरी जलचर, थलचर तथा पशु प्राणी जगतमा महासंकट आउनेछ । तराई/मधेश मरूभूमिमा परिणत हुनेछ । चुरे संरक्षणका लागि यस क्षेत्रलाई संरक्षित/आरक्षित क्षेत्र घोषणा गरी पूर्णरूपले संरक्षण गर्ने कार्य गर्नुपर्दछ ।

15. पार्टी एकता, संयुक्त मोर्चा र कार्यगत एकता

सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र, समावेशीता, सुशासन, पहिचान, धर्मनिरपेक्षता, सामाजिक न्यायका पक्षधर र समाजवादी शक्तिहरू, सिद्धान्त, विचार र नीति मिल्ने दलहरूसँग एकीकरण अथवा पार्टी एकता गर्नुपर्दछ । राजनीतिक मुद्दा मिल्ने तर सिद्धान्त, विचार नमिल्ने दलहरूसँगका सङ्घर्षको प्रकृति हेरी संयुक्त मोर्चा वा कार्यगत एकतामा आबद्ध गर्नुपर्दछ । हामीले सङ्घीयता, लोकतान्त्रिक गणतन्त्र विरोधी वा परिवर्तनका बाधक शक्तिहरूलाई एकल्याउन र त्यसको विरुद्ध सबै राजनीतिक शक्तिहरूलाई मोर्चामा आबद्ध गर्न सक्नुपर्दछ । मधेशी, आदिवासी जनजातिका मुद्दा उठाउने दलहरूसँग छुट्टै प्रादेशिक/राष्ट्रिय मोर्चा बनाउनुपर्दछ । मधेशमा छरिएर रहेका पहिचान, समावेशीता, सङ्घीयता, सामाजिक न्यायका पक्षधर दलहरूबीच सहकार्य अथवा कार्यगत एकता गरी अगाडि बढ्नुपर्दछ ।

16. सरकारमा पार्टीको सहभागिता

सङ्घ र प्रदेशसभाको दोस्रो निर्वाचनपश्चात् गठित गठबन्धन सरकार सङ्घीयता, लोकतन्त्र, सुशासन, समृद्धि र सामाजिक न्यायका पक्षधर राजनीतिक शक्तिहरूको गठबन्धन बन्यो । गठबन्धनको मुख्य आधार गठबन्धनको साझा न्यूनतम कार्यक्रम (Common Minimum Program) हो, जसले गठबन्धन सरकार सञ्चालनमा मार्गदर्शन गर्दछ । उक्त साझा न्यूनतम कार्यक्रममा संविधानको रक्षा र आवश्यकताअनुसार परिमार्जन एवम् विकास गर्ने, सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको सुदृढीकरण गर्ने, देशको अर्थतन्त्र सुदृढ गर्न नीतिगत एवं संरचनागत सुधार गर्ने, उत्पादनमुखी अर्थतन्त्र निर्माण र आपूर्ति व्यवस्थामा सुधार गर्ने, राष्ट्रिय उत्पादनमा बृद्धि र रोजगारी सिर्जना गर्ने, गुणस्तरीय सेवा प्रवाह, भ्रष्टाचार नियन्त्रण र सुशासनको प्रत्याभूति दिने, विस्तृत् शान्ति सम्झौताका बाँकी काम पूरा गर्ने र विभिन्न पक्षहरूसँग भएका सहमतिको कार्यान्वयन गर्ने, समाजमा विद्यमान वर्गीय, जातीय, क्षेत्रीय, लंङ्गिक, भाषिक, साँस्कृतिक आदि सबै प्रकारका विभेदहरूको अन्त्य गर्न निरन्तर प्रयास गर्ने , जलवायु परिवर्तनले उत्पन्न गरेको जोखिम न्यूनीकरण गरी पर्यावरणीय सन्तुलन कायम गर्न पहल गर्ने, राष्ट्रिय हितको रक्षा र स्वतन्त्र एवम् सन्तुलित परराष्ट्र नीति अवलम्बन गर्ने आदि उद्देश्यको रूपमा उल्लेख गरेका छन् । उपरोक्त साझा न्यूनतम कार्यक्रमका आधारमा नेकपा (माओवादी केन्द्र) का अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'को नेतृत्वमा नेपाली कांग्रेस, नेकपा (एकीकृत समाजवादी), जनता समाजवादी पार्टी, नेपालसहितको गठबन्धनको सरकार गठन गरिए ।

जनता समाजवादी पार्टी, नेपालको महत्त्वपूर्ण भूमिका भएका कारण सरकार गठनको लगतै सुशासन, समृद्धि र सामाजिक न्यायको पक्षमा गरेको प्रतिबद्धता तथा भ्रष्टाचारविरूद्ध कारवाहीको प्रारम्भले सरकारप्रति जनताको आशा र भरोसा बढेको थियो । खासगरी भूटानी शरणार्थी, ललिता निवास, सुन तस्करी जस्ता घटनामा सरकारले कार्य अगाडि बढायो । सरकारले सबै किसमका श्रमिकहरूलाई सामाजिक सुरक्षाको दायरामा ल्याउने, मिटर ब्याजी, लघुवित्त र सहकारी पीडितहरूलाई न्याय दिने , शिक्षा विधेयक, सुकुमबासी, भूमिहीन, दलित, अव्यवस्थित बसोबासको समस्या समाधान गर्न जग्गा धनी प्रमाण-पत्र दिने तयारी आदि सकारात्मक कदम अगाडि बढाएको भए पनि समस्याको समाधान गर्न असफल नै रहे । हाम्रो पार्टीले सरकार र संसद्मा गरेको सङ्घर्षपश्चात् नेपाली नागरिकता ऐन जारी हुनु आदि सरकारले गरेका महत्त्वपूर्ण कार्यहरू रहेकाछन् । हाम्रो पार्टीले गठबन्धनमार्फत् सरकारलाई अझ बढी प्रभावकारी बनाउन सङ्घीयता कार्यान्वयन, संविधान संशोधन, निर्वाचन क्षेत्र निर्धारण, विकास र सुशासनलगायतका विषयहरू समेटेर ५३ बूँदे सुझाव पनि दिएको थियो, तर सरकारले उक्त महत्त्वपूर्ण सुझावहरूलाई कार्यान्वयन गरेन । सामान्यतः सरकारले आफ्नो एकवर्ष कार्यकाल सफलताका साथ पार गरे पनि गठबन्धनको साझा न्यूनतम कार्यक्रममा अगाडि सारेका कामहरूमा तदारूक्ता देखाउन सकेको छैन । गठबन्धन सरकारले संविधानको रक्षा र आवश्यकताअनुसार परिमार्जन गर्न सकेन । देशको अर्थव्यवस्था खस्किएर गएको छ । देशभित्र रोजगारी सिर्जना हुन नसकेर, वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवाहरू इजरायल र हमास तथा रूस-युक्रेन युद्धमा ज्यान गुमाइरहेका छन् । सरकारले सङ्घीयताको सुदृढीकरण, विकास र सुशासन दिन सकिरहेका छैनन् । जनतामा व्यापक असन्तुष्टि र आक्रोश बढिरहेको अवस्थामा सङ्घीयता विरोधी, लोकतन्त्र विरोधी, गणतन्त्र विरोधी प्रतिगमनकारी शक्तिहरू क्रियाशील हुन थालेका छन् । यही अवस्थामा नेपाली कांग्रेस र नेकपा (माओवादी केन्द्र) बीच असमझदारी उत्पन्न भई प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'ले नेपाली कांग्रेसलाई सरकारबाट जबरजस्ती हटाएर नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (एमाले) र राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टीसँग आपसी तालमेल र समझदारी गरी सरकारमा सामेल भएका छन् । सरकारको न्यूनतम साझा नीति तथा कार्यक्रम पुन: घोषणा गरिएको छ । पहिलेको र अहिलेकोमा खासै अन्तर देखिँदैन । समानुपातिक समावेशीतालाई राजनीतिक नियुक्ति र सरकारको संरचनामा कायम गर्न वा व्यवहारमा लागू गर्न सकेको देखिँदैन । मधेशी, आदिवासी जनजाति, दलित, महिला, थारू, मुस्लिम आदि समुदायहरूको समावेशीकरणलाई वेवास्ता गरिएको छ । समावेशीकरण, समानता र सामाजिक न्यायको हकको प्रत्याभूति हुनसकेको छैन । सङ्घीय सरकारमा हेरफेर हुने बितिकै प्रदेश सरकारहरूमा उथलपुथल एवं सरकार परिवर्तन हुने कार्यले गर्दा राज्य झन् अस्थिर भएको छ ।

यसबाट जनतामा अझ बढी नकारात्मक सन्देश प्रवाह भएका छन् । प्रदेश सरकार र स्थानीय तहमा कर्मचारीको अभाव र कम उपस्थितिका कारण विकास निर्माणका कार्यहरू प्रभावित भएका छन् । प्रदेशमा प्रहरी समायोजन अझसम्म हुन सकेको छैन । प्रदेश सरकारको आफ्नै प्रहरी, प्रशासन र कर्मचारीतन्त्र नभईकन शान्ति स्थिरता र विकासको गति अगाडि बढाउन निकै अप्ठ्यारो छ । स्थानीय तहलाई प्रदेशअन्तर्गत नराखी सोझै सङ्घको मातहत हुँदा स्थिति झन् बढी जटिल र अन्योलग्रस्त हुन पुगेको छ । यस्ता समस्याहरूलाई तदारूकताका साथ हल गरिनुपर्दछ । संविधान संशोधन र आवश्यक कानुन निर्माण गरी प्रदेश सरकारहरूलाई सक्षम र प्रभावकारी बनाउने कार्य यथाशीघ्र गरिनुपर्दछ । सरकारमा हाम्रो पार्टीको पनि सहभागिता रहेको थियो । तर, यो सहभागिता सामान्यतय संसदीय समीकरण वा सत्ता साझेदारीको विषय मात्र नभई सरकारका न्यूनतम साझा कार्यक्रम र समझदारीका आधारमा सामेल भएका थिए । मधेश प्रदेशमा हाम्रो पार्टीको नेतृत्वमा नेकपा (माओवादी केन्द्र), नेकपा (एकीकृत समाजवादी) र नेकपा (एमाले) सहितको सरकार सञ्चालन भइरहेको थियो । लुम्बिनी प्रदेश सरकारमा हाम्रो सहभागिता रहेको थियो । सङ्घीय सरकारमा पटक-पटक भइरहेको हेरफेरले गर्दा प्रदेश सरकारहरू पनि अस्थिर हुन पुगेका छन् ।

संवैधानिक व्यवस्थाअनुरूप कानुनको अभाव, कर्मचारीतन्त्रको अभाव र असहयोगका कारण प्रदेश सरकार सञ्चालनमा निकै समस्याहरू रहेका छन् । तर पनि प्रदेश सरकारका कार्यहरूले जनता उत्साहित र लाभान्वित नै भएका छन् । सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको रक्षा र संस्थागत गर्न प्रतिगमनलाई परास्त गर्न, सुशासन र विकास कार्यलाई अगाडि बढाउन, हाम्रो पार्टी सडकका साथै संसद् र सरकारमा सहभागी भई सङ्घर्षलाई निरन्तर जारी राख्नुपर्दछ । सडक, संसद् र सरकार तीनवटै हाम्रा लागि सङ्घर्षकै मोर्चा हुन्, यसलाई समय सापेक्ष जनहितमा उपयोग गरिनुपर्दछ । पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'को नेतृत्वमा रहेको सरकारले आफ्नो राजकीय स्रोत, साधन र शक्तिलाई दुरूपयोग गरी हाम्रो पार्टीलाई विभाजन गराएपछि जनता समाजवादी पार्टी, नेपाल सरकारबाट बाहिरिएपश्चात् जिम्मेवार प्रतिपक्षको भूमिकामा रहेको छ ।

17. राष्ट्रिय पहिचानको लागि सङ्घर्ष

प्रदेशसभाले २०७९ फागुन १७ गते नेकपा (एमाले), नेपाली कांग्रेस र नेकपा (माओवादी केन्द्र) समेतको सहमतिमा १ नं प्रदेशलाई कोशी प्रदेश नामाकरण गर्ने निर्णय गरेपछि विराटनगरमा त्यसको विरूद्ध आन्दोलन सुरू भयो । यस आन्दोलनको प्रभावले गर्दा नेकपा (माओवादी केन्द्र) ले कोशी प्रदेश नामाकरणमा कमजोरी भएको भन्दै आत्मलोचना गरेर तत्कालीन मुख्यमन्त्री हिक्मत कार्कीलाई दिएको समर्थन फिर्ता लिए । जसको कारण मुख्यमन्त्रीले प्रदेशसभामा विश्वासको मत प्राप्त गर्न असफल भए । त्यसपछि त्यहाँ ५ पटक सरकार परिवर्तन भइसकेको छ । तर, हालसम्म त्यहाँ भइरहेको पहिचानको आन्दोलानको माग र मुद्दाको सम्बोधन भएको छैन । कोशी प्रदेश नामाकरणको बिरूद्ध भइरहेको आन्दोलन चर्कंदै गएपछि सरकारले हस्तक्षेप गर्‍यो । चैत्र ५, २०७९ मा भएको प्रदर्शनमाथि दमन हुँदा पद्म लिम्बुलाजेहाङले शहादत प्राप्त गरे । प्रदेशको नामाकरणमा प्रदेशका जनसमुदायहरूको अपनत्व रहनुपर्छ । हाम्रो पार्टी पहिचान झल्कने नामाकरणको पक्षमा रहेको छ । त्यसैले त्यहाँ भइरहेको पहिचानको आन्दोलनलाई हाम्रो पार्टीले ऐक्यबद्धताका साथ सहयोग मात्र होइन नेतृत्वदायी भूमिका पनि खेल्नुपर्छ ।

18. जनसङ्घर्षको तयारी

अहिले हाम्रो पार्टी पहिचान, सङ्घीयता, सुशासन, समानुपातिक प्रतिनिधित्व, सामाजिक न्याय र जनअधिकारका लागि संसदीय र गैर-संसदीय रूपमा सङ्घर्ष गरिरहेको छ । कहिले सड्क संघर्ष, कहिले संसद् र सरकारसमेतमा रहेर सङ्घर्षशील क्रान्तिकारी पार्टीको रूपमा रूपान्तरित गर्नुपर्दछ । सङ्घर्ष गर्न विकसित आन्तरिक बाह्य परिस्थितिको विश्लेषण गरी बस्तुगत परिस्थिति र राजनीतिक शक्ति सन्तुलनमा परिवर्तन हुने वित्तिकै सङ्घर्षका स्वरूप र रणनीतिलाई बदल्न सक्नुपर्दछ । जनसङ्घर्षका सबै रूपहरू जनविद्रोह, संसदीय वा गैर-संसदीय अर्थात् संवैधानिक वा गैर-संवैधानिक सङ्घर्षहरू समयसापेक्ष रूपमा गर्न तयार रहनु पर्दछ । राष्ट्रिय/जातीय, वर्गीय, लैङ्गिकताका साथै आर्थिक, सामाजिक-साँस्कृतिक मुक्ति आन्दोलनहरूको परिचालन र नेतृत्व लिन सक्ने क्षमताको विकास गर्नुपर्दछ । जनताले गरेको लामो सङ्घर्ष, त्याग र बलिदानद्वारा स्थापित सङ्घीयता, गणतन्त्र, धर्मनिरपेक्षता आदिका विरूद्ध प्रतिगामी तथा यथास्थितिवादी लोकतन्त्र विरोधी शक्तिहरू प्रतिक्रान्तिका लागि षड्यन्त्रमूलक रूपमा प्रयासरत रहेका छन् । यस्ता शक्तिहरूबाट मुलुकलाई जोगाउन हामीले एक्लै वा लोकतान्त्रिक शक्तिहरू, प्रगतिशील शक्तिहरू, पहिचानवादी शक्तिहरू र क्रान्तिकारी परिवर्तनकारी शक्तिहरूसँग सहकार्य वा एकता गरेर सङ्घर्षको आँधीबेरी सिर्जना गर्नुपर्दछ ।

19. हाम्रो आगामी कार्यभार

सन् १९५१ को राजनीतिक परिवर्तनदेखि नै नेपाली समाज निरन्तर परिवर्तन र क्रान्तिको प्रक्रियामा छ । तर, त्यसको बाबजूद पनि यहाँ आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अवस्थामा आमूल परिवर्तन अर्थात् रूपान्तरण हुनसकेको छैन । जबकि त्यही समयमा स्वाधीनता र स्वतन्त्रता प्राप्त गरेका हाम्रा छिमेकी मुलुकहरू-चीन र भारत शक्तिशाली देशको रूपमा स्थापित भइसकेका छन् । हामीभन्दा धेरै पछाडि रहेका मुलुकहरू विकसित र समृद्ध भएका छन् । तर, नेपाल अहिलेसम्म पनि पिछडिएको, विपन्न अथवा कम विकसित अवस्थामा नै रहिरहेको छ । अझै नेपालमा नस्लवाद, जातिवाद, लैंगिक असमानता र विभेद कायमै रहनु दुःखद् कुरा हो । त्यसकारण, यहाँ क्रान्ति तथा प्रतिक्रान्तिको क्रम रोकिएको छैन । राजनीतिक क्रान्ति, सामाजिक-आर्थिक क्रान्ति जारी नै छ ।

देश आज प्रतिगमन तथा यथास्थितिविरूद्ध सङ्घर्षको अवस्थामा रहेको छ । अहिलेको हाम्रो मुख्य कार्यभार भनेको भोकमरी, गरिबी, बेरोजगारी, जातीय विभेद र असमानताको विरूद्ध सङ्घर्ष गर्नु हो । सङ्घीयता, सुशासन, विकास, सामाजिक न्याय र समाजवादको लक्ष्य प्राप्तिको यात्रातर्फ लाग्नुपर्दछ । लैङ्गिक असमानता, जात, जाति, वर्ग, वर्ण विभेद र शोषणलाई अन्त्य गरी समानुपातिक समावेशीकरण र लैङ्गिक समानताका लागि सङ्घर्ष गर्नुपर्दछ । राष्ट्रिय पहिचानको मान्यता, प्रादेशिक स्वायत्तता र स्वशासनयुक्त सङ्घीय लोकतान्त्रिक प्रणाली जस्ता मूलभूत सवाललाई समाधान गराउन र प्राप्त अधिकारको रक्षा तथा बाँकी अधिकारहरू प्राप्तिका लागि परिस्थितिअनुसार संसदीय, संवैधानिक तथा गैर-संसदीय सङ्घर्षहरूको लागि आफ्नो महत्त्वपूर्ण शक्ति परिचालन गर्नुपर्दछ । किनभने इतिहास सङ्घर्षकै माध्यमबाट अगाडि बढ्छ र परिवर्तन पनि क्रान्तिद्वारा नै ल्याउन सकिन्छ ।

वर्तमान परिस्थितिमा राजनीतिक एवम् वैचारिक काम भनेको पार्टीले अगाडि सारेका राष्ट्रिय सवालहरू, पार्टीको सिद्धान्त, नीति तथा कार्यक्रम, यसको कार्यदिशा, रणनीति, कार्यनीति, पार्टीको लक्ष्य र उद्देश्यहरू, सामाजिक-आर्थिक रूपान्तरणका सवाल, संविधान संशोधनका सवाल, राष्ट्रिय पहिचान र सङ्घीयतासम्बन्धी पार्टी निर्माणको दिशा, संगठनात्मक सिद्धान्त, पार्टीका नेता, कार्यकर्ता तथा सदस्यहरूलाई नियमित प्रशिक्षण सञ्चालन गरी वैचारिक, राजनीतिक र सैद्धान्तिक स्तरलाई उन्नत गर्ने, अध्ययन तथा अनुसन्धानसम्बन्धी कार्य गर्ने, कार्यमूल्याङ्कन प्रणालीको स्थापना, प्रचार प्रसार एवम् सञ्चारसम्बन्धी कार्यलाई व्यवस्थित गर्ने रहेको छ । पार्टी संगठनलाई सुदृढ र सदस्यहरूलाई अनुशासित बनाउने तथा पार्टीको वैचारिक राजनीतिक कामको सारतत्व भनेको सशक्त पार्टीको निर्माण गर्नु हो । हामीले नेपाली जनक्रान्तिको नेतृत्व गर्न सक्षम र सफल गर्ने राजनीतिक शक्तिको विकास गर्न सक्नुपर्दछ । यसका लागि संगठनात्मक कार्यको सँग-सँगै जनताका बीचमा चेतनामूलक, प्रचारात्मक कार्यहरूलाई व्यापक रूपमा लैजानु पर्दछ । आगामी दिनमा हाम्रो पार्टीलाई बलियो र सशक्त समाजवादी लोकतान्त्रिक शक्ति (Socialist Democratic Force) को रूपमा निर्माण गर्नुपर्दछ ।

नेपाली समाजको राजनीतिक, सामाजिक तथा आर्थिक रूपान्तरण गर्नका लागि मुख्यतः पाँच स्तम्भतर्फ केन्द्रित गर्नुपर्छ - १. राज्य, २. अर्थ व्यवस्था/आर्थिक प्रणाली ३. संगठनात्मक कार्य ४. सैद्धान्तिक एवं वैचारिक सङ्घर्ष ५. अन्तर्राष्ट्रिय कार्य । यसका अतिरिक्त जातीय, लैङ्गिक, वर्ग, वर्ण र भौगोलिक क्षेत्र आदिका आधारमा शताब्दियौंदेखि कायम रहँदै आएको शोषण, अन्याय, असमानता र विभेदलाई अन्त्य गर्ने प्रयास गर्दै स्वतन्त्रता, समानता, सामाजिक न्याय र एकताका लागि गरिने सङ्घर्षलाई निरन्तर जारी नै राखिरहनुपर्दछ । सूत्रबद्ध रूपमा व्यक्त गर्दा यतिबेला नेपाली समाजमा मुख्य तीनवटा अन्तरविरोधहरू प्रकट भएका छन् । पहिलो, श्रमजीवी वर्ग र दलाल, आसेपासे तथा पुँजीवाद बीचको अन्तरविरोध । दोस्रो, उत्पीडित राष्ट्रियताहरू र एकल जातीय अहंकारवाद एवम् नस्लवादबीचको अन्तरविरोध । तेस्रो, दुई ठूला छिमेकी मुलुकहरूको बीचमा रहेको विशेषतः भू-राजनीतिक अवस्थिति र वित्तीय पुँजीवाद, क्षेत्रीय तथा वैश्विक शक्तिहरूबाट भएको नियन्त्रण र हस्तक्षेपको प्रयास । यसका अतिरिक्त पूर्ण लोकतन्त्रको अपेक्षा र औपचारिक लोकतन्त्रको अभ्यास, सुशासित सभ्य राज्यको अपेक्षा र भ्रष्ट राज्य संयन्त्र जस्ता अन्तरविरोधहरू विद्यमान छन् । पार्टीको कार्यदिशाको मूल पक्ष भनेकै यी अन्तरविरोधहरूलाई हल गर्नु हो ।

धन्यवाद ।

ग्लोबल...

लगायतका विश्वभरका विभिन्न बैंकहरुलाई विभिन्न विधामा सम्मानित गरेको हो ।

ग्राहकहरुको आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी समयसान्दर्भिक नविनतम् सेवाहरु प्रदान गर्दै आइरहेको ग्लोबल आइएमई बैंकलाई ग्लोबल फाइनान्सबाट "नेपालको उत्कृष्ट बैंक" को सम्मानले आगामी दिनमा बैंकलाई रचनात्मक सेवाहरु प्रदान गर्न थप उत्साहित गर्नेछ ।

बैंकका ग्राहकवर्गहरुको माया, कर्मचारीवर्गको लगनसिलता, शेयरधनि महानुभावहरु, नियमनकारी संस्थाहरु, अन्य सरोकारवालाको मार्गदर्शनले ग्लोबल आइएमई बैंकलाई उत्कृष्ट बैंकमा स्थापित गरेको छ ।

'युरोमनी अवार्ड फर एक्सलेन्स-बेस्ट बैंक नेपाल २०२२' बाट ग्लोबल आइएमई बैंक लिमिडेट सम्मानित

सन् १९९२ मा स्थापित यो अवार्ड बैंकिङ क्षेत्रको एक प्रतिष्ठित र एकमात्र अवार्ड हो । बैंकले ग्राहकलाई प्रदान गर्दै आएको सेवा, बैंकिङ क्षेत्रमा नयाँ नयाँ प्रविधिको प्रयोग तथा बैंकको उच्चस्तरीय कार्यसम्पादनका लागि यो अवार्ड प्रदान गरिएको थियो ।

युरोमनी म्यागाजिन बैंकिङ क्षेत्रको गहकिलो विश्लेषण, सुझाव र समालोचनाका लागि प्रख्यात रहेको थियो । युरोमनी समूहमा बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रका ख्यातिप्राप्त तथा अनुभवी व्यक्तिहरु रहेका छन् ।

अमेरिकाको बैंक अफ अमेरिकाले यो वर्ष विश्वको उत्कृष्ट बैंकको उपाधि प्राप्त गरेको छ ।

रेटिङ एजेन्सी इक्रा नेपालले ग्लोबल आइएमई बैंकको A रेटिङ

इक्रा नेपालले जारीकर्ता रेटिङमा ग्लोबल आइएमई बैंकलाई [ICRANP–IR] A प्रदान गरेको छ । यस रेटिङगले बैंकको आफ्नो वित्तीय तथा आर्थिक दायित्व समयमा नै पूरा गर्न सक्ने पर्याप्त क्षमता तथा कर्जा जोखिम न्यून रहेको जनाउँछ । बैंकको पर्याप्त तरलता तथा पूँजी कोष, कर्जाको गुणस्तर तथा मिश्रण, बृहत कार्यालय सञ्जाल, स्वस्थ व्याज आम्दानी तथा आय विवरण, सञ्चालन खर्चमा नियन्त्रण, कुशल जोखिम व्यवस्थापन अभ्यास, बलियो प्रवर्द्धक समूह, अनुभवी बोर्ड तथा व्यवस्थापन नेतृत्व आदि जस्ता तथ्यको आधारमा यस बैंकको रेटिङको स्तर वृद्धि गरिएको हो ।

ग्लोबल आइएमई बैंकलाई "बेष्ट इन्टरनेट बैंक २०१६-नेपाल" अवार्ड

ग्लोबल आइएमई बैंक लण्डनबाट प्रकाशित हुने प्रसिद्ध म्यागिजन "इन्टरनेशनल फाइनान्स म्यागजिन" द्वारा "बेष्ट इन्टरनेट बैंक २०१६-नेपाल" अवार्डबाट सम्मानित भएको थियो । सिगांपुरमा आयोजना भएको उक्त विशेष कार्यक्रमका बीच बैंकलाई उक्त अवार्ड प्रदान गरेको थियो

ग्लोबल आइएमई बैंकलाई गुणस्तरिय इन्टरनेट बैंकिङ्ग सेवा प्रदान गरेको आधारमा उक्त सम्मानद्धारा सम्मानित गरेको हो । ग्लोबल आइएमई बैंक नेपाली भाषा (देवनागिरिमा) इन्टरनेट बैंकिङ्ग सेवा प्रदान गर्ने नेपालमा पहिलो बैंक हो ।

बैंकले आफ्ना ग्राहकहरु माझ सहज बैंकिङ्ग सेवा प्रदान गर्ने लक्ष्यले अत्याधुनिक प्रबिधियुक्त सुरक्षित ग्लोबल अनलाईन इन्टरनेट बैंकिङ्ग तथा ग्लोबल स्मार्ट प्लस मोबाइल बैंकिङ्ग सेवा प्रदान गर्दै आइरहेको छ । बैंकले सबै क्षेत्र र वर्गसम्म बैंकिङ्ग सेवाको पहुँच पुर्‍याउने उद्देश्यले बिभिन्न स्थानमा शाखा, एक्सटेन्सन काउण्टर तथा शाखारहित बैंकिङ्ग सेवा माफर्त आफ्ना ग्राहकहरु माझ सेवा प्रदान गर्दे आइरहेको छ ।

ग्लोबल आइएमई बैंक बन्यो सबैभन्दा बढी कर दाखिला गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्था

ग्लोबल आइएमई बैंक लिमिटेड बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कारोबार गर्ने संस्थामध्ये सबैभन्दा बढी आयकर दाखिला गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्था बनेको छ । बैंकले आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा ३ अर्ब २० करोड रुपैयाँ कर दाखिला गरेको थियो ।

आन्तरिक राजश्व कार्यालयले राष्ट्रिय कर दिवस २०८० को अवसरमा आयोजित कर सप्ताह समापन समारोहमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाअन्तर्गत सर्वाधिक कर तिर्ने करदातामा ग्लोबल आइएमई बैंकलाई सम्मान गरेको थियो ।

कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि अर्थमन्त्री डा. प्रकाशशरण महतले ग्लोबल आइएमई बैंक लिमिटेडका अध्यक्ष चन्द्रप्रसाद ढकाललाई सर्वाधिक कर दाखिला गरेको कदर स्वरुप सम्मान पत्र प्रदान गर्नुभएको छ ।

ग्लोबल आइएमई बैंक लिमिटेड विभिन्न सूचकहरुमा नेपालको सबैभन्दा ठुलो बैंकको रुपमा स्थापित छ ।

सन् २००७ मा वाणिज्य बैंकको रुपमा बैंकिङ्ग कारोबार सुरुवात गरेको ग्लोबल आइएमई बैंकले आफ्नो बैंकिङ्ग यात्रामा विभिन्न २१ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु मर्जर तथा प्राप्ती गरी सबल र उत्तरदायी बैंकको रुपमा स्थापित भएको छ ।

आफ्नो व्यवसायको गुणात्मक वृद्धिका लागि लक्ष्य २०२५ अनुशरण गर्दै कार्यसम्पादन गर्दै आईरहेको ग्लोबल आइएमई बैंकले प्रविधिमैत्री बैंकिङ्ग सेवा तथा सुविधाको पहुच विस्तार गरी सन् २०२५ सम्म आफ्नो व्यवसाय दोब्बर बनाउने लक्ष्य लिएको छ ।

शून्य करको नीति लिएकी मेयर रिना साहको कामबाट स्थानीय खुशी

रौतहट । मधेश प्रदेशकै एक र पहिलो महिला मेयर रिनाकुमारी साहको जनपक्षीय कामले अहिले चौतर्फी चर्चा भईरहेको छ । रौतहटको मौलापुरकी मेयर साहले जनताको पक्षमा गरेको बिभिन्न कामले उनी चर्चामा रहेकी छन् ।

मेयर साहले 'फ्री बिजुली, फ्री पानी' कार्यक्रम अन्तरगत बिधुत महसुलको तेस्रो किस्ता वापत ४५ लाख २६ हजार रकम आज बिद्युत प्राधिकरणलाई बुझाएकीक छन् । घरायसी मिटर र कृषी मिटरको सम्पूर्ण रकम नगरपालिकाले तिर्दै आएका छ ।

मेयर साहले बिद्युत प्राधिकरण मौलापुर शाखाका प्रमुख दिनेश यादवलाई सो वापतको चेक हस्तान्तरण गरेकी हुन् । मौलापुरका जनताले बुझाउनुपर्ने विद्युत महसुलको तेस्रो किस्ता नगरपालिकाले नै बुझाएको हो । यस अघि सोही कार्यक्रम अन्तरगत चालु

आर्थिक बर्षमा मात्रै अहिले सम्म ३ करोड ४३ लाख ५० हजार रकम नगरपालिकाले बुझाइसकेको छ ।

विगत पाँच बर्षदेखी मौलापुर नगरपालिकामा मेयर साहले 'फ्री बिजुली, फ्री पानी' कार्यक्रम लागु गर्दै जनताले तिर्नुपर्ने घरायसी र कृषि मिटरको रकम नगरपालिकाले तिर्दै आएको छ ।

यस्तै मौलापुरकी मेयर साहको पहलमा कानून अनुसार विवाह गर्न उमेर पुगेका गरिब, असहाय परिवारका छोरीको विवाहका लागि नगद ३० हजार रुपैया उपलब्ध गराउँदै आएकी छन् । 'असहायका साथ मेयर' भन्ने कार्यक्रम अन्तरगत सो रकम मौलापुर नगरपालिकाले उपलब्ध गराउँदै आएको छ ।

मेयर साहकै पहलमा मौलापुर नगरपालिकामा मालपोत शुल्क, नागरिक्त्ता सिफारिस, विवाह दर्ता, मृत्यु दर्ता लगायतका बिभिन्न सिफारिसहरुको समेत शुल्कहरु शुन्य बनाइएको छ । शुन्य शुल्कको नीति लिएको मौलापुरको यस्तो कामले सर्वसधारण खुशी व्यक्त गर्दै आएका छन् ।

मौलापुर नगरपालिकाको दोस्रो कार्यकालका लागि मेयरमा निर्वाचित साहले नगरपालिकामा शुन्य शुल्कको नीति लागु गरेकी छन् । मौलापुर नगरपालिका ३ गम्हरियाका अनुरुद्ध यादवले नगरपालिकाका मेयर साहको पहलमा जनताको पक्षमा भएको जनपक्षीय कामले सबैको मनछोएको बताए ।

'नेपालमा धेरै पालिकाहरु छन् । तर हाम्रो पालिकाका मेयर रिना साहज्यूको कारण यहाँ पानीको बिल, खेतीगर्दा उठने विधुतको बिल सबै नगरपालिकाले तिर्छ । हाम्रोमा मालपोतको शुल्क होस वा अन्य कुनै सिफारिसको शुल्क लाग्दैन् । यस्तो मेयर मधेसमा मात्रै होईन नेपालमै छैन् । हामी धेरै खुशी छौं । यस्तो सेवा निरन्तर जारी रहोस्' यादवले भने ।

मौलापुर नगरपालिका ९ सोनरनियाका उर्मिला पासवानले मेयर रिना साह वास्तवमा गरिबको मेयर रहेको बताइन । 'यहाँको गरिब, असहाय परिवारका छोरीको विवाहमा ३० हजार नगद होस वा अन्य शुल्क मिनाहा गरिएको छ । हामीले तिर्नुपर्दैन, नगरपालिकाले नै तिर्छ । हामीले दिएको मतको कदर भएको छ' पासवानले भनिन् ।

यस्तै सोही ठाउँकी पवित्रा देवीले मौलापुर नगरपालिकाको बिभिन्न सेवाहरु निशुल्क उपभोग गर्न पाउँदा खुशी लागेको बताइन् । 'जनताको पक्षमा निर्णय गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने यस्तो मेयर पाउनु हाम्रो लागि गर्वको बिषय हो । मौलापुरकी मेयर रिना साहबाट अरु मेयरले यस्तो कुरा सिकेर लागु गर्दा राम्रो हुन्छ' देवीले भनिन् ।

- सडक हाम्रो साझा सम्पत्ति हो, संरक्षण गरौं ।
- सडकमा निर्माण सामग्री नथुपारौं ।
- सडकको सीमा अतिक्रमण गरी घर टहरा निर्माण नगरौं ।
- सडक क्षमताभन्दा बढी भार प्रयोग नगरौं ।
- सडक लिकेज भएका खानेपानी पाइप तथा ढलको समयमै मर्मत गरौं ।

नेपाल सरकार
भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय
सडक विभाग
आयोजना निर्देशनालय (ए.डी.बी.)

जिल्ला समाचार

लालबन्दीमा 'मधेशी-पहाडी एकता सभा' सम्पन्न

सर्लाही । राष्ट्रिय मुक्ति क्रान्ति सम्बद्ध मधेश ब्यूरो र चुरे सिवालिग विशेष ब्यूरोको आयोजना र संविधानसभा सदस्य तथा पुर्व मन्त्री राम नरेश रायको अध्यक्षतामा "मधेशी-पहाडी एकता सभा" कार्यक्रम गरिएको छ । लालबन्दीको खेल मैदानबाट शुरु भएको र्याली तरकारी बजार चौकमा पुगी सभामा परिणत भएको थियो। स्थानीय युवा नेता जिगमेला बमजनले कार्यक्रम संचालन गरेका थिए। कार्यक्रममा प्रमुख अतिथिको आसनबाट बोल्दै राष्ट्रिय मुक्ति क्रान्तिका संयोजक तथा पुर्व उप्रधानमन्त्री राजेन्द्र महतोले मधेश आन्दोलन ताका राज्यले मधेशको मुद्दालाई ओझेलमा पार्न पहाडी विरुद्धको आन्दोलन भनि गलत भाष्य निर्माण गरेको बताए । त्यही भास्यलाई चिर्न र सबै उत्पीडित जाति र समुदायको माग मुद्दा पुरा गराउन मधेशी पहाडी एकता सभाको आयोजन आवस्यक रहेको बताए । महतोले लोकतान्त्रिक आन्दोलनको कार्यभार पुरा नभएकोले आफुहरुलाई राष्ट्रिय मुक्ति क्रान्ति गर्नु परेको बताए । अर्का नेता केशव झाले देशका सबै उत्पीडितहरु अहिलेसम्म छुट्टाछुट्टै संघर्ष गरेकाले कसैले केही प्राप्त गर्न नसकेको बताए। त्यसकारण आदिवासी जनजाति , मधेशी, उत्पीडित खस आर्य सबै मिलि संघर्ष गर्नुको विकल्प नरहेको बताए । मधेशमा तराई, पहाड, हिमाल सबै भुगोलका बासिहरु बस्ने भएकोले आपसी सदभाव र सहअस्तित्व स्वीकार गर्नु पर्ने बताए। कार्यक्रममा तामाङ धेदुङका राष्ट्रिय अध्यक्ष मोहन गोले, राष्ट्रिय मुक्ति क्रान्तिका नेतागण कमला गुरुङ, सुमन सायमी,राजिव झा, बुद्धछिरिङ मोक्तान , जुनतारा पुन मगर, कौशल सिंह कुशवाहा, नेजामुदिन समानी, रमण पाण्डेय, नेरुता मोक्तान , हुसेन खान, बिनोद साह, जिवन तामाङ, राजेश यादव लगायतका नेताहरुले सम्बोधन गरेका थिए ।

स्थानीय सुरक्षा समितिको बैठक सम्पन्न

सप्तरी । बलान बिहुल गाउँपालिकामा स्थानिय सुरक्षा समितिको बैठक सम्पन्न भएको छ । गाउँपालिका प्रमुख खेमचन्द्र यादवको अध्यक्षतामा बसेको बैठकले विभिन्न स्थानहरुमा भइरहेको अपराधिक तथा अराजक गतिविधिलाई मध्यनजर गर्दै त्यस्ता गतिविधि हुन नदिनका लागि गहन छलफल गरिएको छ । अन्य छिमेकी जिल्लाहरुमा भइरहेको चोरी, डकैती जस्ता घटनाले यस पालिकाको जनता पनि त्रसित भएको भन्दै सुरक्षा समितिको बैठकले रातीको समयमा प्रत्येक गाउँबस्तीहरुमा अनिवार्य रुपमा गस्ती गर्नुपर्ने, सवारीसाधन चेकजाँचमा कडाइ गर्नुपर्ने, रक्सी पसलहरु राती ८ बजे बन्द गराउनुपर्ने र मादकपदार्थ सेवन गरी गाउँ टोलमा होहल्ला गर्नेलाई नियन्त्रणमा लिनु पर्ने लगायतका निर्णय गरेको हो । बैठकमा पालिका भित्र रहेका सुरक्षा संयन्त्र बिओपी रामनगर, बिओपी बेल्ही, प्रहरी चौकी बेल्हि, प्रहरी चौकी कोदरकट्टी, प्रहरी चौकी मल्हनियाँ र नगर प्रहरीका प्रमुखहरु उपस्थिति रहेको थियो । साथै कट्टान, डुबान, बाढी, पहिरो जस्ता विपदले हुन सक्ने जनधनको क्षति रोक्नका लागि पूर्वतयारी गर्ने निर्णय समेत गरिएको छ ।

सुन र नगदसहित चिनियाँ पक्राउ

काठमाडौं । करिब ६ किलो सुन र स्रोत नखुलेको नगदसहित एक चिनियाँ नागरिकलाई प्रहरीको केन्द्रीय अनुसन्धान ब्यूरो (सीआईबी)ले पक्राउ गरेको छ । सीआईबीले कपनबाट ६ किलो सुन र ४८ लाख रुपैयाँसहित आइतबार राति एक चिनियाँ नागरिकलाई पक्राउ गरेको हो । पक्राउ परेका चिनियाँ नागरिक यसअघि पनि सुन तस्करीमा संलग्न रहेर प्रहरीको खोजी सूचीमै रहेको व्यक्ति रहेको सीआईबी स्रोतले जनाएको छ । कपनबाट अहिले बरामद भएको सुन १ किलो लेखिएको ६ थान रहेको छ । उक्त सुन ६० किलो र विद्युतीय चुरोट (भेप)मार्फत नभई स्थलमार्गबाट तस्करी भएर आएको हुनसक्ने सीआईबीले जनाएको छ ।

कपनबाट सुन र नगदसहित पक्राउ परेका चिनियाँसँग नेपाली नागरिकता

काठमाडौं । कपनबाट ६ केजी सुन र स्रोत नखुलेको नगदसहित पक्राउ परेका चिनियाँसँग नेपाली नागरिकता भेटिएको छ । प्रहरीको केन्द्रीय अनुसन्धान ब्युरो (सिआइबी)ले आइतबार कपनबाट शेरब ग्याल्बो भन्ने सोनामा गुरुङलाई पक्राउ गरेको हो। गुरुङसँग नेपाली नागरिकतासमेत भेटिएको र त्यसउपर छुट्टै अनुसन्धान हुने सिआइबीका एसपी होबिन्द्र बोगटीले बताएका छन् । उनी ब्रेकसुमा लुकाएर सुन तस्करी गर्ने गिरोहका सदस्य हुन् । उनीसँग स्रोत नखुलेको ४८ लाख रुपैयाँसमेत प्रहरीले बरामद गरेको छ । लामो समयदेखि नेपालमा बस्दै आएका गुरुङ क्रिप्टोकरेन्सी तथा युएसडिटीको अवैध कारोबारमा समेत संलग्न रहेको सिआइबीले जनाएको छ ।

ढिस्कोमा पुरिएर तीन महिलाको मृत्यु

नवलपरासी पूर्व । कावासोती नगरपालिका-३ फलफुल चोकस्थित करिब २० फिट गहिरो निर्माणाधीन नालामा काम गर्ने क्रममा सोही ठाउँमा खनी जम्मा पारेको माटोको ढिस्को खसेर ३ जना महिलाको मृत्यु भएको छ । नगरपालिकाद्वारा ढल निकासीको होम पाईप राख्नको लागि बनाउँदै गरेको उक्त नालामा अचानक माटोको ढिस्को खस्न गई सोही निर्माण कार्यमा काम गर्ने ३ जना महिला कामदार पुरिएर मृत्यु भएको हो । जिल्ला प्रहरी कार्यालय नवलपरासी पूर्वबाट खटिएको प्रहरीले तीनै जनालाई उद्दार गरी उपचारको लागि मध्यविन्दु जिल्ला अस्पताल डण्डा पठाएकोमा उनीहरूको उपचारको क्रममा मृत्यु भएको थियो । यस सम्बन्धमा प्रहरीले आवश्यक अनुसन्धान गरिरहेको जनाएको छ ।

करेन्ट लागेर मृत्यु

मोरङ । जहदा गाउँपालिका-१ झैलाचोक बस्ने ४५ वर्षीया रेवती सरबरीयाको करेन्ट लागेर बिहीबार दिउँसो मृत्यु भएको छ । आफ्नै घरमा मोटर चलाई लुगा धुने क्रममा विद्युत सर्ट भई करेन्ट लागेर गम्भीर घाइते भएकी उनको मकालु अस्पताल बिराटनगरमा उपचारको क्रममा मृत्यु भएको हो । साथै करेन्ट लागेर घाइते भएकी उनकै बुहारी २५ वर्षीया चन्द्रिका सरबरीयाको कोशी अस्पताल बिराटनगरमा उपचार भइरहेको छ ।

सर्पको टोकाइबाट एक बालकको मृत्यु

रविन्द्र यादव, पश्चिम नवलपरासी । प्रतापपुरमा सर्पको टोकाइबाट एक बालकको मृत्यु भएको छ । नवलपरासी पश्चिमको प्रतापपुर गाउँपालिका-६ हरपुरका मोतीलाल चमारको ६ वर्षीय छोरा सन्नी चमारको सर्पको टोकाइका कारण मृत्यु भएको हो । शुक्रबार बिहान १० बजे खाना खाएर गाउँका केही बालबालिका संग घरदेखि १०० मिटर दक्षिण दिशामा रहेको बगैंचामा खेल्न गएको बेला सर्पले टोकेको हुनसक्ने मृतकका बुवा मोतीलाल चमारले बताए । ११ बजेतिर बालक एक्कासि रुदै घर फर्केर आएपछि आमाले किन रुदै छौ ? बाबु भनेर सोधिरहदा बालकले खुट्टामा काटी गडेको भनेका थिए, आमाले सर्पले टोकेको आशंकामा उपचारको लागि भारतको निचलौल स्थित सर्पदंश उपचार केन्द्रमा लगेकी थिइन् । त्यहाँका डाक्टरले रिफर गरेपछि नवलपुर जिल्लाको त्रिबेणीस्थित सर्पदंश उपचार केन्द्रमा बालकको उपचार गराउन पुर्‍याइए पनि बालकको मृत्यु भएको परिवारजनले बताएको छ । उपचार केन्द्रमा ल्याइ पुर्‍याउनुभन्दा पहिले नै बालकको मृत्यु भइसकेको त्रिवेणी स्थित सर्पदंश उपचार केन्द्रले बताएको छ । बालकको बाटोमा नै मृत्यु भइसकेकाले केन्द्रमा ल्याएर उपचार सुरु गर्ने अवस्था नरहेको सर्पदंश उपचार केन्द्र त्रिवेणीले जनाएको छ । छोराको मृत्यु पछि आमाको अचेत अवस्थामा प्रतापपुर-२ गोपीगंजको प्रभा हेल्थ सेन्टरमा उपचार भइरहेको पारिवारिक स्रोतले जनाएको छ ।

करेन्ट लागेर किशोरको मृत्यु

कैलाली । धनगढी उपमहानगरपालिका-२ बैयाबेहडी बस्ने १६ वर्षीय विवेक खड्काको करेन्ट लागेर शनिबार बिहान मृत्यु भएको छ । आफ्नै घर नजिक रहेको आपको रूखमा फलामको रडले आप झार्ने क्रममा विद्युतको मेन लाईमा छुन गई करेन्ट लागेर गम्भीर घाइते भएका उनको मायामेटो अस्पताल धनगढी कैलालीमा उपचारको क्रममा मृत्यु भएको हो ।

तेस्रो कार्यकालका लागि प्रधानमन्त्री मोदीद्वारा शपथ ग्रहण

नयाँदिल्ली । भारतको लोक सभा निर्वाचनमा नवनिर्वाचित भारतीय जनता पार्टी (भाजपा) नेता तथा कार्यवाहक प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदीले तेस्रो कार्यकालका लागि भारतको प्रधानमन्त्रीको शपथ ग्रहण गरेका छन् ।

आइतबार राष्ट्रपति भवनमा आयोजित एक भव्य समारोहमा लगातार तेस्रो कार्यकालका लागि भारतको प्रधानमन्त्रीका रुपमा सपथ लिएका हुन् ।

राष्ट्रपति द्रौपदी मुर्मूले प्रधानमन्त्री मोदीलाई पद तथा गोपनीयताको सपथ ग्रहण गराएकी छन् ।

शपथ ग्रहण समारोहमा नेपालका प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड', श्रीलङ्काका राष्ट्रपति रनिल विक्रमासिङ्घे, भुटानका प्रधानमन्त्री छिरिङ तोब्गे, माल्दिभ्सका राष्ट्रपति मोहम्मद मुइज्जु, मौरिससका प्रधानमन्त्री प्रविन्द जुगनाथ, बङ्गलादेशका प्रधानमन्त्री शेख हसिना र सेशेल्सका उपराष्ट्रपति अहमद अफिफ सहभागी छन् ।

सन् २०१४ मा प्रधानमन्त्री बनेका उनको अघिल्लो दुई कार्यकाल धेरै प्रमुख पहलहरू द्वारा चिह्नित गरिएको छ । प्रधानमन्त्री मोदीले 'सबका साथ, सबका विकास, सबका विश्वास' र 'विकासउन्मुख र भ्रष्टाचारमुक्त शासन' को नारामा जोड दिएका थिए ।

प्रधानमन्त्री मोदीले आफ्नो पहलमा आयुष्मान भारत, प्रधानमन्त्री जन धन योजना, सबैका लागि आवास, प्रधानमन्त्री श्रम योगी मन धन योजना, 'उज्ज्याला योजना' र पीएम किसान सम्मान निधि, उडान, मेक इन इन्डियालगायतका योजना अघि बढेका छन् ।

उनीसँगै उनको मन्त्री परिषद्मा भाजपाका केन्द्रीय अध्यक्ष जगत प्रसाद नड्डा, राजनाथ सिंह, अमित शाह र नितिन गडकरीले क्याविनेट मन्त्रीका रूपमा सपथ लिएका छन् । नयाँ मन्त्रीमण्डलमा जनता दल युनाइटेडका राष्ट्रिय अध्यक्ष ललन सिंह र मध्य प्रदेशका पूर्व मुख्यमन्त्री शिवराज सिंह चौहानले पनि सपथ लिएका छन् ।

मोदी-प्रचण्डबीच भेटवार्ता

काठमाडौं । भारतको औपचारिक भ्रमणमा रहेका प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड' र उनका समकक्षी नरेन्द्र मोदीबीच भेटवार्ता भएको छ । आइतबार बेलुका भएको भेटमा उनीहरूबीच नेपाल-भारतबीच रहीआएको आपसी सम्बन्ध र द्विपक्षीय हितका विविध विषयमा छलफल भएको थियो । सो अवसरमा उहाँहरूबीच विगतमा भएका समझदारी एवं सम्झौताहरूको विषयमा विचारविमर्श भएको थियो । प्रधानमन्त्री प्रचण्ड आइतबार साँझ भएको सपथ ग्रहण समारोहमा सहभागी भएका थिए । उनी आइतबार नै भारतको नयाँ दिल्ली प्रस्थान गरेका हुन् । प्रधानमन्त्री प्रचण्डका साथमा उनकी सुपुत्री गङ्गा दाहाल, कानुन, न्याय तथा संसदीय मामिलामन्त्री पदम गिरी, परराष्ट्र सचिव सेवा लम्सालगायत उच्चपदस्थ सरकारी अधिकारी पनि छन् ।

भारतका राष्ट्रपतिसँग प्रचण्डको भेट

नयाँ दिल्ली । भारतको औपचारिक भ्रमणमा रहेका प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'ले भारतका राष्ट्रपति द्रौपदी मुर्मुसँग शिष्टाचार भेट गरेका छन् ।

नयाँ दिल्लीस्थित राष्ट्रपति भवनमा सोमबार प्रधानमन्त्री दाहालले राष्ट्रपति मुर्मुसँग भेट गरेका हुन् ।

सो अवसरमा राष्ट्रपति मुर्मु र प्रधानमन्त्री प्रचण्डबीच नेपाल-भारतबीच सदियौँदेखि रहिआएको आपसी सम्बन्ध र द्विपक्षीय हितका विविध विषयमा छलफल भएको थियो ।

त्यसैगरी, उहाँहरूबीच दुई देशबीचका जनतामाझको परम्परागत सम्बन्धलाई थप प्रगाढ तुल्याउने विषयमा छलफल भएको प्रधानमन्त्रीको सचिवालयले जनाएको छ ।

भारतद्वारा प्यूठानमा उच्च प्रभाव सामुदायिक विकास परियोजनाको शिलान्यास

काठमाडौं । भारत सरकारको अनुदान सहयोगमा प्यूठान जिल्लामा उच्च प्रभाव सामुदायिक विकास परियोजनाको शिलान्यास गरिएको छ । जिल्लाको ऐरावती गाउँपालिका-१ स्थित श्री दाङ-बाङ माध्यमिक विद्यालयका लागि निर्माण गरिने विद्यालय एवम् छात्रावास भवनको ऐरावती गाउँपालिकाका अध्यक्ष नविलविक्रम शाह र भारतीय राजदूतावास, काठमाडौंका द्वितीय सचिव प्रशान्तकुमार सोनाले संयुक्त रुपमा शिलान्यास गरेका छन् ।

'नेपाल-भारत विकास सहकार्य'अन्तर्गत भारत सरकारको नेरु ३.३९२ करोड आर्थिक सहयोगमा यो परियोजनाको निर्माण गरिनेछ । उक्त कार्यक्रममा राजनीतिक प्रतिनिधि, सरकारी अधिकारी, समाजसेवी, विद्यालय व्यवस्थापनका प्रतिनिधि, शिक्षक/शिक्षिका, अभिभावक तथा विद्यार्थीहरुको पनि उपस्थिति रहेको थियो ।

'नेपाल-भारत विकास सहकार्य' अन्तर्गतको भारत सरकारको अनुदान सहयोग यस विद्यालयलाई आवश्यक अन्य सुविधासँगै विद्यालय एवम् छात्रावास भवनको निर्माणमा उपयोग गरिनेछ ।

भारत सरकार र नेपाल सरकारबीच भएको सम्झौताअन्तर्गत यस परियोजनालाई उच्च प्रभाव सामुदायिक विकास परियोजनाको रुपमा अघि बढाइएको हो । यस परियोजनाको कार्यान्वयन ऐरावती गाउँपालिका, प्यूठानमार्फत गरिनेछ ।

यो परियोजना भारत र नेपालबीचको बलियो विकास साझेदारीको एउटा महत्वपूर्ण उदाहरण हो ।

कार्यक्रममा बोल्दै ऐरावती गाउँपालिकाका अध्यक्ष, राजनीतिक प्रतिनिधि र विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षले नेपालका जनताको उत्थानका लागि प्राथमिकताका क्षेत्रमा भारत सरकारले पुऱ्याउँदै आएको निरन्तर विकास सहयोगको प्रशंसा गरे ।

प्यूठानको ऐरावती गाउँपालिकास्थित श्री दाङ-बाङ माध्यमिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुका लागि गुणस्तरिय शिक्षा र आवास सुविधा प्रदान गर्न विद्यालयको नयाँ विद्यालय एवम् छात्रावास भवन उपयोगी हुनुका साथै यसले सिकाइका लागि राम्रो वातावरण सिर्जना गर्नेछ । साथै यस क्षेत्रको शिक्षाको विकासमा पनि योगदान पुऱ्याउनेछ ।

सन् २००३ यता भारत सरकारले नेपालका विभिन्न क्षेत्रमा ५५१ वटा भन्दा बढी उच्च प्रभाव सामुदायिक विकास परियोजना अघि बढाएको छ र ४९० वटा परियोजना सम्पन्न गरिसकेको छ ।

यीमध्ये प्यूठानका २ वटा परियोजनासहित लुम्बिनी प्रदेशमा विभिन्न क्षेत्रमा ६१ वटा परियोजना रहेका छन् । यसका साथै भारत सरकारले नेपालका विभिन्न अस्पताल, स्वास्थ्यचौकी र शैक्षिक संस्थालाई १००९ वटा एम्बुलेन्स र ३०० वटा स्कुल बस उपहारस्वरुप प्रदान गरिसकेको छ । त्यसमध्ये प्यूठान जिल्लालाई प्रदान गरिएको १० वटा एम्बुलेन्ससहित लुम्बिनी प्रदेशलाई १६४ वटा एम्बुलेन्स र ४३ वटा स्कुल बस उपहारस्वरुप प्रदान गरिएको छ । नजिकको छिमेकी भएको नाताले भारत र नेपालबीच व्यापक र बहुक्षेत्रीय सहकार्य रहेको छ । यस परियोजनाको कार्यान्वयनले नेपाली जनताको समुन्नतिका लागि र प्राथमिकताका क्षेत्र विशेष गरी नेपालको शैक्षिक क्षेत्रमा पूर्वाधारको विस्तारका लागि नेपाल सरकारले चालेका प्रयासमा भारत सरकार सदैव हातेमालो गर्न तयार रहेको कुरालाई प्रतिबिम्बित गरेको छ ।

प्रधानमन्त्री प्रचण्ड र एस जयशंकरबीच भेटवार्ता

काठमाडौं । भारतको औपचारिक भ्रमणमा रहेका प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'सँग भारतका नवनियुक्त विदेशमन्त्री एस जयशङ्करले शिष्टाचार भेटवार्ता गरेका छन् ।

प्रतिनिधिमण्डलस्तरीय भेटमा उहाँहरूबीच नेपाल-भारतबीच रहिआएको आपसी सम्बन्ध र द्विपक्षीय हितका विविध विषयमा छलफल भएको थियो ।

प्रधानमन्त्री दाहाल र विदेशमन्त्री जयशङ्करबीच विगतमा दुई देशबीच भएका समझदारी एवं सम्झौताहरूको कार्यान्वयन बारेमा समेत छलफल भएको नयाँ दिल्लीस्थित नेपाली दूतावासले जनाएको छ ।

बालबालिकाप्रति अभिभावकको भूमिका

- बालबालिकालाई निडर, सिपालु, सक्षम,योग्य र आत्मनिर्भर हुन प्रोत्साहन गरौं,
- बालबालिकाका लागि सुरक्षित एवं तनावरहित वातावरण श्रृजना गरौं,
- उनीहरुलाई गाली गर्ने, डर देखाउने, अरुसँग तुलना गर्ने र कमजोर बनाउने कार्य नगरौं,
- बालबालिकाको आत्मविश्वास र सृजनशील क्षमता बढाऔं,
- उनीहरुलाई खोज्ने र सिक्ने अवसर प्रदान गरौं,
- बालबालिकालाई अभिभावकसँग सुरक्षित रहेको अनुभुति गराऔं।

नेपाल सरकार
विज्ञापन बोर्ड

लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समुदायको हकअधिकार सुनिश्चित गरौं

संविधानले लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यकलाई सामाजिक न्यायको हक प्रदान गरेको छ।

लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समुदायको,

- मानवाधिकार र मौलिक हकको रक्षा गरौं,
- सामाजिक मर्यादा र सुरक्षा सुनिश्चित गरौं,
- विकास निर्माण र सेवा प्रवाहमा सहभागिता सुनिश्चित गरौं,
- उनीहरुप्रति सकारात्मक दृष्टिकोणको विकास गरौं,
- लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यकमैत्री वातावरण निर्माण गरौं,
- वैयक्तिक स्वतन्त्रता, आत्मसम्मान र न्यायको पक्षमा वकालत गरौं ।

नेपाल सरकार
विज्ञापन बोर्ड

पत्रकार सम्मेलन, सभा, गोष्ठी वा बैठक गर्नुपरेमा हामीलाई सम्झनुहोस् ।

कुनै सभा, गोष्ठी, सम्मेलन, बैठक वा पत्रकार सम्मेलन गर्नुपरेमा ६० देखि ७० जनासम्म अटाउने क्षमता भएको हल मधेश मिडिया हाउसमा सम्पर्क राख्नुहोस् ।

शुल्क	सेवा
रू. ५०००/- (पाँच हजार मात्र)	फोन, फ्याक्स, इमेल

मधेश मिडिया हाउस
हनुमानस्थानचोक, अनामनगर, काठमाडौं
फोन नं. : ०१-५७०६१४१, ९८०८१२५०२४
ई-मेल : madheshmediahouse @gmail.com

मधेशवाणी प्रा.लि.द्वारा प्रकाशित, का. सम्पादक : **रामसुकुल मण्डल**, कार्यालय : मधेश मिडिया हाउस, अनामनगर, काठमाडौं, फोन नं. ०१-५७०६१४२, ५७०६१४१, फ्याक्स : ०१-५७०६१४१,
Email : madheshvani@gmail.com, Website : www.madheshvani.com, मुद्रण : **धिम्ले अफसेट प्रेस**, काठमाडौं